

Fundusze Europejskie
dla Podlaskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Załącznik nr 2 do Uchwały Nr 8/2026
Zarządu Stowarzyszenia
„Lokalna Grupa Działania – Kanał Augustowski”
z dnia 02.04.2026 r.

STOWARZYSZENIE
„LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA
- KANAŁ AUGUSTOWSKI”
ul. Mickiewicza 1, 16-300 Augustów
NIP 846-163-17-25

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Kanał Augustowski”

Wersja 3.0

Augustów, kwiecień 2026 r.

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	5
1.1. NAZWA LGD I FORMA PRAWNA	5
1.2. OPIS PROCESU TWORZENIA PARTNERSTWA	5
1.3. OGÓLNY OPIS STRUKTURY LGD.....	7
1.4. OGÓLNA INFORMACJA O SKŁADZIE ORGANU DECYZYJNEGO	7
1.5. ZWIĘZŁA CHARAKTERYSTYKA ROZWIĄZAŃ STOSOWANYCH W PROCESIE DECYZYJNYM	8
1.6. WSKAZANIE DOKUMENTÓW REGULUJĄCYCH FUNKCJONOWANIE LGD	8
ROZDZIAŁ II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR	9
ROZDZIAŁ III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR.....	15
3.1. PROCES PARTYCYPACYJNY	15
3.2. ETAP WDRAŻANIA, PARTNERSTWO NA OBSZARZE LGD, ANIMOWANIE DO WSPÓŁPRACY	20
3.3. ZASADY HORYZONTALNE, AKTUALIZACJA LSR.....	20
ROZDZIAŁ IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR.....	21
4.1. DEMOGRAFIA	21
4.2. RYNEK PRACY	27
4.3. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA.....	29
4.4. ROLNICTWO	32
4.5. OBSZARY CENNE PRZYRODNICZO I TURYSTYKA.....	33
4.6. POMOC SPOŁECZNA	35
4.7. EDUKACJA	36
4.8. AKTYWNOŚĆ KULTURALNA I SPORTOWA, ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	38
4.9. INNE INSTRUMENTY LOKALNE I PONADLOKALNE NA OBSZARZE LGD	41
4.10. INNOWACYJNOŚĆ W KONTEKŚCIE LOKALNYM	43
4.11. DOSTĘPNOŚĆ.....	44
4.12. WYNIKI BADAŃ ILOŚCIOWYCH.....	44
4.13. POTENCJAŁY, PROBLEMY I POTRZEBY	48
4.14. GRUPY DOCELOWE, W TYM GRUPY W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI.....	53
ROZDZIAŁ V SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA	55
5.1. OPIS ZGODNOŚCI I KOMPLEMENTARNOŚCI Z INNYMI DOKUMENTAMI NA WYŻSZYM POZIOMIE	55
5.2. ZGODNOŚĆ LSR Z CELAMI OKREŚLONYMI W PROGRAMACH, Z KTÓRYCH FINANSOWANA BĘDZIE LSR	57
5.3. OPIS KOMPLEMENTARNOŚCI, SYNERGII I SPOSOBU INTEGROWANIA RÓŻNYCH SEKTORÓW, PARTNERÓW, ZASOBÓW, BRANŻ	59
5.4. WARTOŚĆ DODANA PODEJŚCIA LEADER	61
ROZDZIAŁ VI. CELE I WSKAŹNIKI	62
6.1. SPECYFIKACJA I OPIS CELÓW	62
6.2. PRZEDSTAWIENIE CELÓW Z PODZIAŁEM NA ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	65
6.3. PRZEDSTAWIENIE PRZEDSIĘWZIĘĆ REALIZOWANYCH W RAMACH RLKS, OPIS SPOSOBU REALIZACJI.....	65
6.4. PRZYPISANIE WSKAŹNIKÓW DO CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ	70
ROZDZIAŁ VII SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	71
7.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WEWNĘTRZNEJ ORGANIZACJI PRACY LGD, W TYM PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ FORMALNO-INSTYTUCJONALNYCH.....	71
7.2. SPOSÓB USTANAWIANIA I ZMIANY KRYTERIÓW WYBORU	71
7.3. WSKAZANIE W JAKI SPOSÓB W KRYTERIACH WYBORU OPERACJI ZOSTANIE UWZGLĘDNIONA INNOWACYJNOŚĆ	72
7.4. UDZIAŁ PARTNERÓW W REALIZACJI PROJEKTU	73
ROZDZIAŁ VIII. PLAN DZIAŁANIA.....	73
ROZDZIAŁ IX PLAN FINANSOWY LSR	73

ROZDZIAŁ X. MONITORING I EWALUACJA.....	75
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	78
ZAŁĄCZNIKI DO LSR	79
1. CELE I PRZEDSIĘWZIĘCIA.....	79
2. PLAN DZIAŁANIA - WSKAZUJĄCY HARMONOGRAM OSIĄGANIA POSZCZEGÓLNYCH WSKAŹNIKÓW PRODUKTU	81
3. BUDŻET LSR	85
4. PLAN WYKORZYSTANIA BUDŻETU LSR.....	86

1.1. NAZWA LGD I FORMA PRAWNA

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Kanał Augustowski”, zwane dalej Stowarzyszeniem, jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem, o celach niezarobkowych, działającym jako Lokalna Grupa Działania, zwanym dalej LGD.

Stowarzyszenie posiada osobowość prawną, działa w szczególności na podstawie przepisów: ustawy z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej oraz statutu LGD.

1.2. OPIS PROCESU TWORZENIA PARTNERSTWA

Stowarzyszenie zostało zarejestrowane dnia 18 czerwca 2007 r. w Sądzie Rejonowym w Białymstoku pod nr KRS 0000282950 jako Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Ziemia Augustowska”. W lutym 2008 r. gmina Bargłów oraz członkowie z terenu gminy Bargłów złożyli pisemne rezygnacje z członkostwa w LGD. W dniu 28 lutego 2008 roku Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia przyjęło uchwałę o zmianie statutu oraz zmieniło nazwę na Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Kanał Augustowski i Rospuda”. W 2015 r. nazwa ponownie uległa zmianie. W związku z rezygnacją z członkostwa w LGD przez Gminę Nowinka oraz przystąpieniem do LGD miasta Augustów, nazwa została zmieniona na obecną. Nazwa Lokalnej Grupy Działania nawiązuje do wspólnego dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego z którym identyfikują się wszystkie trzy jednoczące się w działaniu gminy. Dodatkowo obszar ten łączy duży kompleks leśny Puszczy Augustowskiej. Głównymi celami LGD są działania na rzecz rozwoju społeczności lokalnych z uwzględnieniem ochrony środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów dziedzictwa kulturowego.

Od chwili powstania Stowarzyszenie prowadziło działania zmierzające do rozszerzenia oraz wzmocnienia partnerstwa. Aktualnie liczy 45 członków, którzy reprezentują przedstawicieli lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego.

Na przestrzeni kilkunastu lat działalności Stowarzyszenia wypracowano partnerskie relacje i skuteczną komunikację pomiędzy jego członkami (§ 11 ust. 2 pkt. 2 Statutu). Funkcjonowanie LGD przewiduje różnorodne i dogodne formy komunikacji, tj. spotkania bezpośrednio, telefoniczne, e-mailowe, wideokonferencje. Walne Zebranie Członków może być zwoływane nie tylko przez Zarząd, ale również z inicjatywy co najmniej 20% członków Stowarzyszenia, o czym mówi § 16 ust. 3 Statutu. Zmiany zapisów w LSR dokonywane są zgodnie z procedurą aktualizacyjną opisaną w rozdz. 3.3 ZASADY HORYZONTALNE, AKTUALIZACJA LSR. Każdy ma również możliwość zgłaszania propozycji czy też indywidualnych inicjatyw dotyczących funkcjonowania LGD.

Zarówno Stowarzyszenie, jak i jego członkowie, posiadają doświadczenie we wdrażaniu oraz realizacji projektów w latach 2016-2022.

Przykładowe projekty członków LGD:

- Gmina Miasto Augustów – Słoneczne przedszkole,
- Gmina Augustów – Budowa ścieżki rowerowej w ramach Wschodniego Szlaku Rowerowego – Green Velo,
- Gmina Płaska – Budowa instalacji OZE w prywatnych budynkach mieszkalnych,
- Augustowskie Placówki Kultury – Odnowienie i unowocześnienie Muzeum Kanału Augustowskiego,

- Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno – Gospodarczych im. Króla Zygmunta Augusta w Augustowie – Przebudowa budynku mieszkalno – usługowego oraz adaptacja pomieszczeń na potrzeby Centrum Integracji Społecznej w Augustowie,
- Stowarzyszenie Wiejskie „Po drabinie” – Lokalna aktywizacja – zawodowcy.

Przyznana wysokość środków finansowych na wsparcie realizacji operacji w latach 2016-2022 w ramach LSR to 7.153.399,00 zł, w tym: 3.487.904,00 zł ze środków EFRR i 3.665.495,00 zł ze środków EFS. Stowarzyszenie przeprowadziło łącznie 57 naborów – 35 w ramach EFRR i 22 w ramach EFS. Łącznie dofinansowanie otrzymało 26 projektów.

Ponadto biuro LGD przez cały okres realizacji LSR aktywizowało mieszkańców poprzez organizację szkoleń, spotkań informacyjno – konsultacyjnych, wyjazdów studyjnych. Działania te integrują mieszkańców i są bardzo dobrze przez nich odbierane.

Stowarzyszenie podejmuje także działania wykraczające poza dotychczasową LSR (2014-2020) ale związane z obszarem LGD i jego potencjałem. Ich celem było dążenie do rozwoju obszaru, poprawy warunków życia i poszerzenie możliwości rozwojowych. W roku 2020 Stowarzyszenie zapoczątkowało inicjatywę zawarcia Porozumienia Terytorialnego „Augustowsko – Biebrzański Park Turystyczny” wspólnie z LGD Fundusz Biebrzański celem współpracy samorządów. LGD jednocześnie wzięła udział w inicjatywie utworzenia szlaku aktywnej turystyki wodnej Czarnej Hańcy, Kanału Augustowskiego i Biebrzy – CHa-KA-Bi.

Stowarzyszenie "Lokalna Grupa Działania - Kanał Augustowski" od początku swojej działalności realizuje różnego rodzaju projekty. Prowadzi ciągłą współpracę ze swoimi wszystkimi członkami: gminami, organizacjami, instytucjami, osobami fizycznymi. Stowarzyszenie zrealizowało w latach 2016-2022 m. in. następujące zadania:

- "Rozpoczęcie sezonu turystycznego 2019 szlakiem Green Velo - August Velo",
- "Rozpoczęcie sezonu turystycznego 2020 szlakiem Green Velo - August Velo",
- „Augustowski Rajd Rowerowy” – projekty zapoczątkowane w 2019 roku, odbywające się cyklicznie rajdy rowerowe, ukierunkowane na promocję turystyki rowerowej na obszarze Kanału Augustowskiego jako aktywnej formy spędzania wolnego czasu,
- "Inwentaryzacja Kanału Augustowskiego jako elementu produktu turystycznego" - zebranie badań, dokumentacji i ekspertyz posłużyło stworzeniu dokumentu ukazującego kierunki rozwoju Kanału Augustowskiego,
- „Aktualizacja Strategii zintegrowanego markowego produktu KANAŁ AUGUSTOWSKI jako element produktu międzynarodowego. Etap II” – stworzono aktualizację Strategii, wydana publikacja pozwoliła na lepsze ukierunkowanie ruchu turystycznego poprzez zabezpieczenie zasobów Kanału Augustowskiego oraz wyznaczenie brakującej infrastruktury turystycznej,
- "Zaryb Kanał" - organizowany raz w roku event charytatywny, w którym wykupione gumowe rybki biorą udział w wyścigu na Kanale Augustowskim,
- "Czysty Kanał" – wspólne sprzątnięcie Kanału Augustowskiego wraz z mieszkańcami oraz przedstawicielami lokalnych instytucji i organizacji,
- "Dziedzictwo kulturowe Kanału Augustowskiego oczami małych artystów" – konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży poświęcony Generałowi Ignacemu Prądzyńskiemu i Kanałowi Augustowskiemu, którego efektem było wydanie kalendarzy,
- „Proziaki i inne podkarpackie smaki” wyjazd studyjny zorganizowany w partnerstwie z Gminą Suwałki, którego uczestnicy podnieśli wiedzę i kompetencje w zakresie budowania kapitału społecznego oraz aktywizacji lokalnej społeczności,
- „Podlaskie Forum LGD – wymiana wiedzy i doświadczeń” – projekt, poprzez który pracownicy biur oraz członkowie LGD podnieśli swoją wiedzę i kompetencje podczas spotkań z przedstawicielami UMWP, MRiRW oraz ARiMR,
- „Piknik rowerowy na rozpoczęcie sezonu turystycznego 2023” – piknik rowerowy z pokazem autorskich rowerów Adama Zdanowicza.

LGD zamierza kontynuować swoją działalność, wykorzystać potencjał i szanse do rozwoju gmin członkowskich poprzez uzupełnienie dotychczasowych działań i ich wsparcie w zakresie: edukacji szkolnej i przedszkolnej, zwiększenia aktywności społeczno-zawodowej, aktywnej integracji, zwiększenia dostępności do usług opiekuńczych, rewitalizacji na potrzeby turystyki, rozwoju tematycznych szlaków turystycznych, ochrony, rozwoju i promowania dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury oraz budowy lub rozbudowy magazynów energii elektrycznej.

1.3. OGÓLNY OPIS STRUKTURY LGD

Według stanu na dzień 1 czerwca 2023 r. w skład Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania - Kanał Augustowski” wchodzi 45 członków zwyczajnych z 3 gmin członkowskich – Gminy Miasta Augustowa, Gminy Augustów i Gminy Płaska - reprezentujących sektor publiczny (16), gospodarczy (4) i społeczny (25), w tym mieszkańców.

Członkami LGD mogą być osoby fizyczne i prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, a członkostwo może być zwyczajne lub wspierające.

Osoby fizyczne wchodzące w skład LGD zróżnicowane są zarówno pod względem wiekowym, jak też pod względem wykonywanego zawodu i doświadczenia.

Przedstawiona struktura członków wskazuje, że LGD dysponuje odpowiednim potencjałem, co w sposób bezpośredni przełoży się na wysoką jakość działań w ramach wdrażania LSR na lata 2021-2027.

Przedstawiciele wszystkich sektorów zaangażowani są w prace związane z przygotowaniem i wdrażaniem LSR. Stowarzyszenie ma charakter otwarty, inkluzywny i zachęca do podjęcia współpracy z LGD przez podmioty lub mieszkańców z terenu gmin objętych strategią. Zaproszenia do przystąpienia do Stowarzyszenia wystosowywane są w sposób bezpośredni, na spotkaniach informacyjnych, indywidualnych konsultacjach.

W skład Stowarzyszenia wchodzi reprezentanci różnych środowisk, co ma duże znaczenie dla zakresu planowanych w ramach LSR działań. Kształtowanie LGD jako współpracującego partnerstwa jest procesem ciągłym, a LGD jest sukcesywnie uzupełniane o przedstawicieli grup docelowych, kluczowych do realizacji działań w ramach LSR i rozwiązywania lokalnych problemów. Dlatego w skład LGD wchodzi zarówno mieszkańcy, podmioty publiczne jak i przedsiębiorcy, czy inne organizacje społeczne, które będą uczestniczyły we wdrażaniu wielofunduszowej strategii. Fundamentem działania LGD są pogłębione, partnerskie relacje i współpraca pomiędzy Stowarzyszeniem a jego członkami. Do realizacji LSR zostaną także wykorzystane relacje z organizacjami spoza obszaru LSR, które zostały nawiązane w perspektywie 2014-2020.

Udział lokalnych podmiotów i zaangażowanie społeczne w przygotowanie LSR, to w jaki sposób LGD będzie poszerzać i pogłębiać zaangażowanie lokalnej społeczności i zachęcać do udziału we wdrażaniu LSR oraz to w jaki sposób LGD pogłębiać będzie współpracę i zaangażowanie członków LGD w realizację LSR, opisano w rozdz. III.

1.4. OGÓLNA INFORMACJA O SKŁADZIE ORGANU DECYZYJNEGO

Rada Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Kanał Augustowski” zgodnie z zapisami Statutu może składać się z od 6 do 12 członków. Od dnia 28 sierpnia 2024 r. decyzją Walnego Zebrania Członków liczy 6 osób. W jej skład wchodzi przedstawiciele władz publicznych (2), lokalnych partnerów gospodarczych (2) i społecznych (2). Ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.

Do kompetencji Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia. Osoba będąca członkiem Rady nie jest jednocześnie członkiem Zarządu, Komisji Rewizyjnej, ani pracownikiem biura LGD.

Pracą organu kieruje Przewodniczący bądź Wiceprzewodniczący. Zarząd i biuro LGD stwarza i umożliwia członkom Rady ciągłe nabywanie doświadczenia poprzez uczestnictwo w szkoleniach, co podnosi ich wiedzę i kompetencje, zgodnie z Planem szkoleń przyjmowanym przez Zarząd.

1.5. ZWIĘZŁA CHARAKTERYSTYKA ROZWIĄZAŃ STOSOWANYCH W PROCESIE DECYZYJNYM

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Rada, Zarząd oraz Komisja Rewizyjna, a rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym zawarte są w statucie oraz innych dokumentach wewnętrznych Stowarzyszenia. Podejmowane decyzje są kolegialnie, oparte są na zasadzie współpracy i w porozumieniu wszystkich władz, nad czym czuwa Zarząd oraz biuro.

Biuro LGD obecnie zatrudnia na umowę o pracę 2 pracowników, którzy posiadają doświadczenie we wdrażaniu, realizacji i rozliczaniu projektów, aktualizacji dokumentów strategicznych oraz wewnętrznych Stowarzyszenia, animacji lokalnej, doradztwie oraz prowadzeniu całości spraw związanych z funkcjonowaniem Stowarzyszenia. Zarówno władze Stowarzyszenia, jak i pracownicy biura stale podnoszą swoją wiedzę i kompetencje, poprzez udział w różnego rodzaju spotkaniach i szkoleniach.

Nieustanna współpraca pracowników biura z organami władzy, członkami LGD oraz instytucjami zewnętrznymi gwarantuje sprawne i prawidłowe wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju oraz zachęca lokalną społeczność do uczestnictwa we wszelkich działaniach aktywizujących.

Skład Rady w większości opiera się na osobach, które mają doświadczenie zarówno w zakresie oceny, jak i w realizacji różnego rodzaju wniosków. Przejrzystość i transparentność w wyborze operacji zapewniają przepisy Regulaminu Rady.

1.6. WSKAZANIE DOKUMENTÓW REGULUJĄCYCH FUNKCJONOWANIE LGD

Statut Stowarzyszenia - jest uchwalony i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków, określa: zasady działania Stowarzyszenia, członkostwo, władze, majątek i finanse.

Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków - jest uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków, określa: sprawy wyborcze, odwoływanie członków władz, wybory uzupełniające i kadencję władz, głosowanie, podejmowanie uchwał, rozpatrywanie spraw planu pracy, budżetu i udzielanie absolutorium, zakres zadań organów Walnego Zebrania, nadzwyczajne Walne Zebranie.

Regulamin Pracy Zarządu - jest uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków, określa: wybór, skład, kadencję, sposób reprezentowania, kompetencje, tryb zwoływania posiedzeń, dokumentację.

Regulamin Rady - uchwalany i aktualizowany przez Zarząd, określa: członków Rady, sposób ich wynagradzania, uczestnictwo w posiedzeniach, odwołanie członka, podnoszenie ich kwalifikacji, funkcję i obowiązki Przewodniczącego Rady, przygotowywanie i zwoływanie posiedzeń, tryb pracy Rady, przebieg posiedzenia, dokumentację i protokół z posiedzenia, zasady wydawania opinii w zakresie możliwości zmiany umowy zawartej z beneficjentem przez ZW, rozpatrywanie spraw bieżących Rady w sprawach niezwiązanych z wyborem operacji ani ustaleniem kwoty wsparcia.

Regulamin Pracy Komisji Rewizyjnej - jest uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków, określa: zakres działalności, skład komisji, tryb kontroli, posiedzenia komisji.

Regulamin Pracy Biura - jest uchwalany i aktualizowany przez Zarząd, określa: organizację i zasady funkcjonowania biura oraz zakresy działania i kompetencji, podstawowe obowiązki oraz uprawnienia pracodawcy i pracownika, kary porządkowe i nagrody, wypłatę wynagrodzenia.

Polityka Rachunkowości - jest uchwalana i aktualizowana przez Zarząd, określa: ogólne zasady rachunkowości i sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Polityka Bezpieczeństwa - jest uchwalana i aktualizowana przez Zarząd, określa: wymogi, zasady i regulacje ochrony danych osobowych, procesy i czynności przetwarzania danych.

Procedury oceny i wyboru operacji - są uchwalane i aktualizowane przez Zarząd, określają: zasady ogólne, zasady przekazywania do ZW dokumentacji dotyczącej przeprowadzonego wyboru operacji, zasady wnoszenia i

rozpatrywania protestu, zmianę procedur wyboru operacji, dokumentację konkursową oraz jej archiwizację, zmianę warunków umowy o przyznanie pomocy.

ROZDZIAŁ II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

Obszar LGD Kanał Augustowski obejmuje trzy gminy z powiatu augustowskiego: Gminę Miejską Augustów i dwie gminy wiejskie: Gminę Augustów i Gminę Płaska. Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. obszar LSR obejmował powierzchnię 72 018 ha i był zamieszkiwany przez 38 481 osób.

Tabela 1. Powierzchnia gmin i LGD [ha]

Obszar	2014	2020	2021
Miasto Augustów	8 090	8 090	8 090
Gmina Augustów	26 661	26 661	26 661
Gmina Płaska	37 267	37 267	37 267
Razem	72 018	72 018	72 018

Źródło: GUS BDL

Tabela 2. Liczba mieszkańców gmin i LGD [osoby]

Obszar	2014	2020	2021
Miasto Augustów	30 482	29 556	29 341
Gmina Augustów	6 913	6 510	6 444
Gmina Płaska	2 650	2 415	2 370
Razem	40 045	38 481	38 155

Źródło: GUS BDL.

Miasto Augustów jest podzielone na trzy osiedla, szacunkowa liczba osób wg osiedli (rok 2020) wynosi: Osiedle Wschód - ok. 2 053 osób, Osiedle Uzdrowisko - ok. 18 985 osób, Osiedle Zachód - ok. 8 518 osób.

Obszar objęty LSR cechuje podobieństwo w zakresie **poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, problemów społeczno-gospodarczych oraz potencjałów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych.**

Zgodnie z klasyfikacją gmin wg profesorów P. Śleszyńskiego i T. Komornickiego gmina Augustów jest gminą wiejską o intensywnej funkcji rolniczej, Płaska - gminą wiejską o rozwiniętych funkcjach pozarolniczych, a miasto Augustów - miastem o rozwiniętej funkcji pozarolniczej.

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030):

- gmina wiejska Augustów posiada status gminy zagrożonej trwałą marginalizacją wg „Zaktualizowanej listy gmin zagrożonych trwałą marginalizacją na potrzeby programowania 2021 – 2027”,
- a miasto Augustów znajduje się na liście 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze jako miasto obniżającego się potencjału (cechuje je silne powiększanie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła sytuacja społ.-gosp.).

W Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030) wyznaczono tzw. obszary strategicznej interwencji (OSI), czyli obszary istotne z punktu widzenia priorytetów polityki rozwoju województwa. OSI to obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.

Samorządy obszaru LGD należą do kilku OSI wyznaczonych w SRWP 2030:

- OSI „Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze” – miasto Augustów;

- OSI „Obszary zagrożone trwałą marginalizacją” – gmina Augustów jako obszar na którym występuje kumulacja problemów ekonomicznych;
- OSI „Miasta powiatowe” – miasto Augustów;
- OSI „Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne” – gmina Augustów, gmina Płaska.

Obszar objęty LSR jest spójny, gdyż każda z gmin pozostaje w bezpośrednim sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar. Obszar LGD obejmuje tereny cenne przyrodniczo, powiązane terenami chronionymi, rzekami, lasami, jeziorami i zlokalizowane w pasie oddziaływania Kanału Augustowskiego. Obszar LGD stanowi naturalny obszar funkcjonalny, gdzie główne funkcje administracyjne i gospodarcze są skupione w rdzeniu (miasto Augustów), powiązanych przyrodniczo i kulturowo z gminami wiejskimi.

Rysunek 1. Obszar LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie OpenStreetMap.org.

Obszar LGD charakteryzuje duża ilość obszarów chronionych i walorów przyrodniczych oraz kulturowych. Obszar jest cenny przyrodniczo i powiązany ciągiem jezior, rzek, Kanałem Augustowskim i zwartym kompleksem leśnym Puszczy Augustowskiej. Na terytorium każdej z gmin występują zwarte obszary Natura 2000 (zarówno ochrony siedlisk, jak i ptaków). Na obszarze każdej z gmin są obiekty objęte ochroną konserwatorską. Obszar charakteryzuje się potencjałem rozwoju turystyki, w tym turystyki wodnej oraz wielopłaszczyznowym dziedzictwem kulturowym.

Obszar LGD obfituje w cenne przyrodniczo i objęte ochroną tereny: rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 i inne formy ochrony przyrody. Poniżej wymieniono kluczowe formy wg gmin.

Miasto Augustów

- rezerwaty przyrody: Stara Ruda (PL.ZIPOP.1393.RP.1027), Brzozowy Grąd (PL.ZIPOP.1393.RP.1342),
- obszary chronionego krajobrazu: Puszcza i Jeziora Augustowskie (PL.ZIPOP.1393.OCHK.266),
- obszary natura 2000: Ostoja Augustowska (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH200005.H), SOO; Puszcza Augustowska (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB200002.B), OSO.

Gmina Augustów

- rezerwat przyrody: Jezioro Kolno (PL.ZIPOP.1393.RP.1026),

- obszar chronionego krajobrazu: Puszcza i Jeziora Augustowskie (PL.ZIPOP.1393.OCHK.266), Pojezierze Rajgrodzkie (PL.ZIPOP.1393.OCHK.435), Dolina Rospudy (PL.ZIPOP.1393.OCHK.422), Dolina Biebrzy (PL.ZIPOP.1393.OCHK.645),
- obszary natura 2000: Ostoja Augustowska (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH200005.H), SOO; Puszcza Augustowska (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB200002.B), OSO; Ostoja Biebrzańska (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB200006.B), OSO.

Gmina Płaska

- rezerваты przyrody: Kuriańskie Bagno (PL.ZIPOP.1393.RP.498), Stara Ruda (PL.ZIPOP.1393.RP.1027), Jezioro Kalejty (PL.ZIPOP.1393.RP.803), Starożyn (PL.ZIPOP.1393.RP.814), Perkuć (PL.ZIPOP.1393.RP.826), Mały Borek (PL.ZIPOP.1393.RP.828),
- obszary chronionego krajobrazu: Puszcza i Jeziora Augustowskie (PL.ZIPOP.1393.OCHK.266),
- obszary natura 2000: Ostoja Augustowska (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH200005.H), SOO; Puszcza Augustowska (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLB200002.B), OSO.

Rysunek 2. Formy ochrony przyrody na obszarze LGD

Źródło: opracowanie na podstawie geoportal.gov.pl.

Obszar LGD obfituje w liczne mniejsze rzeki, rzeczki i ciek wodne, np. Czarna Hańcza, Netta, Maleszówka, Wołkuszanka, Turówka, Kamienny Bród, Zelwianka, Węgrówka, Kolniczanka, Sosnówka, Serwianka, Paniówka i inne. Czarna Hańcza posiada ogromne walory przyrodnicze i jest rozpoznawalna w kraju.

Na analizowanym obszarze, występuje kilka jezior, np. Necko, Białe Augustowskie, Rospuda Augustowska, Studzieniczne, Sajno, Sajenek, Kolno, Serwy, Mikaszewo, Paniewo, Krzywe, Krąglak, Mikaszówek, Pobjo, Orle, Gorceyckie, Jezierskie.

Na terenie LGD znajdują się cenne zasoby leśne, to głównie Puszcza Augustowska oraz liczne rezerваты przyrody. Występuje tutaj również wiele pomników przyrody. Liczne obszary prawnie chronionego krajobrazu tworzą unikalny charakter tych terenów, co przyciąga turystów z kraju i zagranicy.

Na terenie LGD znajduje się wiele cennych zabytków umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji zabytków. W mieście Augustów znajduje się 106 obiektów, 34 obiekty w gminie Augustów i 63 w gminie Płaska. W tym najcenniejsze obiekty, które zostały wpisane do rejestru zabytków nieruchomości.

Na obszarze znajduje się cenny zabytek rejestrowy – Kanał Augustowski z zespołem budowli i urządzeń wybudowany w latach 1825-39, który został także uznany za Pomnik Historii w 2007 r. ze względu na wartości historyczne, architektoniczno-techniczne oraz autentyczność i integralność drogi wodnej. Jest on przykładem harmonijnego połączenia zabytku techniki z wartościami przyrodniczymi i kulturowymi krajobrazu, stanowiącego materialne świadectwo kultury technicznej polskich inżynierów XIX w.

Inne zabytki związane ze szlakiem wodnym to:

- zespół Yacht Clubu z 1934-36 r., nr rej.: A-1 z 18.08.1999 w tym: budynek Yacht Clubu, portiernia, budynek przystani i park leśny,
- budynek d. Zarządu Portu z 1829, nr rej.: 227 z 24.10.1966 oraz 13 z 17.02.1979,
- budynek dawnego Zarządu Wodnego z ogrodem z pocz. XX, nr rej.: 343 z 23.06.1973.

Ponadto została wpisana do rejestru część układu urbanistycznego miasta Augustów z 1561-XIX, nr rej.: 76 z 26.11.1956 oraz 96 z 13.11.1980.

Spośród zabytków sakralnych Augustowa można wymienić:

- kościół par. pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Bartłomieja z pocz. XX, nr rej.: 564 z 25.02.1987,
- zespół kościoła par. (Studzieniczna), nr rej.: 77 z 15.03.1980: kościół pw. MB Szkaplerznej, z 1836r., nr rej.: 232 z 25.10.1966, dzwonnica z 1 poł. XIX w., kaplica Matki Boskiej z 2 ćw. XIX w., teren przykościelny,
- cerkiew prawosławna, obecnie kościół rzymskokat. pw. MB Częstochowskiej, k. XIX, nr rej.: 563 z 25.02.1987.

Cmentarze i kaplice grobowe:

- cmentarz parafialny rzymskokatolicki, ul. Nadbrzeżna, 1 ćw. XIX, nr rej.: 481 z 15.05.1986,
- kaplica grobowa rodziny Truskowskich z 1820 r., nr rej.: 226 z 29.10.1966 oraz 565 z 25.02.1987,
- cmentarz parafialny rzymskokatolicki (Studzieniczna), 2 poł. XIX, nr rej.: 825 z 15.08.1991,
- cmentarz żołnierzy radzieckich z II wojny światowej, nr rej.: 778 z 14.03.1990.

Inne cenne zabytki w mieście:

- park miejski, Rynek Zygmunta Augusta, 2 poł. XIX, nr rej.: A-978 z 6.12.1993,
- dworzec kolejowy, 2 poł. XIX, nr rej.: 364 z 30.06.1975,
- dom „Dom Turka” z 1900, nr rej.: A-340 z 1.04.2011,
- Dom Turysty z 1939 r., nr rej.: 338 z 11.03.1983,
- budynek świetlicy z 1937 r., nr rej.: A-639 z 23.06.2021,
- dawna poczta, 1 poł. XIX, nr rej.: 110 z 12.03.1958 oraz 30 z 2.05.1979 i 2 oficyny i kilkanaście domów mieszkalnych na terenie miasta.

W gminie Augustów do rejestru zabytków nieruchomości wpisano:

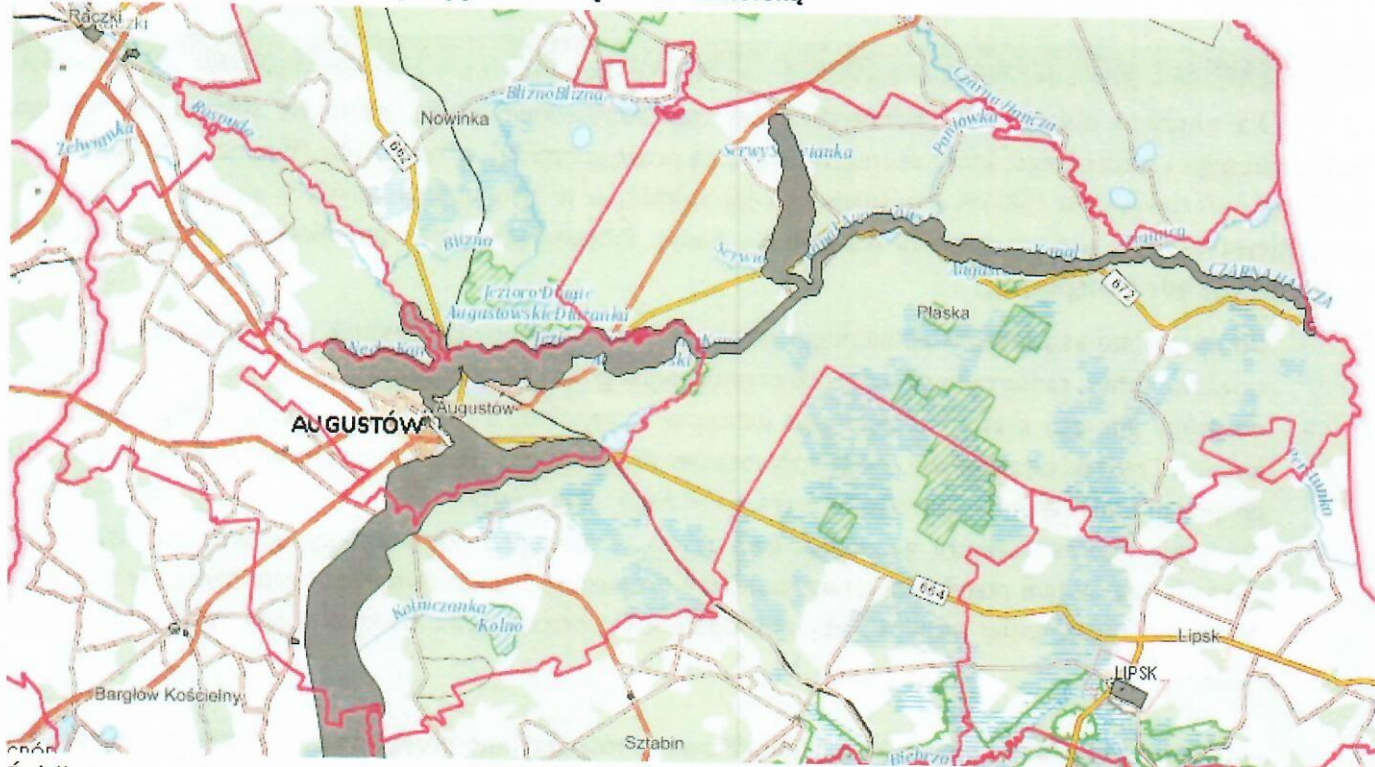
- Gabowe Grądy - molenna staroobrzędowców z 1948r., nr rej.: 580 z 10.03.1989,
- Janówka - kościół par. pw. Zwiastowania NMP z pocz. XX w., nr rej.: A-979 z 5.10.1993,
- Netta-Folwark - zespół dworski z XIX/XX w., nr rej.: 411 z 3.08.1983: dwór i park,
- Żarnowo Drugie - kaplica przydrożna z 1859 r., nr rej.: 526 z 7.10.1986.

W gminie Płaska znajdują się w rejestrze zabytków następujące obiekty:

- Mikaszówka - kościół pw. św. Marii Magdaleny z pocz. XX w. i dzwonnica, nr rej.: 427 z 30.08.1985,
- Rudawka - kaplica pw. św. Anny z pocz. XIX w., nr rej.: 470 z 7.10.1986 i cmentarz rzymskokatolicki z XIX w., nr rej.: 626 z 10.01.1989,
- Macharce - cmentarz wojenny z I wojny światowej, nr rej.: A-995 z 17.05.1994,
- Płaska - zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r., nr rej.: A-954 z 30.04.1993,
- Rygol - cmentarz wojenny jeńców radzieckich z II wojny światowej, nr rej.: A-880 z 22.11.1991.

Szczególną perłą jest Kanał Augustowski, który jest przykładem harmonijnego połączenia zabytku techniki z wartościami przyrodniczymi i kulturowymi, stanowi materialne świadectwo XIX-wiecznej kultury technicznej, obfituje w pięknie odrestaurowane śluzy i kompleksy techniczno-przyrodnicze. Posiada niezwykle bogatą historię. To jeden z głównych już istniejących produktów turystycznych regionu, a nawet kraju, ale wymagający dużych nakładów finansowych i organizacyjnych. Kanał ma ogromny potencjał łączenia szlaków turystycznych, zasobów i obszarów przyrodniczych oraz kulturowych, a także samorządów i krajów (część kanału znajduje się na Białorusi). Potencjalne oddziaływanie dojrzałego produktu turystycznego przekracza granice powiatów i województw, umożliwia powiązanie szlaków wodnych i turystycznych województwa warmińsko-mazurskiego, podlaskiego oraz Litwy i Białorusi. Jedną z podstawowych potrzeb jest obudowanie Kanału Augustowskiego infrastrukturą turystyczną umożliwiającą wykorzystanie istniejącego potencjału.

Rysunek 3. Podstawowe obszary objęte ochroną konserwatorską

Źródło: opracowanie na podstawie geoportal.gov.pl.

Przez tereny gmin LGD przebiega wiele szlaków turystycznych: piesze, rowerowe, konne, wodne. Przykładami funkcjonujących szlaków mogą być:

- Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo,
- Szlak rowerowy "Wokół Doliny Rospudy" (Białobrzegi - Topiówka - dolina Rospudy - Szczebra - rzeka Klonowica – Augustów),
- Transgraniczny Szlak Rowerowy August Velo (Mikaszówka – granica państwa – Grodno),
- szlak "Wokół Jeziora Białego i Jeziora Studzienicznego",
- szlak "Dookoła Jeziora Kolno",
- szlak "Wokół Jeziora Sajno",
- szlak "W dolinie rzeki Netty" (rozpoczyna się i kończy w Białobrzegach),
- szlak kolarski Euro Velo z Aten w Grecji do Norwegii,
- szlak rowerowy „Na Powstańce” na terenie Puszczy Augustowskiej.

Wytyczone zostały szlaki o charakterze kulturowym, np.:

- Szlak Papieski - śladami Jana Pawła II (od Ełku przez Rajgród, Bargłów Kościelny do sanktuarium w Studzienicznej),

- szlak pieszo-rowerowy patriotyczny Szlak Orła Białego (Augustów, ul. Turystyczna, dawny tartak - Wojciech, J. Białe Augustowskie - Studzieniczna - cmentarz z I wojny św. przy leśnym Stawie Gajenek - droga wojewódzka nr 664 - stacja PKP Jastrzębna – Krasnybór - Krylatka - Jezioro Sajno – Sajenek – Augustów).

Poza licznymi atrakcjami przyrodniczymi i kulturowymi silnym magnesem napędzającym turystykę na obszarze LGD jest status uzdrowiska jakie posiada Augustów.

Dalszy szczegółowy opis obszaru i populacji jej zamieszkującej znajduje się w rozdziale IV.

Na całym obszarze objętym LSR i we wszystkich gminach zakładana jest realizacja operacji w ramach każdego z dwóch EFSI, tj:

- Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) - w ramach Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027;
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) - w ramach Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027.

Grupy interesu

Na obszarze objętym LSR zidentyfikowano trzy podstawowe grupy interesów sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, które reprezentowane są przez podmioty, w tym osoby fizyczne, uczestniczące w procesie opracowywania LSR jak i późniejszego jej wdrażania w tym uczestniczenia w procesie decyzyjnym dotyczącym oceny i wyboru operacji (członkowie Rady). Przyporządkowanie podmiotów do poszczególnych sektorów wygląda następująco:

- do grupy interesu sektora publicznego należy m.in.: gmina, powiat, członek rady gminy, członek rady powiatu, sołtys, samorządowe jednostki organizacyjne gminy lub powiatu;
- do grupy interesu sektora społecznego należą w szczególności: mieszkańcy, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, związki zawodowe, organizacje społeczno-zawodowe rolników, w tym koła gospodyń wiejskich inne dobrowolne zrzeszenia i ruchy obywatelskie;
- do grupy interesu sektora gospodarczego należą w szczególności podmioty prowadzące działalność gospodarczą, w tym przedsiębiorstwa społeczne i rolników, a także samorząd gospodarczy, w tym m.in. cechy branżowe, cechy rzemiosł, izby gospodarcze lub przemysłowo-handlowe, izby rzemieślnicze, izby rolnicze.

Ponadto na obszarze objętym LSR zidentyfikowano również **inne grupy interesu**, takie jak: **ochotnicze straże pożarne (OSP), sołtysi**. Wyodrębnienie tych grup nastąpiło na podstawie zgłaszanych podczas konsultacji uwag o ich roli i oddziaływaniu na rozwój obszaru objętego LSR.

Przedstawiciele OSP byli bardzo aktywni w ramach procesu partycypacyjnego. Jako reprezentanci jednostek o znaczącym potencjale organizacyjnym i liderkim na obszarach wiejskich mogą mieć potencjalny wpływ na decyzje, a mają także potencjalnie do uzyskania pewną korzyść w zakresie pozyskania środków – w ramach LSR zaplanowano dość dużo operacji w obszarze kultury, integracji, włączenia społecznego, które mogą realizować jednostki OSP. Duży wpływ na społeczność wiejską mają sołtysi, dodatkowo mający wpływ także na władzę publiczną jako reprezentanci i liderzy obszarów wiejskich. Dlatego też uznano te grupy za mogącą mieć potencjalny wpływ na decyzje w ramach LGD.

Identyfikacja grup interesów pozwoli na wypracowanie takich mechanizmów, np. na etapie podejmowania decyzji przez Radę/wyboru operacji, aby uniknąć konfliktu interesów oraz dominacji jakiegokolwiek grupy. Należy podkreślić, iż najsilniejszą grupą interesu, która może mieć potencjalnie największy wpływ na decyzyjność LGD jest sektor publiczny, dlatego też zadbano, aby ta grupa interesu w szczególności nie zdominowała procesów decyzyjnych w ramach wdrażania LSR.

3.1. PROCES PARTYCYPACYJNY

Przez partycypacyjny sposób przygotowania i realizacji lokalnej strategii rozwoju LGD rozumie się takie podejście, które angażuje różne grupy interesariuszy i społeczność lokalną w proces tworzenia i wdrażania strategii rozwoju. Partycypacyjny sposób przygotowania oznacza, że lokalna społeczność ma realny i decydujący głos w kształtowaniu swojej przyszłości i decyzji rozwojowych. W tym podejściu proces planowania i podejmowania decyzji jest otwarty, transparentny i demokratyczny, a decyzje są podejmowane w porozumieniu z różnymi grupami interesariuszy. LGD stawia tutaj na wzajemne zrozumienie różnych interesów, perspektyw patrzenia i potrzeb społeczności lokalnej.

Partycypacja społeczna procesu przygotowania i wdrażania LSR jest dla LGD kluczowym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego. Od początku procesu tworzenia strategii zapewniono silne włączenie mieszkańców w proces diagnostyczny, analityczny i decyzyjny. Dzięki temu mieszkańcy stali się współtwórcami LSR i będą współtwórcami rozwoju obszaru LGD.

Do opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju wykorzystano liczne dane i wnioski zebrane w ramach procesu partycypacyjnego prowadzonego w okresie od stycznia do czerwca 2023 r. LSR została opracowana w procesie składającym się z trzech głównych elementów/ etapów: etap diagnostyczny, etap strategiczny, etap operacjonalizacji.

Etap diagnostyczny obejmował analizę potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru LGD, określenie problemów, szans, zagrożeń i potencjałów.

Etap strategiczny dotyczył określenia celów LSR i działań oraz rezultatów.

Etap operacjonalizacji obejmował takie zagadnienia jak: monitorowanie i ewaluacja, wybór wskaźników, zasady wyboru operacji i kryteria oceny, komunikacja ze społecznością lokalną.

Wszystkie w/w elementy prac były szeroko konsultowane i opracowywane z udziałem społeczności lokalnej, w tym różnych grup interesariuszy. Poniżej w tabeli zaprezentowano elementy i narzędzia wykorzystane na każdym etapie.

Na każdym etapie przygotowywania LSR starano się o jak najszersze zaangażowanie społeczności lokalnej. W proces opracowania LSR zostali włączeni przedstawiciele różnych środowisk reprezentujących odmienne często interesy. Bezpośrednią kontrolę nad opracowywaniem LSR sprawował Zarząd LGD i Grupa Robocza ds. przygotowania LSR (GR). W skład GR zostało powołanych 7 osób (przedstawiciele seniorów, ngo, gmin, ośrodków kultury) reprezentujących każdą z gmin członkowskich.

W procesie partycypacyjnym aktywnie brali udział członkowie LGD co potwierdza, iż relacje w ramach LGD oparte są na pogłębionym partnerstwie oraz chęci dalszego współdziałania i wdrażania LSR.

Wszelkiego rodzaju informacje o konsultacjach dotyczących LSR i poszczególnych etapów były zamieszczane na stronach internetowych LGD i gmin członkowskich (w zakresie spotkań konsultacyjnych) oraz ich tablicach ogłoszeń a także na słupach ogłoszeniowych. Informacje o konsultacjach były rozpowszechniane w social mediach m.in. poprzez udostępnianie na prywatnych profilach członków na Facebooku, w komunikacji prywatnej i nieformalnej.

Duży udział ludzi młodych i seniorów w procesie partycypacyjnym wskazuje na potrzebę skierowania do tych grup stosownych przedsięwzięć, które będą realizowane na ich rzecz. Również plan komunikacji odzwierciedla zgłaszane potrzeby na rzecz tych grup: np. operacje integracyjne i animacyjne, inne.

Cały proces przygotowywania niniejszej LSR uwidocznił jest na stronie <https://lgd-kanal.augustow.pl> w zakładce NOWA LSR 2021-2027.

Tabela 3. Proces partycypacji

Lp.	Zastosowana metoda/narzędzie konsultacji	Analiza przyjęcia/odrzućcia wniosków z konsultacji	Miejsce wykorzystania danych z procesu partycypacyjnego w LSR (rozdział LSR)	Reprezentowane strony (uczestnicy)
1. Etap diagnostyczny				
1.1.	Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD – ankieta CAWI ankieta PAPI	<p>Przygotowana została ankieta która zawierała pytania dotyczące potencjału, problemów i potrzeb obszaru, także w zakresie: innowacyjności rozwiązań, problemów i potrzeb w zakresie cyfryzacji, potencjałów i potrzeb w obszarze środowiska i klimatu, zmian demograficznych, aspektów partnerskiej realizacji projektów. Ankieta była skierowana do mieszkańców, przedstawicieli samorządów, organizacji pozarządowych oraz biznesu. Ankieta była dystrybuowana przez stronę dedykowaną LSR, strony gmin i media społecznościowe.</p> <p>Równoległe z badaniem on-line zostanie przeprowadzona dystrybucja tych samych ankiet w sposób tradycyjny, tak aby dotrzeć do grupy mieszkańców mniej sprawnych w mediach elektronicznych. Przyjęto ankiety do analizy, dzięki której pozyskano informację o największych problemach, potrzebach, osobach w niekorzystnej sytuacji. Z badań powstał raport opublikowany na stronie LGD.</p>	<p>Uwzględnione potencjały, problemy i potrzeby wskazano w rozdz.: IV -Analiza potrzeb i potencjału LSR, VI- Cele i wskaźniki</p>	<p>Mieszkańcy gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju, w tym z grup w niekorzystnej sytuacji. W badaniu wzięło udział 266 osób z różnych sektorów i grup interesu (opis próby badawczej wg statusu zawodowego pod tabelą). Ankieta udostępniona na stronie internetowej LGD, na stronach gmin członkowskich.</p>
1.2.	Analiza desk research	<p>Wyniki badań ankietowych zostały uzupełnione analizą danych zastanych. Raport został opublikowany wraz z formularzem zbierania opinii i propozycji zmian.</p>	<p>Uwzględnione potencjały, problemy i potrzeby wskazano w rozdz.: IV -Analiza potrzeb i potencjału LSR, VI- Cele i wskaźniki</p>	<p>Członkowie Grupy Roboczej (przedstawiciele seniorów, ngo, gmin, ośrodków kultury) reprezentujących każdą z gmin członkowskich).</p>

1.3.	Debata diagnostyczna	Była to forma konsultacji społecznych. Została zorganizowana 27 stycznia 2023 r. w Augustowie publiczna debata o diagnozie dotycząca potrzeb rozwojowych i potencjałów), ale także wynikających z diagnozy wstępnych celów LSR i określonych rezultatów oraz planowanych działań. Informacja o debacie była ogłoszona publicznie, na stronach www oraz w lokalnych mediach. Debata odbyła się w formie hybrydowej: stacjonarnie (w mieście Augustów) i zdalnie. Rozważano kwestię niskiej innowacyjności. Jako postulat w zakresie innowacyjności wskazywano kierunkowo rozwiązania w zakresie współpracy (zostało to uwzględnione w definicji innowacyjności).	Uwzględnione potencjały, problemy i potrzeby wskazano w rozdz.: IV - Analiza potrzeb i potencjału LSR. Uwzględniono pierwsze pomysły na cele i działania, aspekty innowacyjności w rozdz.: VI- Cele i wskaźniki	Mieszkańcy gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju. W debacie udział wzięły trzy sektory: publiczny, społeczny, gospodarczy.
1.4.	Punkt konsultacyjny w biurze LGD	W ramach punktu konsultacyjnego w godzinach pracy biura pozyskiwano ankiety dot. potrzeb mieszkańców, fiszki z pomysłami na projekty, przeprowadzano wywiady indywidualne.	I - Charakterystyka partnerstwa lokalnego II - Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR IV - Analiza potrzeb i potencjału LSR	Punkt był ogólnodostępny dla wszystkich mieszkańców i reprezentantów różnych podmiotów i wszystkich grup interesariuszy. Informacje o możliwości konsultowania zapisów LSR w punkcie konsultacyjnym zostały zamieszczone na stronie internetowej LGD.
2. Etap strategiczny				
2.1.	Ankieta pomysłów projektowych (on-line)	W ramach wzmocnienia partnerstwa na obszarze LSR LGD zorganizowało nabór pomysłów na projekty. LGD podczas spotkań zachęcało do współpracy i zgłaszania nowych inicjatyw/pomysłów poprzez wypełnienie opracowanego formularza. Część pomysłów zaadaptowano na działania w ramach przedsięwzięć: organizacja zajęć w przedszkolach, szkołach, zajęć aktywizacyjnych dla młodzieży, opiekuńczych dla seniorów, inwestycje związane z małą infrastrukturą rekreacyjną.	VI – Cele i wskaźniki VIII – Plan działania	Mieszkańcy gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju. Pomysły zbierano w formie elektronicznej oraz papierowej. Zaproszenie do wypełnienia zamieszczone było na stronie <u>LG</u> . Nie stwierdzono żadnych ograniczeń w przekazie za pośrednictwem internetu, w tym mediów społecznościowych.

2.2.	Warsztaty strategiczne	<p>Była to forma konsultacji społecznych, warsztat odbył się 22 lutego 2023 r. w Augustowie. Uczestnicy wypracowywali cele strategiczne oraz ich rezultaty i wskaźniki osiągnięcia. Warsztat dotyczył także potrzeb rozwojowych i posiadanych potencjałów i osiągnięcia określonych rezultatów oraz planowanych działań. Informacja o warsztacie była podana na stronie www LGD i gmin oraz rozesłana do wybranych interesariuszy.</p> <p>W ramach spotkań z przedstawicielami sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego poproszono uczestników o opinie co do kierunku wsparcia w ramach opracowywanej LSR. Wypracowano kierunki działań/ działania. Zebrano materiały w postaci listy celów i rezultatów. Część pomysłów ujęto jako elementy przedsięwzięć.</p>	<p>IV - Analiza potrzeb i potencjału LSR VI – Cele i wskaźniki VIII – Plan działania</p>	<p>Uczestnikami byli wybrani reprezentanci interesariuszy oraz członkowie Grupy Roboczej ds. przygotowania LSR (przedstawiciele seniorów, ngo, gmin, ośrodków kultury) reprezentujących każdą z gmin członkowskich).</p>
2.3.	Panel ekspercki	<p>W ramach panelu eksperckiego w skład którego weszli członkowie GR, została ukształtowana ostateczna lista działań. Do prac w panelu zaproszono także reprezentantów innych interesariuszy.</p>	<p>IV - Analiza potrzeb i potencjału LSR VI – Cele i wskaźniki VIII – Plan działania</p>	<p>Członkowie Grupy Roboczej (przedstawiciele seniorów, ngo, gmin, ośrodków kultury) reprezentujących każdą z gmin członkowskich).</p>
2.4.	Punkt konsultacyjny w biurze LGD	<p>W ramach punktu konsultacyjnego w godzinach pracy biura pozyskiwano pomysły na projekty, kierunki rozwoju, przeprowadzano wywiady indywidualne. Przyjęto wybrane zagadnienia do LSR.</p>	<p>VI – Cele i wskaźniki VIII – Plan działania</p>	<p>Punkt był ogólnodostępny dla wszystkich mieszkańców i reprezentantów różnych podmiotów i wszystkich grup interesariuszy.</p>
3. Etap operacjonalizacji				
3.1.	Warsztaty wewnętrzne	<p>W ramach warsztatów wewnętrznych w których uczestniczyli członkowie GR oraz zaproszeni eksperci z sektora społecznego, publicznego i gospodarczego zostały wypracowane kryteria wyboru projektów wraz z propozycją zarządzania realizacją strategii, monitorowaniem i ewaluacją. Kryteria wyboru projektów preferowały projekty uwzględniające aspekty: innowacyjności, cyfryzacji, środowiska i klimatu, zmian demograficznych, partnerskiej współpracy. Wskazywano potrzeby seniorów i innych osób w zakresie dostępu do służby zdrowia w szczególności specjalistycznej, usług medycznych, rehabilitacji. Uwzględniono częściowo w rozdz. VI jako elementy integracji i opieki, ponieważ usługi medyczne nie są objęte dofinansowaniem LSR.</p>	<p>VI – Cele i wskaźniki VII – Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru VIII – Plan działania X – Monitoring i ewaluacja</p>	<p>W ramach warsztatów wewnętrznych w których uczestniczyli członkowie GR (przedstawiciele seniorów, ngo, gmin, ośrodków kultury) reprezentujących każdą z gmin członkowskich) oraz zaproszeni eksperci z sektora społecznego, publicznego i gospodarczego.</p>

3.2.	Spotkania konsultacyjne w gminach	<p>W ramach spotkań oprócz zebrania wniosków dotyczących diagnozy zebrano także informacje na temat kryteriów wyboru i oceny operacji.</p> <p>Przyjęto wnioski ze spotkań odnoszące się do kryteriów wyboru m.in. premiowanie tworzonych miejsc pracy, wpływ na rozwój turystyki, rolnictwa, produktów lokalnych, poprawę stanu środowiska naturalnego.</p> <p>Przyjęto większość wniosków ze spotkań m.in. konieczność wsparcia seniorów poprzez działania animujące, opiekunów. Część zgłaszanych potrzeb, jak np. budowa dróg, czy problemy komunikacyjne została odrzucona z uwagi na brak możliwości rozwiązania tych problemów w ramach LSR.</p> <p>Zaproponowano, aby położyć nacisk na: rozwój turystyki, zachowanie dziedzictwa kulturowego, poprawę ochrony środowiska, rozwój powiązań społ.-gosp. pomiędzy gminami.</p>	<p>VI – Cele i wskaźniki</p> <p>VII – Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru</p> <p>VIII – Plan działania</p> <p>X – Monitoring i ewaluacja</p>	<p>Wykorzystano informacje uzyskane podczas spotkań w 3 gminach członkowskich w dniach:</p> <p>19.05.2023 r. – Gmina Augustów;</p> <p>19.05.2023 r. – Gmina Płaska;</p> <p>23.05.2023 r. – Miasto Augustów.</p> <p>W spotkaniach uczestniczyli mieszkańcy gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju, z różnych sektorów, grup interesu i grup w niekorzystnej sytuacji.</p>
3.3	Punkt konsultacyjny w biurze LGD	<p>W ramach punktu konsultacyjnego mieszkańcy LGD mieli możliwość zapoznania się z wypracowanymi w ramach partycypacji planowanymi celami LSR oraz wstępną wersją planu działania. Osoby konsultujące nie miały uwag do planowanych celów.</p>	<p>IV - Analiza potrzeb i potencjału LSR,</p> <p>VI- Cele i wskaźniki</p>	<p>Punkt był ogólnodostępny dla mieszkańców. Informacja o możliwości konsultowania zapisów LSR w punkcie konsultacyjnym zostały zamieszczone na stronie internetowej.</p>
3.4.	Formularz uwag do LSR	<p>Elementy LSR zostały opublikowane na stronie LGD. Była możliwość przekazywania uwag do materiałów i dokumentu.</p>	<p>VI – Cele i wskaźniki</p> <p>VII – Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru</p> <p>VIII – Plan działania</p> <p>X – Monitoring i ewaluacja</p>	<p>Formularz uwag był ogólnodostępny dla wszystkich mieszkańców i reprezentantów różnych podmiotów i wszystkich grup interesariuszy.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Kluczową rolę w procesie partycypacji odegrali mieszkańcy, przedstawiciele stowarzyszeń, KGW, seniorzy, osoby młode do 25 r.ż., pracownicy urzędów gminnych, sołtysi, pracownicy placówek edukacyjnych, a także osoby kierujące ośrodkami pomocy społecznej, ośrodkami kultury oraz przedsiębiorcy i rolnicy.

W badaniach mieszkańców udział wzięty głównie osoby w wieku produkcyjnym (ok. 65% osób to były osoby w wieku 25-55 lat), dość duży udział osób młodych do 25 roku życia (ponad 20% badanych). Na spotkaniach konsultacyjnych stacjonarnych udział osób w wieku senioralnym był bardzo wysoki. Osoby uczestniczące w konsultacjach stacjonarnych to przede wszystkim osoby z wykształceniem wyższym. Profil demograficzny uczestników prac nad LSR z wykorzystaniem innych metod i narzędzi był bardzo zróżnicowany. Pod względem statusu zawodowego badani mieszkańcy reprezentowali głównie samorząd i inne instytucje publiczne oraz sektor prywatny, w tym przedsiębiorców i rolników. Dość wysoka reprezentacja dotyczyła uczniów/ studentów.

Tabela 4. Badani mieszkańcy wg statusu zawodowego

Odpowiedź	%	Liczba badanych
Bezrobotny	2,26%	6
Pracownik w sektorze prywatnym	7,89%	21
Przedsiębiorca	9,02%	24
Rolnik	6,39%	17
Pracownik w samorządzie	24,44%	65
Pracownik innej instytucji publicznej	15,41%	41
Pracownik organizacji pozarządowej	16,54%	44
Emeryt/ rencista	6,02%	16
Uczeń/ student	8,65%	23
Inny status	3,38%	9

Źródło: badania własne.

3.2. ETAP WDRAŻANIA, PARTNERSTWO NA OBSZARZE LGD, ANIMOWANIE DO WSPÓŁPRACY

W trakcie wdrażania LSR stosowane będą adekwatne do potrzeb metody partycypacji. Wykorzystane zostaną dotychczasowe rozwiązania i nowe metody. W ramach realizacji Planu Komunikacji planowane są działania, których celem będzie aktywizowanie i animowanie do wdrażania LSR. Biuro LGD organizować będzie m.in. dedykowane spotkania, warsztaty, działania integrujące.

Na etapie wdrażania LSR zaplanowano działania w zakresie **aktywizacji ludzi młodych, seniorów, grup osób w niekorzystnej sytuacji oraz podmiotów i osób z obszaru LSR** z wykorzystaniem różnorodnych metod aktywizujących społeczność.

W celu zapewnienia udziału mieszkańców w realizacji i aktualizacji LSR opracowany został Plan Komunikacji, w którym opisano działania komunikacyjne oraz środki przekazu do mieszkańców. W planie komunikacji zawarto również jakie działania skierowane do mieszkańców podejmowane będą w przypadku problemów z realizacją LSR, niskim zaangażowaniem społeczności w realizację LSR. LGD w trakcie realizacji LSR będzie monitorowała dobór metod i jeśli okaże się, że komunikacja jest nieskuteczna podejmie działania korygujące w celu rozwiązania problemu.

3.3. ZASADY HORYZONTALNE, AKTUALIZACJA LSR.

Na etapie tworzenia jak i realizacji LSR uwzględniono poszanowanie zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym: poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej; zasady równości kobiet i mężczyzn; zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; zgodności działań z celem wspierania

zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czynić poważnych szkód”.

Poszanowanie tych zasad i ich wsparcie zostało uwzględnione poprzez: uwrażliwienie procesu tworzenia i realizacji LSR na osoby z grup w niekorzystnej sytuacji, kierowanie strumienia interwencji na etapie wdrażania LSR do tych grup (np. kobiety, seniorzy, itd.); zastosowanie dedykowanych tym grupom metod komunikacji na etapie wdrażania (ujętych w Planie Komunikacji); zastosowanie w kryteriach wyboru aspektów wpływu na środowisko; promowanie projektów poprzez kryteria ich wyboru wpływających pozytywnie na poprawę stanu środowiska naturalnego; poszanowania praw podstawowych, zasady równości kobiet i mężczyzn, zasady równości szans i niedyskryminacji.

Aktualizacja LSR

Stosunkowo długa perspektywa realizacji Strategii, ewentualne sugestie społeczności lokalnych oraz prowadzona sukcesywnie ewaluacja może wykazać potrzebę modyfikacji pewnych jej zapisów. Bardzo istotne znaczenie ma więc szczegółowe zapisanie procedury aktualizacyjnej. Wprowadzenie stosownych rozwiązań ma zapobiegać niejasnościom i powstawaniu konfliktów wewnątrz. Mając powyższe na uwadze, w celu dokonania zmian w LSR należy stosować się do następującej instrukcji:

1. Za przygotowanie projektów zmian odpowiada biuro LGD.
  2. Zmiany mogą być dokonywane w następujących okolicznościach:
    - a. jako wnioski z monitoringu i ewaluacji LSR,
    - b. na wniosek Zarządu LGD lub Walnego Zebrania Członków, mieszkańców obszaru LGD,
    - c. w związku z koniecznością dostosowania dokumentów do wymogów instytucji wdrażającej lub zarządzającej,
    - d. inne nieokreślone sytuacje, które są korzystne i konieczne z punktu widzenia wdrażania LSR.
  3. Projekt wraz z uzasadnieniem zostaje przekazany do konsultacji społecznych (min. 7 dni przed planowanym terminem przyjęcia zmian za pośrednictwem strony internetowej), przy czym zostaje wskazany termin zakończenia konsultacji na stronie internetowej LGD.
  4. Uwagi do projektu zmian mogą wносить mieszkańcy obszaru LSR oraz instytucje i organizacje działające na jego terenie.
  5. Biuro LGD sporządza listę uwag ze wskazaniem sposobu ich rozpatrzenia.
  6. Zmiany do LSR wprowadza organ wskazany w statucie, tj. Zarząd.
  7. W sytuacjach wyjątkowych, za które rozumie się zagrożenie dla prawidłowości realizacji strategii możliwe jest skrócenie okresu konsultacji, jednakże wymaga to zgody Prezesa Zarządu.
- Powyższa procedura zabezpiecza interesy społeczności lokalnych w zakresie możliwości wnoszenia uwag do LSR. Jest to niezwykle istotne z punktu wiarygodności i ciągłości realizowanych działań.

ROZDZIAŁ IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

4.1. DEMOGRAFIA

Obszar LGD Kanał Augustowski na dzień 31 grudnia 2020 r. zamieszkiwało 38 481 osób, z tego 29 556 stanowili mieszkańcy miasta Augustów, 6 510 – gminy Augustów i 2 415 – gminy Płaska. Przez ostatnie lata istotnie spadła liczba mieszkańców: pomiędzy 2014 i 2021 rokiem, zwłaszcza w gminie Płaska o 10,57% i gminie Augustów o 6,78%. Mniejsze spadki odnotowano na terenach miejskich – 3,74%. Niemniej są to spadki wyższe niż w kraju i w regionie.

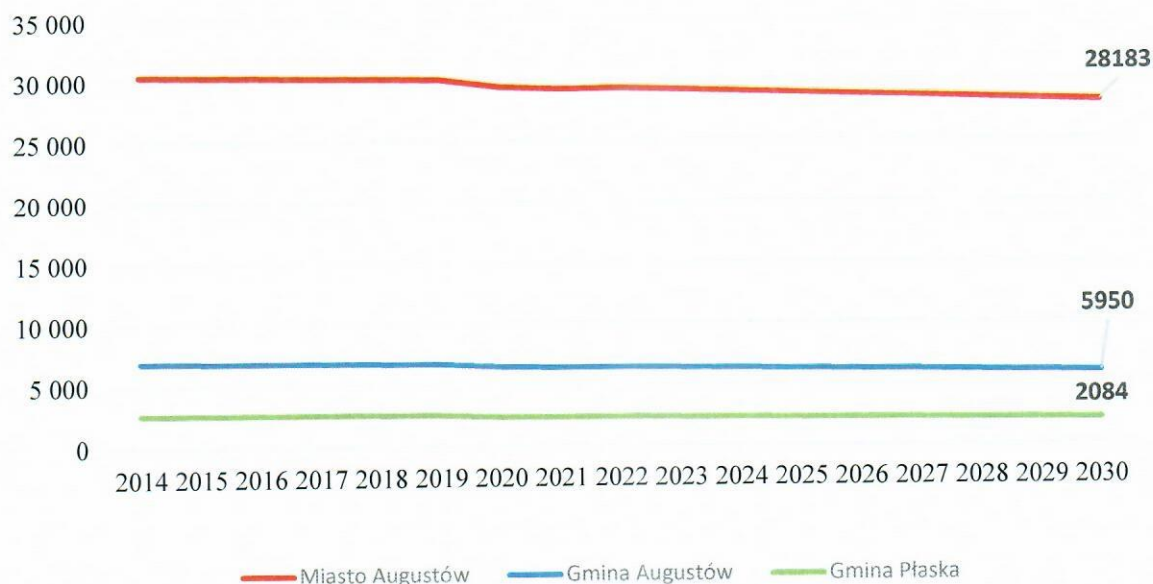
Tabela 5. Zmiana liczby mieszkańców 2014-2021

Obszar	2014	2020	2021	Zmiana 2021/2014
Polska	38 478 602	38 088 564	37 907 704	-1,48%

Podlaskie	1 191 918	1 156 591	1 148 720	-3,62%
Powiat augustowski	59 374	55 927	55 306	-6,85%
Miasto Augustów	30 482	29 556	29 341	-3,74%
Gmina Augustów	6 913	6 510	6 444	-6,78%
Gmina Płaska	2 650	2 415	2 370	-10,57%

Źródło: GUS BDL

Rysunek 4. Liczba ludności gmin LGD w latach 2014 - 2021 z prognozą do 2030 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Prognoza liczby ludności w roku 2030 opracowana na podstawie danych z lat 2014-2021 wskazuje na spadek liczby mieszkańców do 28 183 w mieście, 5 950 w gminie Augustów i 2 084 w gminie Płaska.

Zmiany demograficzne dotyczą nie tylko liczby ludności, ale także struktury mieszkańców wg wieku. Ludność w wieku produkcyjnym w roku 2021 stanowiła 59,4%, w mieście Augustów i 61,6% w gminie Augustów oraz 59,2% w gminie Płaska. Wartości wskaźnika są zbliżone do danych dla kraju i regionu. Większe różnicowanie cechuje udział osób w wieku poprodukcyjnym: 23,2% w Augustowie, 23,8% w gminie Płaska (w kraju – 22,5%) i tylko 17,6% w gminie Augustów, co jest wyraźnie niższym wskaźnikiem od kraju i regionu. Te wartości przekładają się także na udział osób w wieku przedprodukcyjnym: 17,4% w Augustowie, 17,0% w gminie Płaska (w kraju – 18,4%) i aż 20,8% w gminie Augustów.

Tabela 6. Struktura wieku wg ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2021 [%]

Obszar	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Polska	18,4	18,4	59,4	59,1	22,2	22,5
Podlaskie	18,1	18,2	59,8	59,4	22,1	22,4
Powiat augustowski	17,8	17,7	60,0	59,8	22,2	22,4
Miasto Augustów	17,3	17,4	60,0	59,4	22,7	23,2
Gmina Augustów	21,1	20,8	61,4	61,6	17,6	17,6
Gmina Płaska	18,1	17,0	58,4	59,2	23,5	23,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

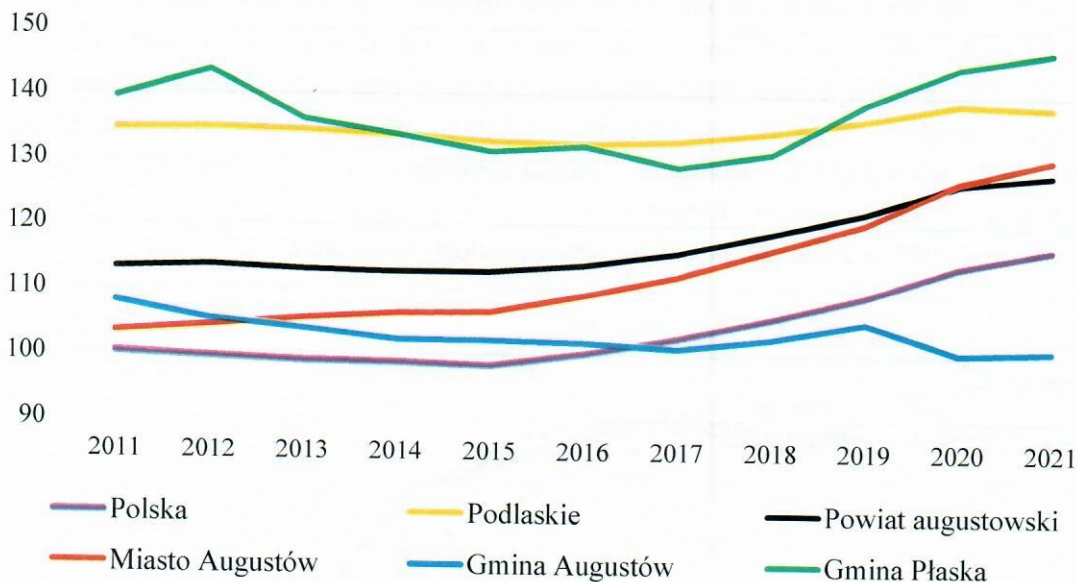
Struktura wiekowa mieszkańców miasta Augustów i gminy Płaska jest niekorzystna na tle powiatu, regionu i kraju: wyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, niższy w wieku przedprodukcyjnym. Struktura wiekowa mieszkańców gminy Augustów jest korzystna. Na obszarze LGD udział osób w wieku produkcyjnym w roku 2021 wyniósł 59,77% (2020 – 60,13%), udział osób w wieku nieprodukcyjnym – 40,23% (2020 – 39,86%).

Tabela 7. Liczba ludności wg ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2021 [osoby]

Obszar	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Miasto Augustów	5 109	5 107	17 733	17 435	6 714	6 799
Gmina Augustów	1 371	1 342	3 996	3 968	1 143	1 134
Gmina Płaska	436	402	1 411	1 403	568	565
Razem LGD [osoby]	6 916	6 851	23 140	22 806	8 425	8 498
Razem LGD [%]	17,97%	17,96%	60,13%	59,77%	21,89%	22,27%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Rysunek 5. Liczba ludności gmin LGD w wieku 70+ na 1000 mieszkańców w latach 2011 - 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego.

Zmiany liczby ludności jeszcze silniej uwidaczniają się przy analizie wybranych grup wiekowych. W okresie 2011-2021 odnotowuje się zjawisko starzejącego się społeczeństwa. Szczególnie dynamiczny wzrost liczby ludności w wieku 70+ jest zauważalny od ok. 2017 roku. Wzrost wskaźnika liczby ludności w wieku 70+ na 1000 mieszkańców jest szczególnie wysoki w mieście Augustów. Na terenie gminy Augustów jest ujemny i niewysoki na obszarze gminy Płaska.

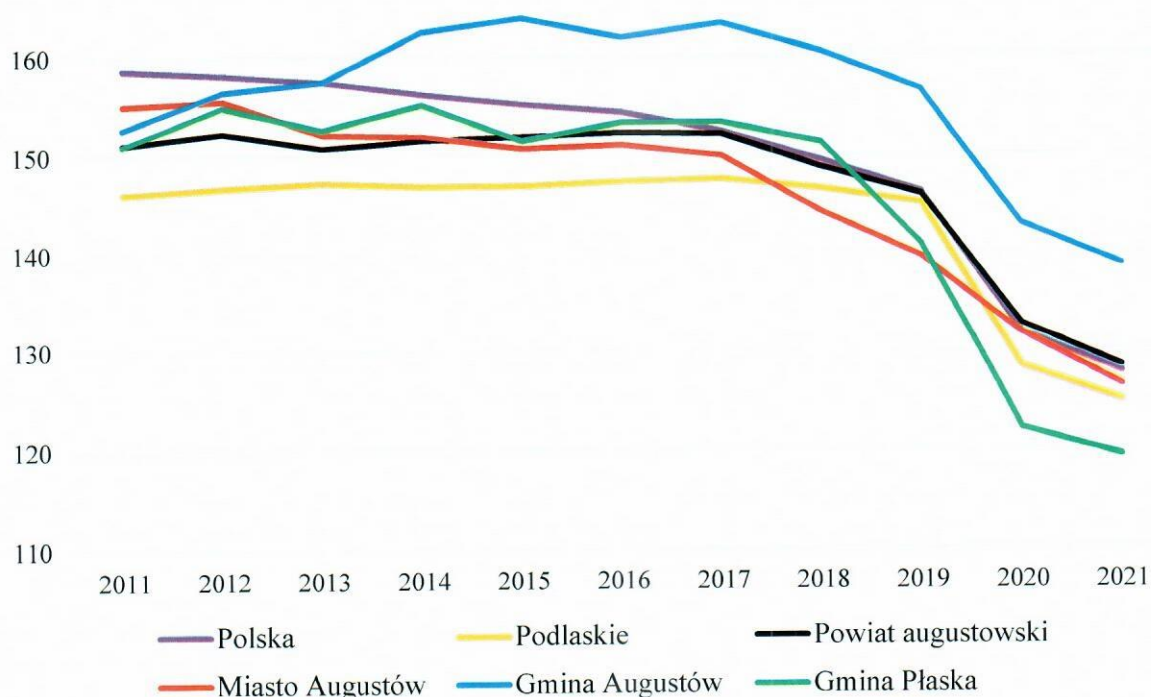
Tabela 8. Liczba ludności gmin LGD w wieku 70+ na 1000 mieszkańców – zmiana 2021/2011

Obszar	2011	2017	2020	2021	Dynamika 2021/ 2011
Polska	100	102	114	116	16,3%
Podlaskie	135	133	139	138	2,9%
Powiat augustowski	113	116	127	128	13,2%
Miasto Augustów	103	112	127	130	26,4%
Gmina Augustów	108	101	100	101	-6,6%
Gmina Płaska	140	129	145	147	5,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego.

W kontekście niekorzystnych tendencji w zakresie zmiany struktury wiekowej na obszarze LGD warto wspomnieć o tzw. współczynniku Floridy. Określa on wielkość najbardziej kreatywnej grupy mieszkańców, tj. osób w wieku 25-34 lat na 1000 mieszkańców. Spadek tego wskaźnika jest bardzo duży w Augustowie i gminie Płaska, niemniej porównywalny z dynamiką krajową. W gminie Augustów wskaźnik jest dużo lepszy. Dużo korzystniejsze wskaźniki demograficzne w gminie Augustów wynikają ze zjawiska suburbanizacji miasta oraz osiedlania się na terenach atrakcyjnych przyrodniczo osób aktywnych zawodowo.

Rysunek 6. Liczba ludności gmin LGD w wieku 25-34 lata na 1000 mieszkańców w latach 2011 - 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego.

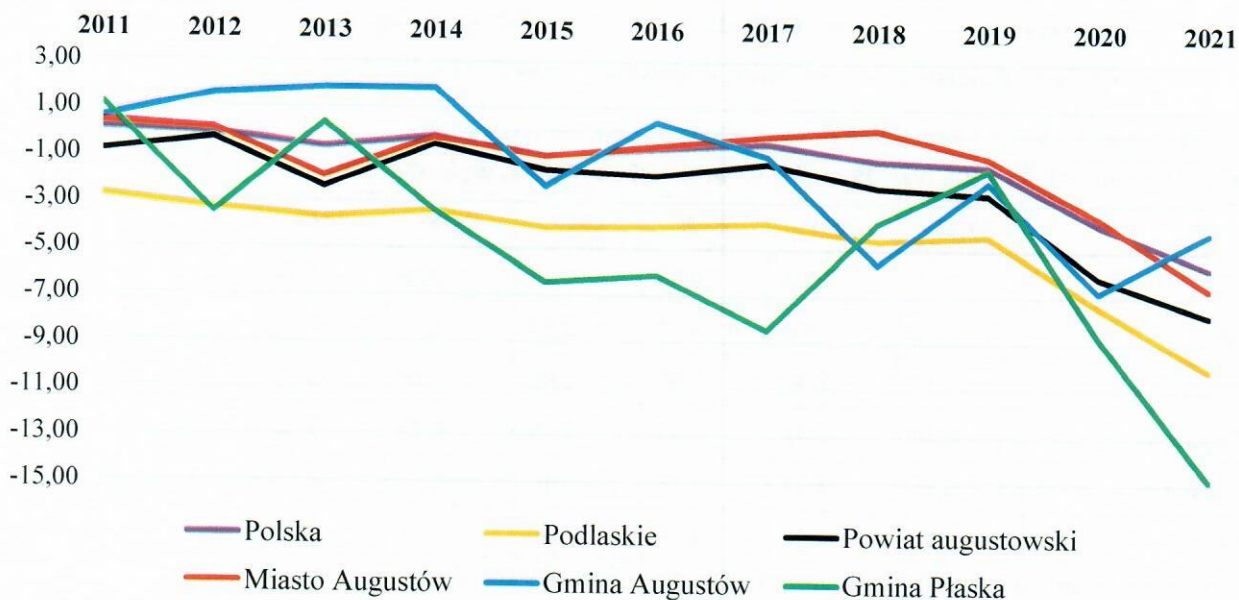
Tabela 9. Liczba ludności gmin LGD w wieku 25-34 lata na 1000 mieszkańców – zmiana 2021/ 2011

Obszar	2011	2017	2020	2021	Dynamika 2021/ 2011
Polska	159	152	132	128	-19,39%
Podlaskie	146	148	128	125	-14,59%
Powiat augustowski	151	152	133	128	-15,07%
Miasto Augustów	155	150	132	127	-18,39%
Gmina Augustów	153	163	143	139	-9,06%
Gmina Płaska	151	153	122	119	-20,94%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego

Głównymi determinantami zmian demograficznych są przyrost naturalny oraz saldo migracji. Przyrost naturalny w ostatnich latach jest ujemny i zdecydowanie spada od ok. 2017-2018 roku. Największe spadki i ujemne wartości odnotowuje się w gminie Płaska. Przyrost naturalny na pozostałych obszarach LGD jest ujemny, ale porównywalny z danymi dla kraju i dużo lepszy niż w regionie.

Rysunek 7. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2011 - 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego.

Tabela 10. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2021, wybrane dane

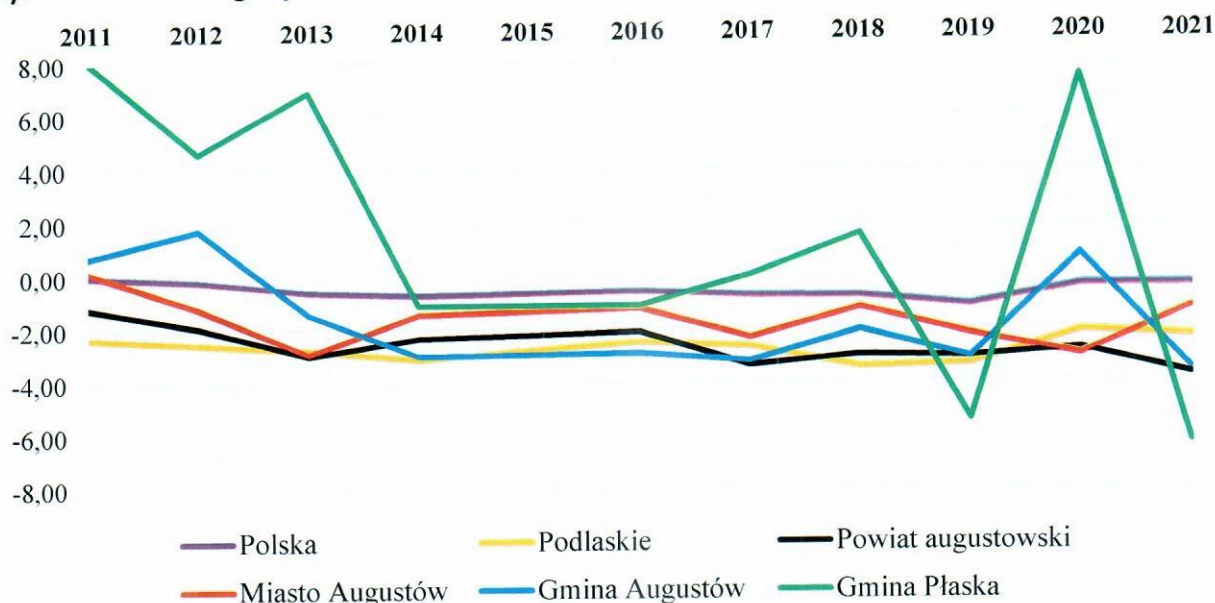
Obszar	2011	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	0,09	-0,50	-1,22	-1,43	-3,87	-5,72
Podlaskie	-2,80	-3,93	-4,63	-4,42	-7,41	-10,12
Powiat augustowski	-0,85	-1,33	-2,30	-2,58	-6,12	-7,77
Miasto Augustów	0,32	-0,20	0,10	-1,06	-3,59	-6,65
Gmina Augustów	0,58	-1,02	-5,61	-2,07	-6,76	-4,19
Gmina Płaska	1,15	-8,45	-3,85	-1,55	-8,70	-14,77

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego

Saldo migracji na przestrzeni ostatnich lat jest ujemne w większości lat dla wszystkich samorządów. Rok 2020 był pod tym względem nietypowy – saldo migracji było dodatnie na terenach wiejskich. W przypadku gminy Płaska dostrzega się istotne zmiany salda w poszczególnych latach, co jest skutkiem małej liczby mieszkańców gminy i dużej wrażliwości wskaźnika na migrację.

Mimo ujemnego salda migracji na obszarze LGD dostrzegamy także pozytywne zjawiska demograficzne. W 2021 roku liczba zameldowań na pobyt stały wyniosła w Augustowie 211 osób (2020 – 192), w gminie Augustów – 65 (2020 – 72), w gminie Płaska – 18 (2020 – 46).

Rysunek 8. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w latach 2011 - 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego.

Tabela 11. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2021, wybrane dane

Obszar	2011	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	0,02	-0,73	-0,76	-1,11	-0,35	-0,35
Podlaskie	-2,31	-2,66	-3,45	-3,32	-2,11	-2,30
Powiat augustowski	-1,18	-3,40	-3,01	-3,09	-2,79	-3,76
Miasto Augustów	0,19	-2,31	-1,19	-2,19	-2,99	-1,22
Gmina Augustów	0,73	-3,23	-2,06	-3,10	0,77	-3,54
Gmina Płaska	8,13	0,00	1,54	-5,40	7,51	-6,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego.

Tabela 12. Dane o migracji w latach 2020– 2021

Obszar	zameldowania		wymeldowania		saldo migracji		saldo migracji na 1000 ludności	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Miasto Augustów	192	211	281	247	-89	-36	-3,0	-1,2
Gmina Augustów	72	65	67	88	5	-23	0,8	-3,5
Gmina Płaska	46	18	28	33	18	-15	7,5	-6,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Szczególną grupę mieszkańców, która podlega procesom migracyjnym są mieszkańcy w wieku 15-39 lat. Wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców jest ujemny i zdecydowanie wyższy od średnich dla kraju, szczególnie problem dotyka tereny wiejskie obszaru LGD.

Tabela 13. Saldo migracji osób w wieku 15-39 lat na 1000 mieszkańców w latach 2015 – 2021

Obszar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Polska	-3,41	-3,38	-3,69	-4,25	-5,16	-3,19	-3,72
Podlaskie	-7,84	-7,56	-7,94	-10,17	-10,62	-7,42	-8,23
Powiat augustowski	-5,97	-5,36	-8,39	-8,16	-8,6	-6,7	-9,82
Miasto Augustów	-3,3	-1,35	-5,66	-6,01	-7,39	-6,92	-4,95
Gmina Augustów	-6,92	-9,33	-7,88	-6,34	-5,2	-0,4	-12,14
Gmina Płaska	-5,83	-7,4	-10,91	-2,21	-30,65	8,37	-10,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Monitora Rozwoju Lokalnego.

Prognozowane zmiany liczby oraz struktury ludności wskazują na systematyczny spadek liczby mieszkańców, zwłaszcza osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a także wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Zmiany w strukturze ludności, polegające na wzroście udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle populacji, wpisują się w ogólną tendencję starzenia się społeczeństwa, co będzie miało swoje skutki w obszarze polityki społecznej i edukacji oraz oferty kulturalnej i integracyjnej.

4.2. RYNEK PRACY

Bezrobocie dynamicznie spadało w latach 2011-2019. Odnotowuje się niewielkie wzrosty od 2019 roku. Udział zarejestrowanych bezrobotnych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym był najniższy w gminie Augustów, nieco wyższy od średnich dla kraju w mieście Augustów i znacznie wyższy w gminie Płaska. Bezrobocie rejestrowane w powiecie augustowskim wynosiło w 2021 roku 10% (kraj – 5,8%, województwo – 7,8%).

Tabela 14. Udział zarejestrowanych bezrobotnych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, wybrane lata

Obszar	2011	2015	2019	2020	2021
Polska	93,98	75,85	45,81	55,02	48,18
Podlaskie	83,88	73,42	49,17	56,25	51,57
Powiat augustowski	109,75	87,74	59,35	69,05	61,56
Miasto Augustów	112,95	85,48	58,45	69,36	59,99
Gmina Augustów	94,87	77,17	50,54	55,31	46,37
Gmina Płaska	143,94	132,6	83,85	100,64	89,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

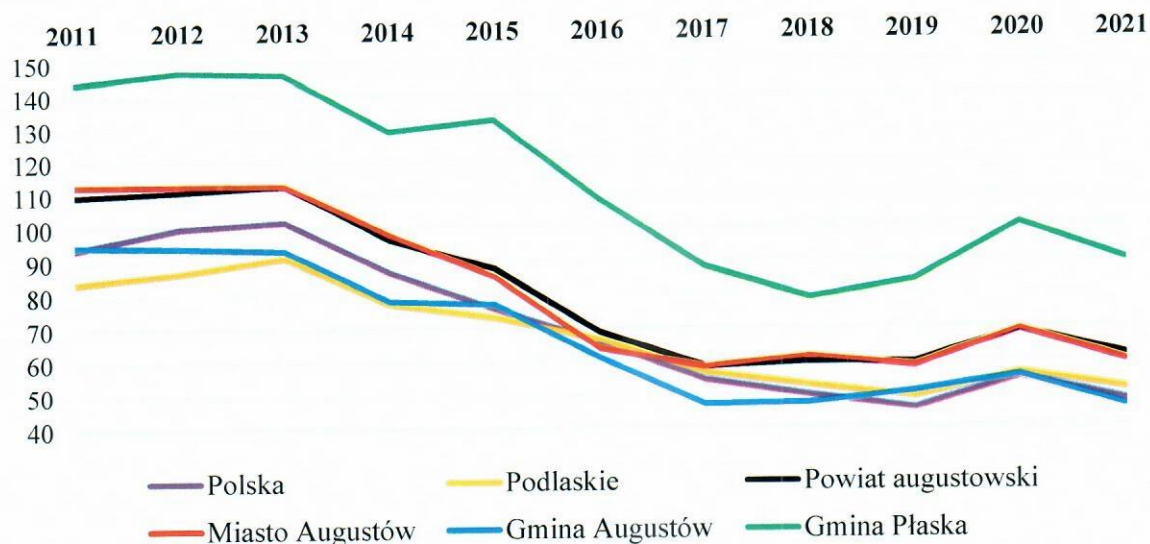
Bezrobocie jest zdecydowanie wyższe wśród mężczyzn, którzy stanowią ok. 53-57% bezrobotnych w zależności od gminy.

Tabela 15. Struktura bezrobocia

Obszar	2020	2020	2021	2021
	m	k	m	k
POLSKA	46,3%	53,7%	46,2%	53,8%
PODLASKIE	53,6%	46,4%	54,0%	46,0%
Powiat augustowski	53,1%	46,9%	54,6%	45,4%
Miasto Augustów	53,3%	46,7%	52,8%	47,2%
Gmina Augustów	49,8%	50,2%	53,8%	46,2%
Gmina Płaska	52,8%	47,2%	57,1%	42,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 9. Udział zarejestrowanych bezrobotnych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2011-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Średniomiesięczne zatrudnienie na obszarze Augustowa wyniosło w 2020 roku prawie 7,9 tys. osób, w gminie Augustów – ok. 0,5 tys. w gminie Płaska – ok. 0,2 tys. Ogólne trendy w mieście i otoczeniu są pozytywne, natomiast w gminie Płaska zatrudnienie spada. Rynek pracy LGD cechuje niewielka sezonowość.

Tabela 16. Średniomiesięczne zatrudnienie

Obszar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Augustów	6524	6909	7676	8039	8157	7874
Gmina Augustów	417	422	453	497	515	502
Gmina Płaska	256	255	232	236	269	206

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego: www.przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl

Tabela 17. Sezonowość rynku pracy

Liczba zatrudnionych - listopad						
Obszar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Augustów	6668	7166	7990	8188	8062	7940
Gmina Augustów	428	422	484	511	514	506
Gmina Płaska	254	255	230	238	278	205
Liczba zatrudnionych - lipiec						
Obszar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Augustów	6572	6938	7804	8100	8362	7912
Gmina Augustów	427	430	459	507	520	513
Gmina Płaska	259	254	230	234	276	211
Liczba zatrudnionych - luty						
Obszar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Augustów	6378	6753	7387	8029	8215	7949
Gmina Augustów	404	414	426	474	508	492
Gmina Płaska	252	255	231	234	239	217
Liczba zatrudnionych - różnica: lipiec - listopad						
Obszar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Augustów	-96	-228	-186	-88	300	-28
Gmina Augustów	-1	8	-25	-4	6	7
Gmina Płaska	5	-1	0	-4	-2	6

Liczba zatrudnionych - różnica: lipiec - luty						
Obszar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Miasto Augustów	194	185	417	71	147	-37
Gmina Augustów	23	16	33	33	12	21
Gmina Płaska	7	-1	-1	0	37	-6

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego: www.przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl.

Wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto w powiecie augustowskim wzrosła dość wyraźnie w okresie 2011-2021, z 3,2 tys. zł do 5,45 tys. zł. Było minimalnie wyższe w 2021 roku od średniej wartości dla regionu i ok. 550 zł niższe niż w kraju. To co jest zdecydowanie negatywne to relatywny spadek relacji tego wynagrodzenia do średnich dla regionu i kraju: z 107,6% (w relacji do regionu) i 94,4% (w relacji do kraju) w 2011 roku do 100,7% (w relacji do regionu) i 90,9% (w relacji do kraju) w 2021 roku. Odczuwalna przez mieszkańców relatywna zmiana sytuacji gospodarczej może być zatem negatywna w porównaniu z dynamicznie rozwijającymi się regionami Polski.

Tabela 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w latach 2011 - 2021

Obszar	2011	2012	2013	2014	2015	2016
POLSKA [tys. zł]	3,63	3,74	3,88	4,00	4,15	4,29
PODLASKIE [tys. zł]	3,18	3,31	3,43	3,53	3,65	3,77
Powiat augustowski [tys. zł]	3,42	3,44	3,58	3,67	3,76	3,82
Jako % w regionie	107,6%	104,0%	104,2%	103,9%	103,1%	101,3%
Jako % w kraju	94,4%	92,0%	92,3%	91,6%	90,6%	89,0%
Obszar	2017	2018	2019	2020	2021	
POLSKA [tys. zł]	4,53	4,83	5,18	5,52	6,00	
PODLASKIE [tys. zł]	4,01	4,26	4,58	4,93	5,41	
Powiat augustowski [tys. zł]	4,02	4,26	4,63	5,01	5,45	
Jako % w regionie	100,5%	100,0%	101,3%	101,6%	100,7%	
Jako % w kraju	88,9%	88,2%	89,4%	90,7%	90,9%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

4.3. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Istotnym wskaźnikiem prezentującym kondycję lokalnej gospodarki jest liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten określa zdolność lokalnej społeczności do podejmowania ryzyka gospodarczego i prowadzenia działalności gospodarczej. Gminy w LGD na tle innych obszarów oraz na tle kraju charakteryzują się dość dobrym ogólnym poziomem rozwoju gospodarczego. Podstawowe wskaźniki przedsiębiorczości są wyższe od regionalnych dla miasta Augustów i gminy Płaska oraz zdecydowanie niższe dla gminy Augustów.

Dynamika zmian w ostatnich latach jest zdecydowanie pozytywna. Wskaźnik wzrósł dla Augustowa z 91 do 104, dla gminy Augustów z 50 do 60, dla gminy Płaska z 92 do 109. Na obszarze LGD dominują małe przedsiębiorstwa zatrudniające do 49 pracowników. W Augustowie funkcjonuje 18 podmiotów zatrudniających do 249 pracowników, 2 podmioty z liczbą pracowników do 999 i jeden zatrudniający powyżej 999 pracowników. Na obszarach wiejskich są 2 firmy zatrudniające 50 i więcej pracowników.

Tabela 19. Podmioty wpisane do rejestru REGON

Obszar	podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	109	110	112	114	117	122	128
PODLASKIE	84	84	85	87	90	95	99
Powiat augustowski	73	72	73	75	76	81	85
Miasto Augustów	91	91	92	93	95	99	104
Gmina Augustów	50	50	48	50	53	59	60
Gmina Płaska	92	91	89	91	90	103	109
Obszar	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
POLSKA	77	77	78	81	84	87	91
PODLASKIE	64	64	65	67	69	73	75
Powiat augustowski	56	56	56	58	59	64	66
Miasto Augustów	69	68	70	71	72	76	79
Gmina Augustów	41	41	40	41	45	50	51
Gmina Płaska	80	79	76	78	75	86	90

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Tabela 20. Podmioty wg klas wielkości zatrudnienia ogółem

Obszar	0 - 9	10 - 49	50 - 249	250 - 999	1000 i więcej
POLSKA	4 497 099	134 600	27 381	3 550	748
PODLASKIE	105 754	2 955	698	70	15
Powiat augustowski	4 394	123	22	2	1
Miasto Augustów	2 825	85	18	2	1
Gmina Augustów	371	10	1	0	0
Gmina Płaska	244	4	1	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Struktura podmiotów gospodarczych wg sekcji ujawnia specyfikę obszaru LGD, gdzie na terenach wiejskich występuje duża reprezentacja firm z sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) – 7,0% (gmina Augustów) i 24,4% (gmina Płaska) przy średniej 2,2% dla województwa i 1,5% dla kraju. Sekcja C (przetwórstwo przemysłowe) ma zbliżony do regionalnego i krajowego udział w gospodarce LGD – od 6,6 do 8,8% w zależności od gminy. Ważną sekcją gospodarki jest budownictwo, które w strukturze gospodarki stanowi: 11,2% (miasto Augustów), 21,4% (gmina Augustów) i 12,8% (gmina Płaska) przy średniej 15,7% dla województwa i 13,8% dla kraju.

Największy udział w strukturze podmiotów gospodarczych posiada sekcja G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych), co stanowi prawie 20,6% wszystkich jednostek w mieście, 24,0% w gminie Augustów i 13,2% w gminie Płaska (średnia dla kraju – 20,8%).

Wyższy od średniej dla kraju i regionu jest udział firm w ramach sekcji H (transport i gospodarka magazynowa). Firmy stanowią od 8,5 do 8,9% wszystkich jednostek w zależności od gminy przy średniej 5,9% dla kraju i 7,0% dla województwa.

Pozostałe sekcje są mniej reprezentowane. Na uwagę zasługuje sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi), która jest reprezentowana przez 181 jednostek gospodarczych w mieście, 10 z gminy Augustów i 16 z gminy Płaska, w tym:

- miasto Augustów - 78 działu 55 (zakwaterowanie) i 103 działu 56 (działalność usługowa związana z wyżywieniem),
- gmina Augustów - 4 działu 55 (zakwaterowanie) i 6 działu 56 (działalność usługowa związana z wyżywieniem),

— gmina Płaska - 10 działu 55 (zakwaterowanie) i 6 działu 56 (działalność usługowa związana z wyżywieniem).

Tabela 21. Podmioty gospodarcze wg sekcji w roku 2021

Obszar	Sekcja A	Sekcja B	Sekcja C	Sekcja D	Sekcja E	Sekcja F	Sekcja G	Sekcja H
POLSKA	1,5%	0,1%	8,2%	0,3%	0,3%	13,8%	20,8%	5,9%
PODLASKIE	2,2%	0,1%	7,6%	0,3%	0,3%	15,7%	21,1%	7,0%
Powiat augustowski	4,9%	0,2%	7,8%	0,3%	0,3%	13,1%	20,0%	8,5%
Miasto Augustów	0,9%	0,1%	7,4%	0,4%	0,5%	11,2%	20,6%	8,7%
Gmina Augustów	7,0%	0,3%	8,8%	0,0%	0,0%	21,4%	24,0%	8,5%
Gmina Płaska	24,4%	0,0%	6,6%	0,0%	0,0%	12,8%	13,2%	8,9%
Obszar	Sekcja I	Sekcja I dział 55	Sekcja I dział 56	Sekcja J	Sekcja K	Sekcja L	Sekcja M	Sekcja N
POLSKA	3,3%	1,0%	2,3%	4,6%	2,6%	5,9%	10,7%	3,4%
PODLASKIE	2,6%	0,7%	1,8%	3,9%	2,6%	3,5%	9,0%	2,6%
Powiat augustowski	5,1%	2,4%	2,7%	2,0%	2,1%	4,1%	6,7%	3,1%
Miasto Augustów	6,0%	2,6%	3,4%	2,4%	2,2%	5,8%	7,7%	3,1%
Gmina Augustów	2,6%	1,0%	1,6%	0,5%	1,6%	0,0%	4,9%	2,3%
Gmina Płaska	6,2%	3,9%	2,3%	0,8%	1,9%	1,6%	5,0%	4,3%
Obszar	Sekcja O	Sekcja P	Sekcja Q	Sekcja R	Sekcje S i T	Sekcja U		
POLSKA	0,6%	3,4%	5,9%	1,8%	6,8%	0,0%		
PODLASKIE	1,0%	3,3%	7,3%	1,8%	7,7%	0,0%		
Powiat augustowski	1,3%	4,1%	6,3%	1,9%	7,7%	0,0%		
Miasto Augustów	0,5%	4,7%	7,4%	2,1%	8,1%	0,0%		
Gmina Augustów	1,8%	3,4%	3,9%	1,8%	6,7%	0,0%		
Gmina Płaska	3,1%	3,5%	2,3%	1,9%	3,5%	0,0%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Tabela 22. Podmioty gospodarcze sekcji I w roku 2021

Obszar	Sekcja I	Sekcja I dział 55	Sekcja I dział 56
POLSKA	158 725	47 627	111 098
PODLASKIE	2 909	827	2 082
Powiat augustowski	239	111	128
Miasto Augustów	181	78	103
Gmina Augustów	10	4	6
Gmina Płaska	16	10	6
Obszar	Sekcja I	Sekcja I dział 55	Sekcja I dział 56
POLSKA	3,3%	1,0%	2,3%
PODLASKIE	2,6%	0,7%	1,8%
Powiat augustowski	5,1%	2,4%	2,7%
Miasto Augustów	6,0%	2,6%	3,4%
Gmina Augustów	2,6%	1,0%	1,6%
Gmina Płaska	6,2%	3,9%	2,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

4.4. ROLNICTWO

Większość z całości (1528) gospodarstw rolnych na terenie LGD znajduje się w gminie Augustów, która ma także najlepszą strukturę agrarną z większym niż w regionie i kraju udziałem gospodarstw powyżej 10 ha. Nakład pracy osób pracujących w gospodarstwach rolnych w gminie Augustów jest relatywnie wysoki. Dostrzegalna jest zasadnicza różnica pomiędzy gminą Augustów i gminą Płaska, gdzie nakłady pracy w przeliczeniu na średnie miejsca pracy wynosi tylko 227.

Tabela 23. Liczba i rodzaj gospodarstw rolnych w LGD w roku 2020

Obszar	gospodarstwa rolne [szt.]	gospodarstwa rolne ogółem [struktura %]					
	ogółem	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
POLSKA	1 317 400	100,0%	1,9%	50,1%	21,9%	9,9%	16,1%
PODLASKIE	77 800	100,0%	0,8%	28,2%	24,4%	16,9%	29,7%
Powiat augustowski	4 495	100,0%	0,7%	23,0%	25,8%	18,1%	32,4%
Miasto Augustów	200	100,0%	0,0%	57,5%	19,5%	0,0%	15,5%
Gmina Augustów	1 080	100,0%	1,0%	20,1%	25,9%	18,9%	34,1%
Gmina Płaska	248	100,0%	0,0%	41,1%	41,1%	0,0%	6,0%

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2020.

Tabela 24. Nakłady pracy osób pracujących w gospodarstwach rolnych w AWU (miejsca pracy) w 2020

POLSKA	1 427 498
PODLASKIE	88 516
Powiat augustowski	5 678
Miasto Augustów	161
Gmina Augustów	1 422
Gmina Płaska	227

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2020.

Produkcja rolnicza na obszarze LGD ma charakter wielokierunkowy. W produkcji roślinnej przeważa uprawa zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi oraz mieszanek zbożowych jarych. Przeważają gospodarstwa zajmujące się hodowlą drobiu oraz bydła. Obszar LGD jest terenem o dobrych warunkach naturalnych, sprzyjających rozwojowi rolnictwa ekologicznego i turystyki, w tym agroturystyki. Przewagą rolnictwa jest dobry stan środowiska naturalnego oraz pielęgnowana w wielu gospodarstwach tradycyjna kultura rolna.

Obszar LGD obfituje w tradycje kulinarne i artystyczne związane z kulturą ludową, które są wykorzystane do rozwoju branży turystycznej oraz rolnictwa ekologicznego. Atutami obszaru są:

- produkcja i przetwórstwo mleka, owoców, warzyw,
- sery,
- lokalne wypieki, ciasta, wędliny, miód,
- przemysł zielarski, np.: herbaty fermentowane, octy, sole ziołowe, mydła i kosmetyki naturalne,
- regionalna twórczość artystyczna,
- dużo wyspecjalizowanych gospodarstw (fermy kurze, hodowle owiec, borówka amerykańska, maliny, uprawa warzyw).

Niektóre produkty znajdują się na ministerialnej liście produktów tradycyjnych, m.in.: augustowska jagodzianka. Lokalne punkty gastronomiczne oferują dania kuchni regionalnej: kartacze, soczewiaki, pierogi z jagodami, sękacze, jagodzianka augustowska, miód, ryby, ptysz augustowski, babka ziemniaczana.

4.5. OBSZARY CENNE PRZYRODNICZO I TURYSTYKA

Obszar LGD charakteryzuje duża ilość obszarów chronionych i walorów przyrodniczych oraz kulturowych. Opisano je szczegółowo w rozdz. II.

Wykorzystanie turystyczne wymaga budowy dróg lub ścieżek prowadzących do interesujących miejsc, w niektórych przypadkach konieczne jest przeprowadzenie oczyszczania i pogłębienia dna rzek, wzmocnienie brzegów celem zapewnienia możliwości spływu.

Obecnie na podstawie przeprowadzonych analiz podjęto działania zmierzające do utworzenia szlaku aktywnej turystyki wodnej CHa – KA – Bi (Czarnej Hańczy, Kanału Augustowskiego i Biebrzy). Inną inicjatywą rozwijającą powstały szlak jest przedłużenie szlaku August Velo z Mikaszówki wzdłuż Kanału do śluzy Dębowo (połączenie kanału z Biebrzą).

Istniejące szlaki niewątpliwie stanowią atrakcję turystyczną. Ich potencjał należy wzmacniać przez rozbudowę sieci szlaków i powiązanie lokalnych odnóg z głównymi szlakami krajowymi i międzynarodowymi, potrzebny jest system oznakowania i popularyzacja. Konieczna jest budowa kolejnych ścieżek rowerowych i miejsc odpoczynku oraz wyposażenie ich w tablice informacyjne, opracowanie i wydruk przewodników z mapami, opracowanie aplikacji na smartfony.

Miasto Augustów uzyskało status uzdrowiska w 1993 roku. Puszcza Augustowska oraz otaczające Augustów jeziora i rzeki tworzą wyjątkowe warunki klimatyczne dające szanse na leczenie problemów z drogami oddechowymi, układem krążenia, chorobami reumatycznymi. Specyficzny mikroklimat bogaty w olejki eteryczne i fitocydy oraz wysokiej jakości borowiny stwarzają idealne warunki do leczenia schorzeń, w tym chorób reumatycznych i narządów ruchu. W Augustowie działają dwa obiekty sanatoryjne.

Wskaźniki rozwoju funkcji turystycznej pokazują dość słaby poziom rozwoju turystyki na analizowanym obszarze. Wnioski płyną z analizy dwóch szczegółowych wskaźników: liczby turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności oraz liczby miejsc noclegowych na 1000 ludności. W tabelach poniżej zaprezentowano dla porównania dane z wybranych powiatów o dużej atrakcyjności turystycznej z różnych części kraju. Konfrontacja atrakcyjności walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu augustowskiego z jego pozycją rozwoju funkcji turystycznej, pozwala wnioskować o dużym niewykorzystanym potencjale.

Poziom wykorzystania miejsc noclegowych na terenie powiatu jest dość wysoki, dorównujący wiodącym turystycznie obszarom w kraju. Na uwagę zasługuje fakt, że ok. 50% miejsc noclegowych to miejsca całoroczne, wskazujące na sezonowość oferty turystycznej. W powiecie widać potencjał do tworzenia nowych miejsc noclegowych.

Tabela 25. Miejsca noclegowe w latach 2015- 2021

Obszar	miejsca noclegowe na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat tatrzański	343,58	353,78	374,28	380,68	410,82	402,48	410,27
Powiat augustowski	43,34	41,66	46,58	49,64	53,17	51,97	51,63
Powiat hajnowski	30,92	32,72	32,75	33,24	34,33	32,82	31,09
Powiat suwalski	23,73	22,33	21,15	24,43	24,63	25,49	25,19
Powiat giżycki	77,84	76,54	80,44	79,00	84,61	86,94	89,17
Obszar	udzielone noclegi na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat tatrzański	33 277,31	38 545,07	43 466,24	47 020,83	51 291,11	34 525,46	39 030,11
Powiat augustowski	3 381,84	3 466,35	3 988,53	4 193,33	4 483,34	2 750,73	3 384,34
Powiat hajnowski	2 627,08	2 994,11	2 842,63	2 769,18	3 043,62	2 242,73	2 474,44
Powiat suwalski	1 381,60	1 330,11	1 456,84	1 423,81	1 674,77	1 186,93	1 361,81
Powiat giżycki	5 336,60	5 925,56	6 047,86	6 275,99	6 342,58	5 177,29	5 344,93

Obszar	miejsca noclegowe całoroczne na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat tatrzański	295,79	313,27	329,89	339,72	367,51	365,73	374,24
Powiat augustowski	15,66	16,88	21,52	24,16	25,94	25,93	24,12
Powiat hajnowski	26,03	27,19	27,72	27,92	28,94	26,70	25,98
Powiat suwalski	16,38	15,81	15,60	18,35	18,49	18,00	17,57
Powiat giżycki	43,04	45,07	45,57	45,68	48,08	51,16	50,86

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Tabela 26. Liczba kwater agroturystycznych i miejsc noclegowych w gminach

Obszar	Liczba kwater agroturystycznych	Liczba miejsc noclegowych
gmina Augustów	9	103
gmina Płaska	44	493

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gmin.

Tabela 27. Miejsca noclegowe i obiekty noclegowe w latach 2015- 2021 – obszar LGD

Obszar	obiekty ogółem						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Augustów	19	19	24	26	28	27	24
Gmina Augustów	1	1	1	2	2	2	2
Gmina Nowinka	9	8	8	8	10	9	9
Gmina Płaska	4	4	3	5	4	4	4
Gmina Rajgród	8	7	8	9	7	8	6
Obszar	obiekty całoroczne						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Augustów	12	14	18	21	22	21	19
Gmina Augustów	0	0	0	1	1	1	1
Gmina Nowinka	4	3	3	3	3	3	2
Gmina Płaska	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Rajgród	5	5	6	7	4	4	3
Obszar	miejsca noclegowe całoroczne						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Augustów	846	944	1 212	1 331	1 428	1 375	1 272
Gmina Augustów	0	0	0	30	30	30	30
Gmina Nowinka	72	52	52	52	52	52	39
Gmina Płaska	0	0	0	0	0	0	0
Gmina Rajgród	261	300	345	384	173	172	132
Obszar	miejsca noclegowe ogółem						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Miasto Augustów	1 565	1 452	1 731	1 806	2 032	1 957	1 800
Gmina Augustów	14	14	14	44	44	44	44
Gmina Nowinka	417	432	469	462	490	470	477
Gmina Płaska	545	540	522	573	510	430	531
Gmina Rajgród	584	612	506	555	494	530	315

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wiodącą rolę w rozwoju turystyki pełni Augustów, tutaj są skoncentrowane całoroczne obiekty noclegowe w tym głównie hotelowe. Miasto posiada rozpoznawalną w kraju markę, także jako uzdrowisko. Obszary wiejskie LGD to głównie turystyka sezonowa realizowana w gminie Płaska. Na terenach wiejskich obszaru LGD funkcjonują kwatery agroturystyczne, głównie zlokalizowane w gminie Płaska. Łącznie dostępnych jest ok. 593 miejsc noclegowych w 53 obiektach.

W obiektach rejestrowych w roku 2021 na obszarze LSR było 2375 (1800+44+531) miejsc noclegowych i w agroturystyce – 596 miejsc noclegowych, łącznie – 2 971. Szacowana roczna liczba turystów (wg formuły: 2 971 miejsc*150 dni (w sezonie) *20,0% (poziom wykorzystania miejsc noclegowych) /4,35 (średnia liczba dni pobytu) wynosi 20 490 turystów rocznie.

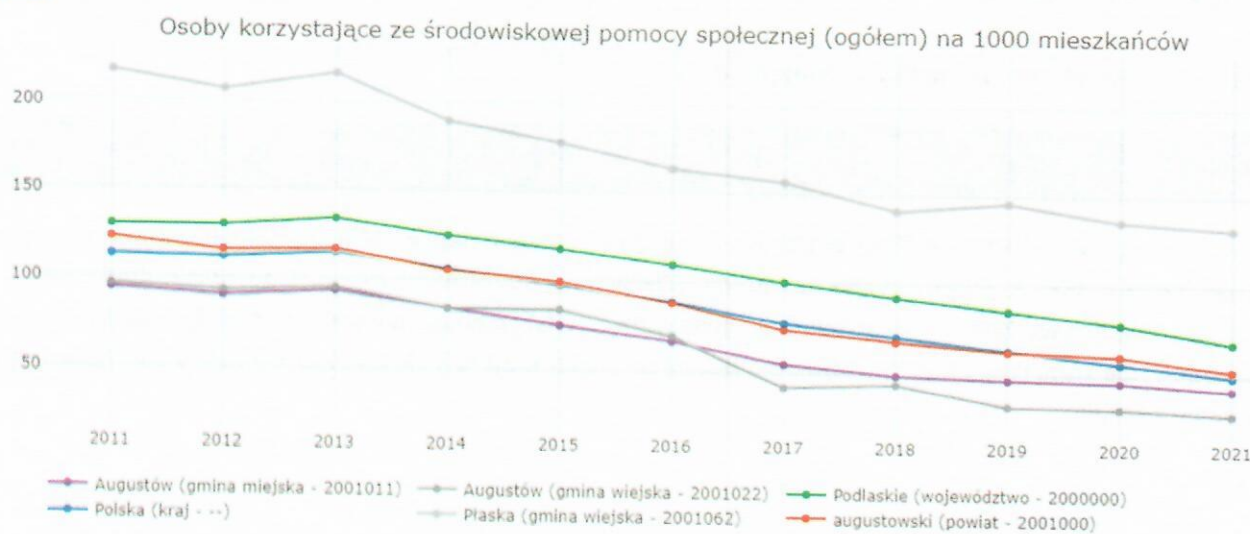
Wskaźnik Schneidera (relacja korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby 1000 stałych mieszkańców) dla powiatu augustowskiego w roku 2022 wyniósł 1245. Na tle innych obszarów atrakcyjnych turystycznie w kraju to niski wskaźnik, np. powiat giżycki – 2 770; tatrzański – 18 610 (dane GUS za 2022 rok).

W strukturze turystów odwiedzających obszar partnerstwa (obiekty rejestrowane) dominują turyści krajowi, przy czym powiat augustowski cechuje wysoki, nawet na tle kraju, odsetek turystów zagranicznych - ok. 14,8% w 2019 roku. Powiat augustowski odwiedzają głównie mieszkańcy sąsiednich krajów nadbałtyckich: Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Rosja, a także Niemcy. Jest to związane z turystyką tranzytową i przygraniczną.

4.6. POMOC SPOŁECZNA

Na obszarze LGD odnotowuje się spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. Mimo tego problem jest dotkliwy szczególnie na obszarze gminy Płaska gdzie z pomocy korzysta 13% mieszkańców (wobec 4,2% w Augustowie i 2,8% w gminie Augustów, przy 5,0% w regionie).

Rysunek 10. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców w latach 2011 - 2021

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

Najczęstszą przyczyną udzielania świadczeń jest długotrwała lub ciężka choroba (27%), w następnej kolejności ubóstwo (24,4%) oraz potrzeba ochrony macierzyństwa (21,8%). Z powodu niepełnosprawności udzielono wsparcia 9,6% przy czym niepełnosprawność często współistnieje z ciężkimi lub długotrwałymi chorobami, stąd trudno jest rozgraniczyć przyczynę udzielenia pomocy społecznej.

Tabela 28. Gminy wchodzące w skład LGD

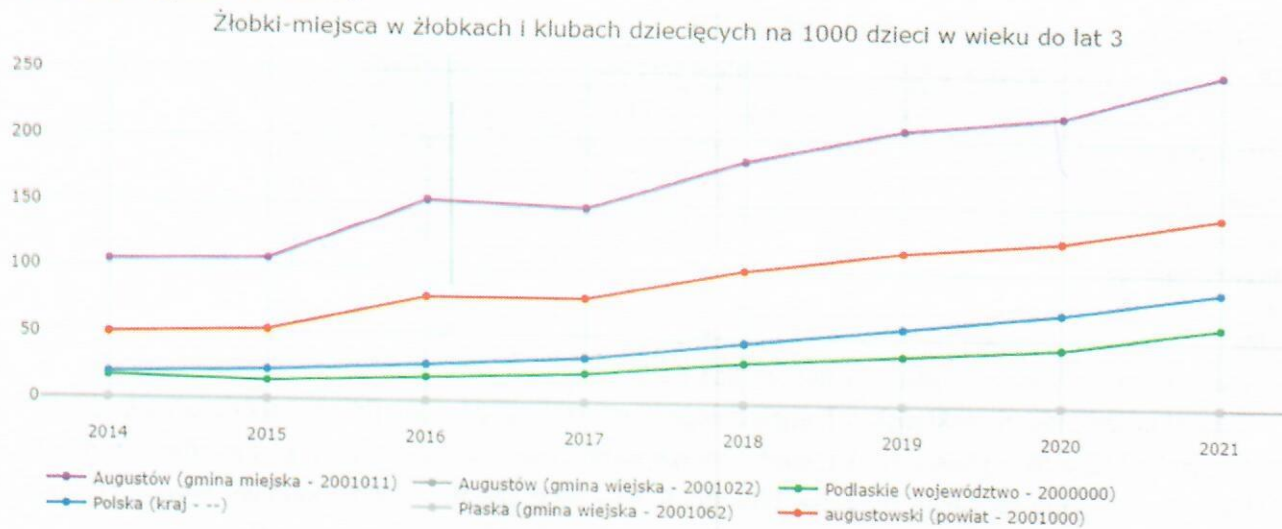
Przyczyny udzielania pomocy	gmina Augustów	miasto Augustów	gmina Płaska	Suma	[%]
Ubóstwo	39	356	66	461	24,4%
Sieroctwo	0	0	0	0	0,0%
Bezdomność	3	47	0	50	2,6%
Potrzeba ochrony macierzyństwa	6	17	18	41	2,2%
Bezrobocie	32	333	47	412	21,8%
Niepełnosprawność	47	121	14	182	9,6%
Długotrwała lub ciężka choroba	57	442	12	511	27,0%
Bezradność w sprawach opiek.-wychow. i prowadzenia gospodarstwa domowego	13	131	12	156	8,3%
Przemoc w rodzinie	0	2	0	2	0,1%
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0,0%
Alkoholizm	9	29	19	57	3,0%
Narkomania	0	1	0	1	0,1%
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	4	7	1	12	0,6%
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0,0%
Zdarzenie losowe	3	0	2	5	0,3%
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0,0%
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0,0%
Razem	213	1486	191	1890	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gmin.

4.7. EDUKACJA

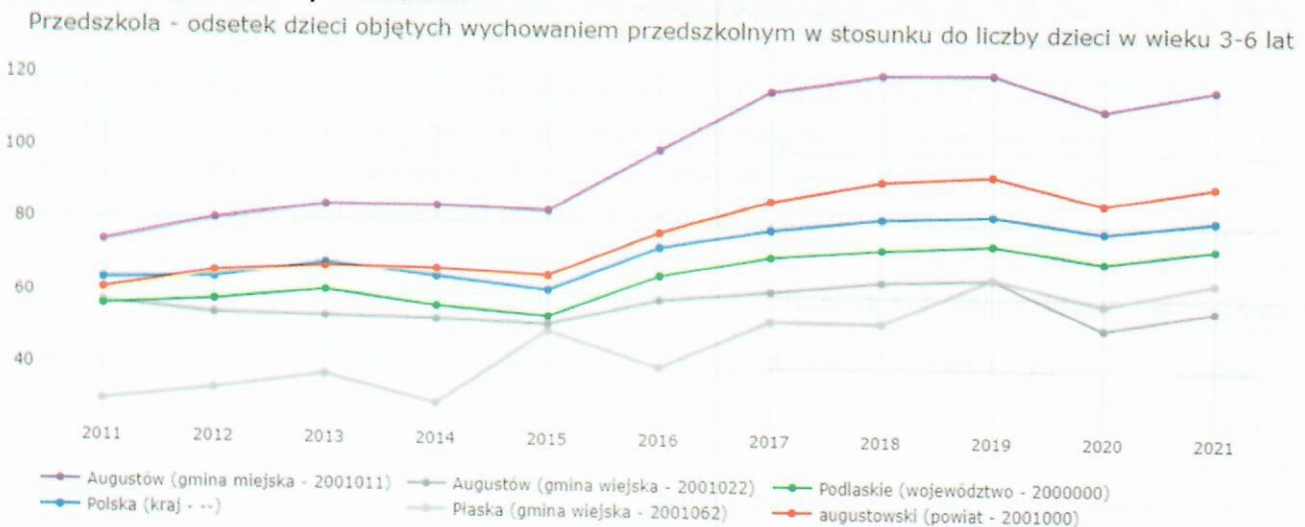
Liczba miejsc w żłobkach na 1000 mieszkańców systematycznie rośnie w ostatnich latach w kraju i regionie, także dynamicznie w mieście Augustów. Na obszarach wiejskich nie odnotowuje się punktów opieki żłobkowej. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-6 lat jest bardzo wysoki w mieście Augustów (dużo powyżej średniej dla kraju i regionu). Wskaźnik ten jest na terenach wiejskich ok. dwukrotnie niższy i ok. 30% niższy w porównaniu z krajem.

Rysunek 11. Opieka żłobkowa

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

Rysunek 12. Wychowanie przedszkolne

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

Na terenie LGD funkcjonowało na koniec 2021 roku 18 szkół podstawowych: 11 w Augustowie (2424 uczniów), 6 w gminie Augustów (481 uczniów) i 1 w gminie Płaska (174 uczniów).

Tabela 29. Szkoły podstawowe na obszarze LGD

Obszar	ogółem szkoły		oddziały w szkołach		uczniowie	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Miasto Augustów	11	11	131	136	2 363	2 424
Gmina Augustów	7	6	53	48	511	481
Gmina Płaska	1	1	10	10	174	174

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Szkolnictwo ponadpodstawowe jest skoncentrowane w mieście powiatowym. Są tutaj 2 szkoły branżowe kształcące w 2021 roku 370 uczniów oraz 4 szkoły ogólnokształcące kształcące 1016 uczniów, dwa technika kształcące 825 uczniów i szkoła specjalna przysposabiająca do pracy.

Tabela 30. Szkoły ponadpodstawowe na obszarze LGD

Obszar	ogółem szkoły		oddziały w szkołach		uczniowie	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
ogólnokształcące	4	4	37	38	1 030	1 016
branżowe I stopnia	2	2	12	13	333	370
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	1	1	5	4	18	20
technika	2	2	34	32	884	825

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wyniki egzaminów ósmoklasisty z j. angielskiego wyniosły w 2022 roku: 64,14% w Augustowie, 54,19% w gminie Augustów i 55,60% w gminie Płaska; średnia w województwie – 66,65%. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z j. polskiego były zbliżone na całym obszarze LGD (55-57%) i podobne do tych w regionie. Wyniki egzaminów ósmoklasisty z matematyki były zbliżone na całym obszarze LGD (55-59%) i podobne do tych w regionie.

4.8. AKTYWNOŚĆ KULTURALNA I SPORTOWA, ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Na obszarze LGD w mieście Augustów Dom Kultury, Biblioteka i Muzeum funkcjonują pod wspólnym szyldem – Augustowskie Placówki Kultury. W gminie Augustów prężnie działa Centrum Kultury i Biblioteka Gminy Augustów w Żarnowie z dwiema Świetlicami Wiejskimi w Borze i Necie-Folwarku i pięć Filii Bibliotecznych w Białobrzegach, Borze, Janówce, Necie-Folwarku i Rutkach. W gminie Płaska działa GOK oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Płaskiej z filią w Gruszkach.

Tabela 31. Liczba świetlic wiejskich w gminach

Obszar	Liczba świetlic wiejskich
gmina Augustów	11
gmina Płaska	6

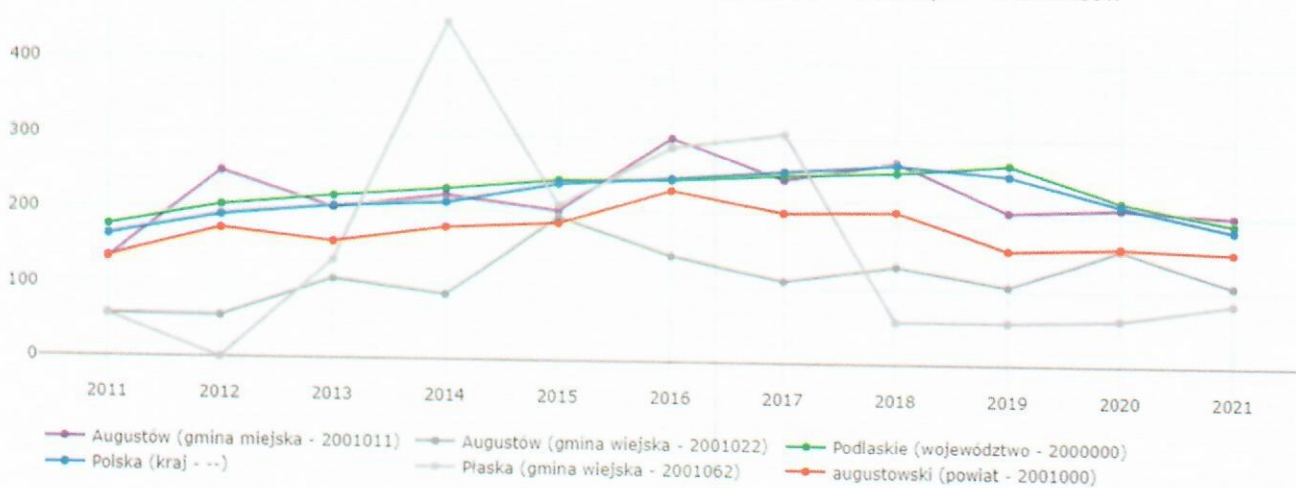
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gmin.

Ze względu na duży potencjał festiwale i imprezy muzyczne oraz rekreacyjne odbywają się głównie w mieście m.in. są to: Augustoff Festiwal, The Boards Band, Blues Maraton, Augustowskie Nocki nad Neckiem, Muzyka Filmowa, cykl koncertów muzyki poważnej Camerata Augustoviana, inne. Podobnie imprezy rekreacyjne, np.: Dni Augustowa, Pływanie na byle czym w Augustowie, tradycyjny kiermasz rękodzieła "Augustynki", Motorowodne Mistrzostwa Świata ORLEN Necko Endurance. Aktywność kulturalna miasta i obszaru LGD jest skierowana do mieszkańców i jest także elementem oferty turystycznej.

Poziom aktywności kulturalnej mieszkańców LGD jest zbliżony do poziomu krajowego w przypadku miasta Augustów i jest wyraźnie niższy na terenach wiejskich. Dostrzegalny jest silny wpływ pandemii COVID-19 na liczbę odwiedzających filharmonię, muzea, wystawy i koncerty – duże spadki od 2020 roku. Aktywność sportowa mieszkańców była dosyć odporna na kryzys pandemiczny. Liczba członków klubów sportowych na 1000 mieszkańców była wyższa w Augustowie i w gminie Augustów w porównaniu z krajem i regionem. Gorzej pod tym względem wypada gmina Płaska.

Rysunek 13. Uczestnicy zajęć kulturalnych

Uczestnicy zajęć Centrów, Domów i Ośrodków Kultury na 10tys. mieszkańców

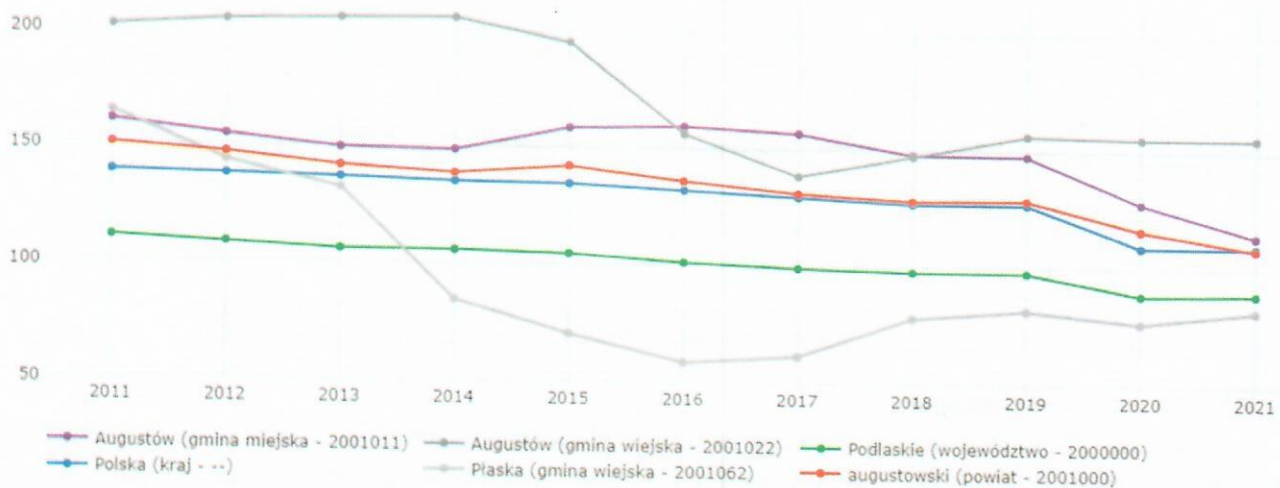

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

W ostatnich latach widać typowy dla kraju spadek liczby czytelników. Poziom czytelnictwa jest niski w gminie Płaska, przeciętny w Augustowie i wyższy w gminie Augustów.

Rysunek 14. Czytelnictwo

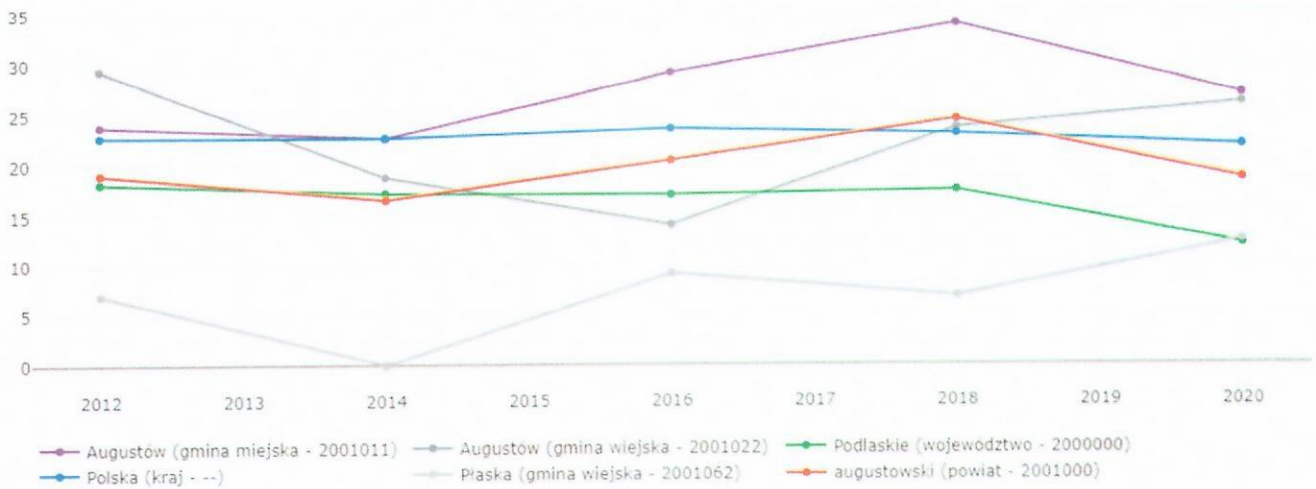
Czytelnicy bibliotek na 1000 ludności

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

Rysunek 15. Aktywność sportowa

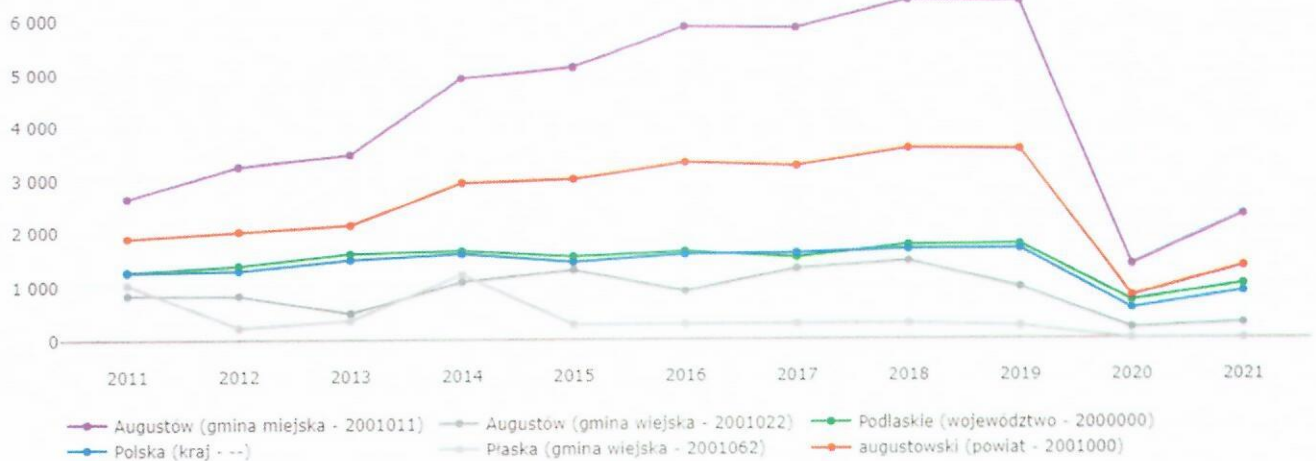
Liczba członków klubów sportowych na 1000 mieszkańców (dane co 2 lata)

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

Rysunek 16. Odwiedzający filharmonie, muzea, wystawy i koncerty

Liczba osób odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1000 mieszkańców.

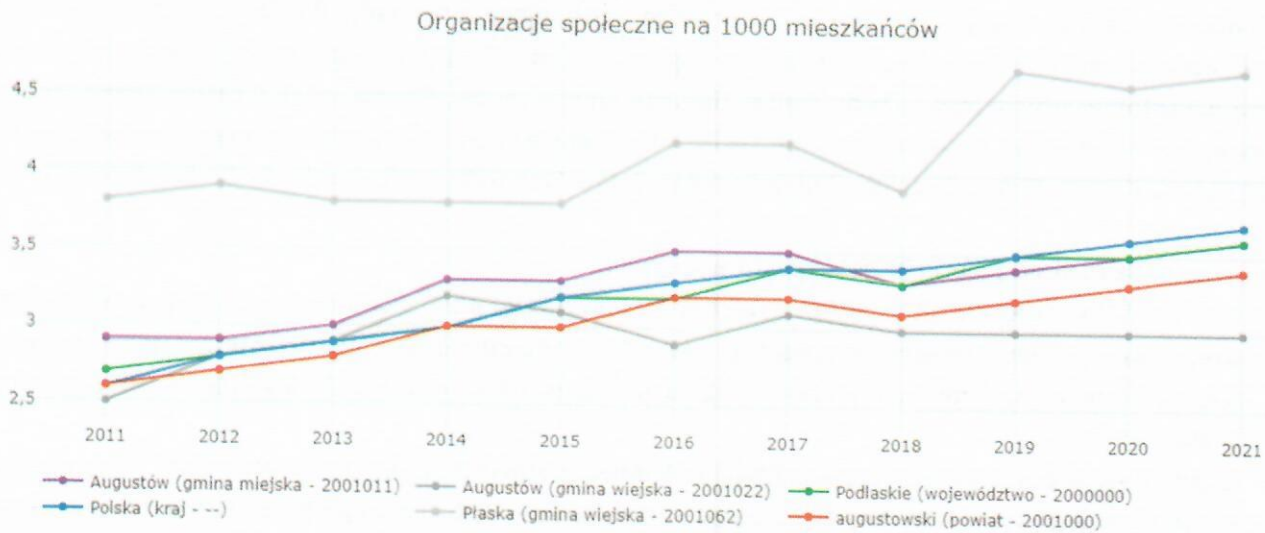

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

Na obszarze LGD funkcjonują lokalne organizacje oraz kluby zrzeszające osoby zainteresowane działalnością na rzecz rozwoju kultury, turystyki, sportu i rekreacji, pomocy społecznej. Lokalni liderzy prowadzą aktywną działalność społeczną, pomimo pewnych ograniczeń, np. środków na realizację swoich pomysłów, stanowiąc nieocenione źródło zasobów lokalnych i dobrej energii rozwojowej. Czasami brakuje wsparcia instytucjonalnego ze strony samorządów w tworzeniu grup nieformalnych i organizacji pozarządowych.

Na obszarze LGD działa relatywnie duża liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Wskaźnik organizacji na 1000 mieszkańców dynamicznie rósł w latach 2011-2021. Wskaźnik jest bardzo wysoki w gminie Płaska i przeciętny w pozostałych gminach LGD.

Rysunek 17. Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców

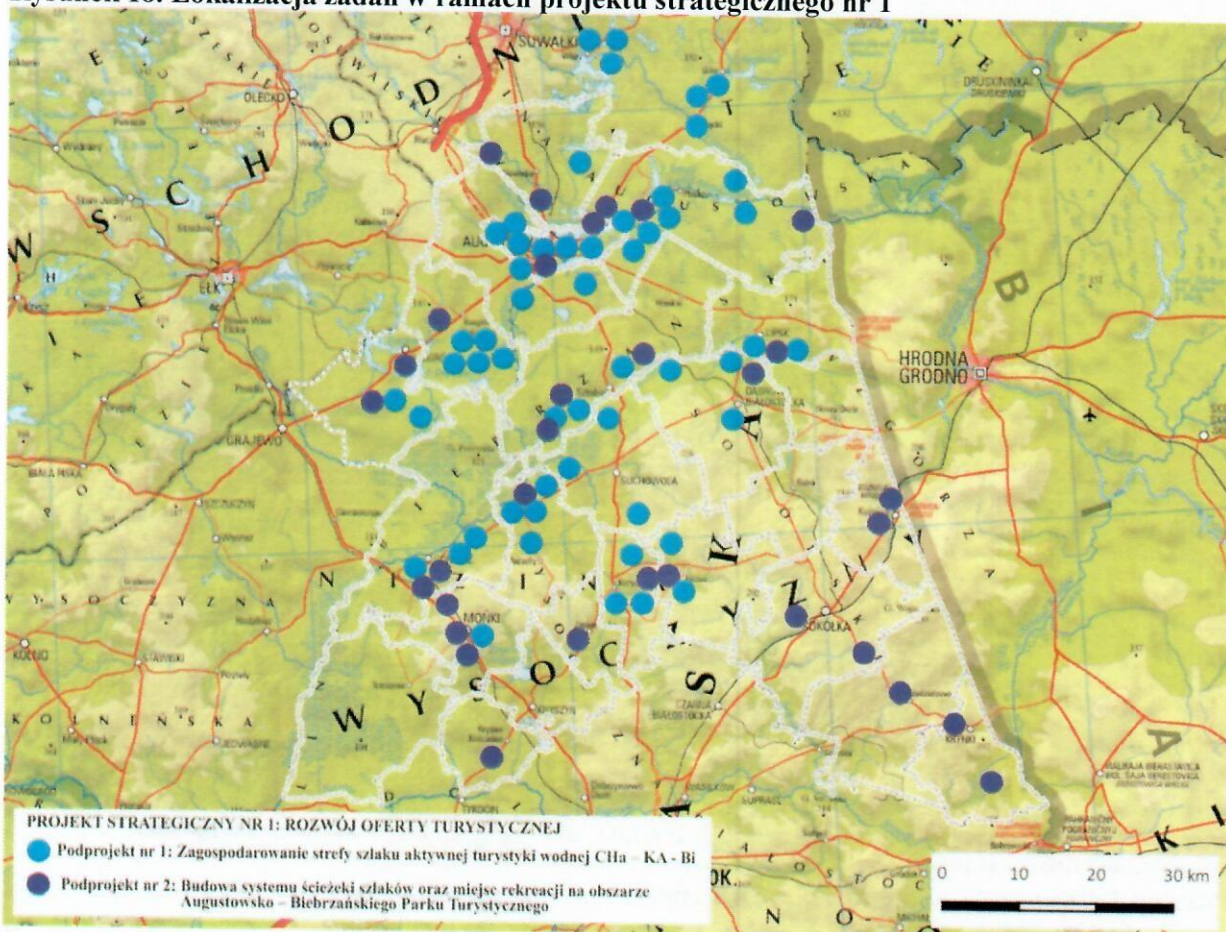

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego.

4.9. INNE INSTRUMENTY LOKALNE I PONADLOKALNE NA OBSZARZE LGD

Na obszarze LSR będzie wdrażana Strategia Partnerstwa Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny (ABPT), stanowiąca formę wsparcia terytorialnego z FedP 2021-2027, w ramach tzw. **innych instrumentów terytorialnych (IIT)**.

Rysunek 18. Lokalizacja zadań w ramach projektu strategicznego nr 1

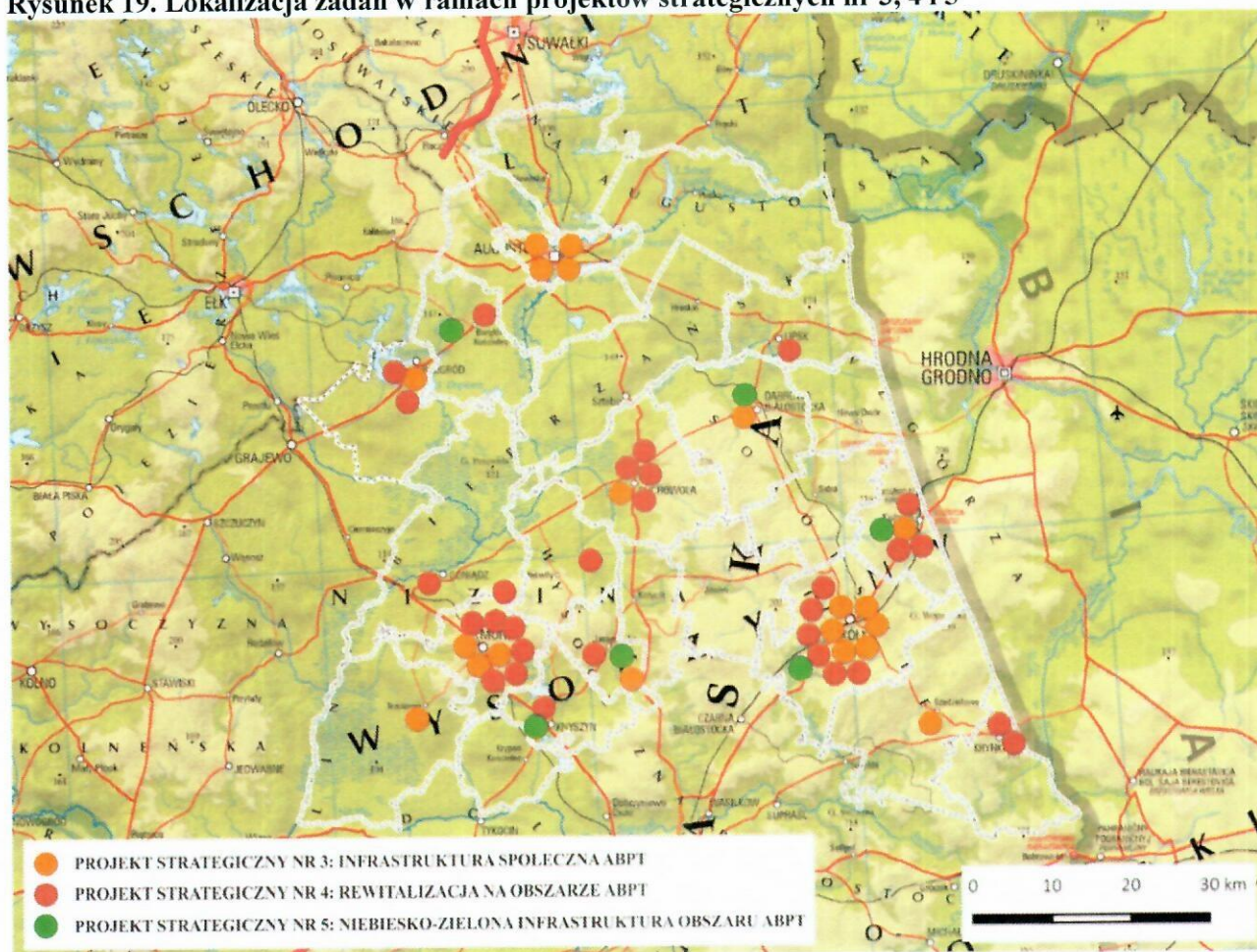
Źródło: Strategia Partnerstwa Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny, Związek Miast Polskich 2022. Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego”.

Aktualnie strategia ma charakter wstępny, a Partnerstwo jest w trakcie instytucjonalizacji (powstaje stowarzyszenia samorządów). Aktualna strategia obszaru ABPT obejmuje następujące samorzady: Powiat Augustowski, Powiat Moniecki, Powiat Sokólski, Miasto Augustów, Gmina Augustów, Gmina Płaska, Gmina Sztabin, Gmina Lipsk, Gmina Dąbrowa Białostocka, Gmina Nowy Dwór, Gmina Goniądz, Gmina Janów, Gmina Jaświły, Gmina Mońki, Gmina Suchowola, Gmina Trzcianne, Gmina Korycin, Gmina Nowinka, Gmina Bargłów Kościelny, Gmina Jasionówka, Gmina Knyszyn, Gmina Krypno, Gmina Kuźnica, Gmina Sokółka, Gmina Szudziałowo, Gmina Sidra, Gmina Krynki, Gmina Rajgród.

Strategia obejmuje realizację pięciu projektów strategicznych:

- PROJEKT STRATEGICZNY NR 1: ROZWÓJ OFERTY TURYSTYCZNEJ ABPT. Podprojekt nr 1: Zagospodarowanie strefy szlaku aktywnej turystyki wodnej CHa – KA – Bi. Liczba zadań: 30. Podprojekt nr 2: Budowa systemu ścieżek i szlaków oraz miejsc rekreacji na obszarze Augustowsko – Biebrzańskiego Parku Turystycznego. Liczba zadań: 23.
- PROJEKT STRATEGICZNY NR 2: ZARZĄDZANIE I PROMOCJA TURYSTYCZNEGO OBSZARU ABPT. Podprojekt nr 1: Zarządzanie ofertą turystyczną na obszarze Augustowsko – Biebrzańskiego Parku Turystycznego. Liczba zadań: 7. Podprojekt nr 2: Promocja obszaru Augustowsko – Biebrzańskiego Parku Turystycznego. Liczba zadań: 7.
- PROJEKT STRATEGICZNY NR 3: INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA ABPT. Liczba zadań: 20.
- PROJEKT STRATEGICZNY NR 4: REWITALIZACJA NA OBSZARZE ABPT. Liczba zadań: 29.
- PROJEKT STRATEGICZNY NR 5: NIEBIESKO-ZIELONA INFRASTRUKTURA OBSZARU ABPT. Liczba zadań: 6.

Rysunek 19. Lokalizacja zadań w ramach projektów strategicznych nr 3, 4 i 5

Źródło: Strategia Partnerstwa Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny, Związek Miast Polskich 2022. Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradcze”.

Zaprezentowano na rysunku lokalizację zadań planowanych do realizacji w ramach każdego z projektów strategicznych. W ramach ABPT zaplanowano dużo zadań o charakterze inwestycyjnym na obszarze objętym LSR, właśnie wzdłuż Kanału Augustowskiego i w jego sąsiedztwie. Przy czym projekty ABPT są dużo większe pod względem kosztów niż możliwości finansowe ujęte w LSR. Niemniej inicjatywy się uzupełniają. Mniejsze operacje w ramach LSR, głównie oddolne, pozwolą lepiej wykorzystać wybudowaną infrastrukturę turystyczną i społeczną w ramach ABPT. W ramach ABPT zaplanowano także projekt dotyczący zintegrowanego zarządzania ofertą i promocją turystyczną. Wspierane w ramach LSR działania dotyczące pobudzania przedsiębiorczości, rozwoju pozarolniczych aktywności mieszkańców obszarów wiejskich, zachowania dziedzictwa kulturowego, mogą być także elementem tej oferty turystycznej.

Działania w ramach LSR **będą wspierać zatem wyżej opisaną inicjatywę terytorialną (ABPT)**. Zgodność i komplementarność celów oraz powiązania pomiędzy tymi inicjatywami i LSR omówiono szerzej w rozdz. 5.1.

4.10. INNOWACYJNOŚĆ W KONTEKŚCIE LOKALNYM

Obszar objęty LSR to obejmuje miasto powiatowe Augustów oraz tereny wiejskie położone w pasie oddziaływania unikalnych terenów przyrodniczych i kulturowych Kanału Augustowskiego. W rankingu powiatów województwa podlaskiego wg wskaźnika LQ wskazującego na koncentrację zatrudnienia w podlaskich inteligentnych specjalizacjach powiat augustowski uzyskuje jeden z najniższych wyników w regionie.¹ W organizowanym przez Serwis Samorządowy PAP konkursie „Innowacyjny Samorząd”², gdzie uczestniczą gminy wiejskie i miejsko-wiejskie oraz miejskie z całego kraju, w ostatnich trzech latach żadna gmina z terenu LSR nie otrzymała nawet wyróżnienia za innowacyjność.

Innowacyjność na obszarze LSR jest niska. Od lat obszar LSR, mimo dużej atrakcyjności turystycznej ma problem z wykorzystaniem tego potencjału do rozwoju gospodarczego. Wskaźnik Schneidera (relacja korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby 1000 stałych mieszkańców) dla powiatu augustowskiego w roku 2022 wyniósł 1245. Na tle innych obszarów atrakcyjnych turystycznie w kraju to niski wskaźnik, np. powiat giżycki – 2 770; tatrzański – 18 610 (dane GUS za 2022 rok). W czasie spotkań konsultacyjnych rozważano ten problem, poszukiwano odpowiedzi (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.3. Debata diagnostyczna). Postulowano, że być może szansą jest lepsza współpraca firm z branży turystycznej, rolników, samorządów i innych podmiotów, ponieważ jednym z istotnych problemów na obszarze LGD, jest niewystarczająca koordynacja i integracja zasobów wykorzystywanych dla rozwoju w kontekście posiadanych potencjałów przyrodniczych, dziedzictwa kulturowego, rolniczych i szans rozwojowych upatrywanych w turystyce. Na analizowanym terenie brakuje rozwiązań integrujących wiedzę i informacje o atrakcjach przyrodniczych, produktach lokalnych, aktywności mieszkańców, szlakach turystycznych, obiektach dziedzictwa kulturowego i innych ważnych elementach przestrzeni społeczno-gospodarczej istotnych dla rozwoju obszaru.

Zaproponowano jako innowacje na obszarze LSR rozwiązania w zakresie stworzenia innowacyjnej platformy integracyjno-komunikacyjnej, która będzie pełnić funkcje: informacyjne, promocyjne i integracyjne oraz aktywizujące.

Definicję innowacyjności w ramach LSR zaprezentowano w rozdz. 6.3.

¹ Ewaluacja wsparcia podlaskich inteligentnych specjalizacji w dziedzinie innowacyjności oraz badań i rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Podlaskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne.

² <https://innowacyjnysamorzad.pap.pl>

4.11. DOSTĘPNOŚĆ

Na obszarze LGD jest dość duża liczba seniorów, a zmiany demograficzne wskazują na postępujące procesy starzenia się społeczeństwa. W strukturze osób korzystających z pomocy społecznej wg przyczyn jej przyznania istotne miejsce zajmują: długotrwała lub ciężka choroba (27%), niepełnosprawność (9,6%). W związku z tym istotne są problemy dostępności infrastruktury i usług dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów i osób ze szczególnymi potrzebami.

Na obszarze LSR dotyczy to :

- barier architektoniczno-infrastrukturalnych związanych z budynkami (wewnątrz i na zewnątrz obiektów) i w przestrzeniach publicznych utrudniających poruszanie się osobom posiadającym trudności w chodzeniu, poruszającymi się na wózkach;
- niskiego poziomu dostępu do komunikacji zbiorowej.

Problemy dostępności architektoniczno-infrastrukturalnej i dostępności komunikacyjnej są istotne z punktu widzenia dostępności do usług kulturalnych i integracyjnych. Prowadzi to bowiem do ograniczenia dostępu mieszkańców do usług społecznych, pogłębia się wykluczenie społeczne, hamowane są procesy integracyjne i współpracy.

W procesie partycypacyjnym problem dostępności podejmowano w ramach:

- badań mieszkańców (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD),
- debaty diagnostycznej (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.3. Debata diagnostyczna),
- spotkań konsultacyjnych w gminach (3. Etap operacjonalizacji, metoda 3.2. Spotkania konsultacyjne w gminach).

W badaniach mieszkańców:

- 32,3% badanych mieszkańców wskazało „Poprawę dostępności miejsc i obiektów dla osób z niepełnosprawnościami (podjazdy, windy, tablice informacyjne w alfabecie Braille'a, itp.)” jako inwestycje zdecydowanie potrzebne,
- 36% badanych wskazało „Stabą ofertę komunikacji zbiorowej” jako kluczowy problem,
- 30,5% badanych mieszkańców wskazało „Rozwój komunikacji publicznej” jako inwestycje zdecydowanie potrzebne.

W czasie debaty diagnostycznej oraz spotkań konsultacyjnych postulowano rozwój połączeń komunikacji publicznej, ewentualnie zapewnienie dojazdu osobom starszym na wydarzenia kulturalne i integracyjne realizowane w ramach LSR. Na obszarze LSR wskazywano, że duża część wydarzeń kulturalnych odbywających się w plenerze często nie uwzględnia możliwości dojazdu, parkowania i uczestnictwa dla osób mających trudności w poruszaniu się. W czasie spotkań konsultacyjnych, także reprezentanci samorządów wskazywali na potrzeby remontów obiektów publicznych (łazienki w obiektach użyteczności publicznej, podjazdy dla osób niepełnosprawnych).

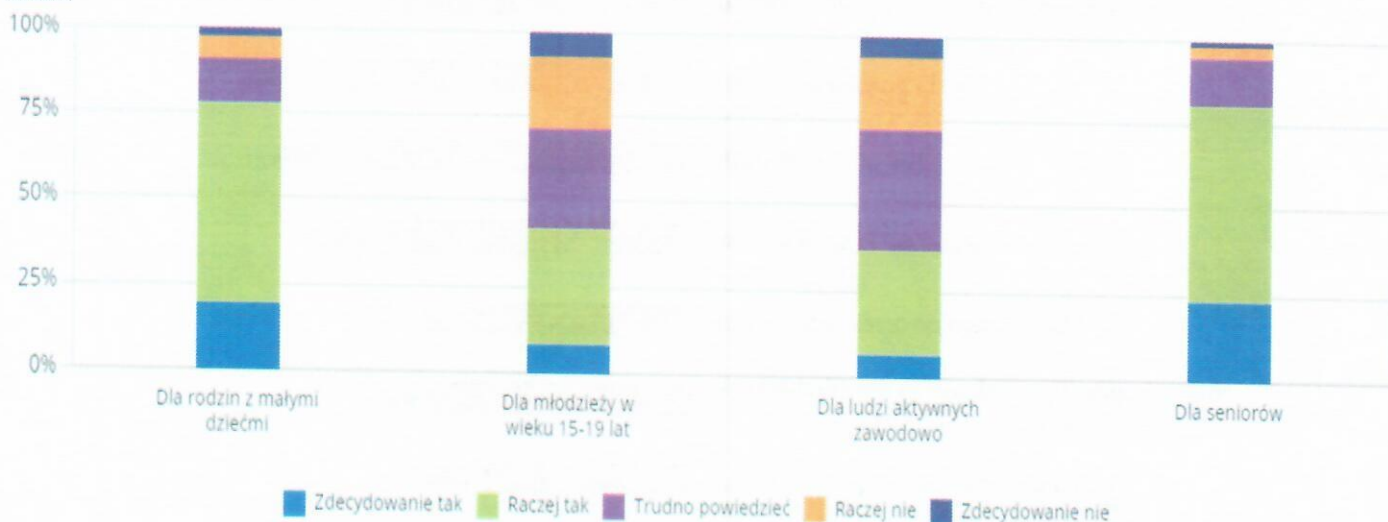
4.12. WYNIKI BADAŃ ILOŚCIOWYCH

W ramach procesu realizacji prac na strategię przeprowadzono badania dotyczące potencjałów, problemów i potrzeb obszaru LGD, także w zakresie: innowacyjności rozwiązań, problemów i potrzeb w zakresie cyfryzacji, potencjałów i potrzeb w obszarze środowiska i klimatu, zmian demograficznych, aspektów partnerskiej realizacji projektów oraz innych zagadnień.

Zrealizowano 210 ankiet za pomocą elektronicznego kwestionariusza ankiety oraz 56 ankiet za pomocą bezpośredniego ankietowania.

Część ankiety dotyczyła zagadnień związanych z problemami i potencjałami obszaru LGD. Zapytano badanych czy obszar gminy jest dobrym miejscem do życia i rozwoju dla poszczególnych grup mieszkańców.

Rysunek 20. Czy wg Pana(i) gmina, w której Pan(i) mieszka jest dobrym miejscem do życia dla poniższych grup osób?

Źródło: badania własne.

Obszar LGD (swoją gminę) jako dobre miejsce do życia badani postrzegają dla grupy mieszkańców rodzin z małymi dziećmi (18% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 61% - „raczej tak”) oraz dla seniorów (21% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 58% - „raczej tak”). W przypadku pozostałych grup przeważają oceny negatywne.

Dla grupy ludzi aktywnych zawodowo nie jest to, w percepcji badanych, miejsce dobre do życia (6% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 31% - „raczej tak”, ale 36% odpowiedzi „zdecydowanie nie” i 21% - „raczej nie”). Podobnie w przypadku młodzieży w wieku 15-19 lat (8% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i 34% - „raczej tak”, ale 30% odpowiedzi „zdecydowanie nie” i 21% - „raczej nie”).

Badanym zadano pytanie o kluczowe problemy dla przyszłości gminy w której mieszkają. Można było udzielić odpowiedzi: „to kluczowy problem”, „to nie jest duży problem”, „to zjawisko w gminie nie występuje”.

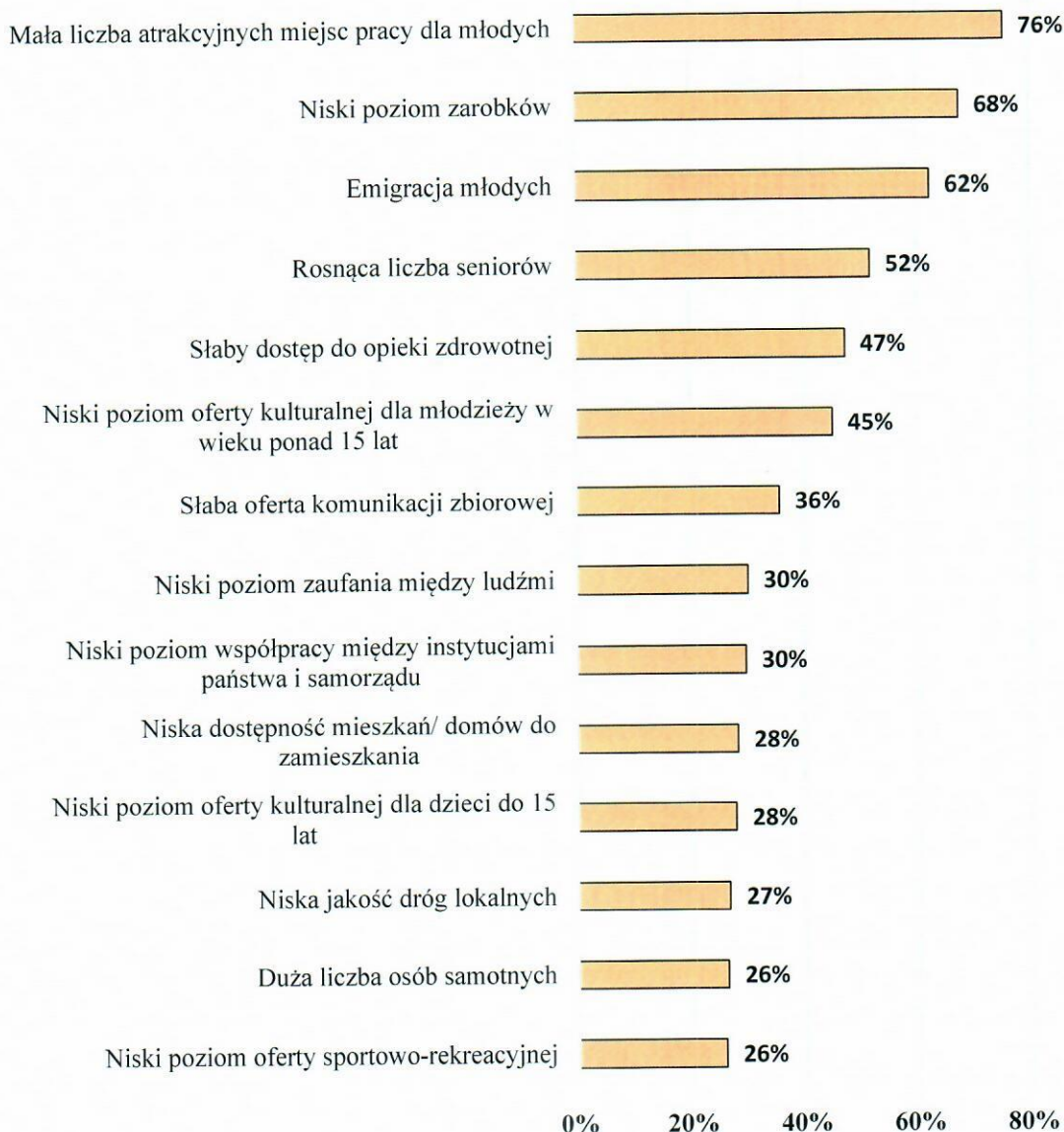
Do największych słabości obszaru należy rynek pracy: 76% badanych wskazało jako kluczowy problem „małą liczbę atrakcyjnych miejsc pracy dla młodych”, 68% - „niski poziom zarobków”.

Kolejna grupa problemów dotyczyła zjawisk demograficznych: jako kluczowy problem 62% badanych wskazało „emigrację młodych”, 52% - „rosnącą liczbę seniorów”.

W dalszej kolejności badani wskazywali jako kluczowe problemy dostęp do usług publicznych: 47% - „słaby dostęp do opieki zdrowotnej”, 45% - „niski poziom oferty kulturalnej dla młodzieży w wieku ponad 15 lat” i 36% - „słaba oferta komunikacji zbiorowej”.

Około 26 -30% ankietowanych jako kluczowe problemy uznało: niski poziom zaufania między ludźmi, niski poziom współpracy między instytucjami państwa i samorządu, niska dostępność mieszkań/ domów do zamieszkania, niski poziom oferty kulturalnej dla dzieci do 15 lat, niska jakość dróg lokalnych, duża liczba osób samotnych, niski poziom oferty sportowo-rekreacyjnej.

Rysunek 21. Które z poniższych zjawisk postrzega Pan(i) jako kluczowe problemy dla przyszłości gminy? Tylko odpowiedzi „to kluczowy problem”.

Źródło: badania własne.

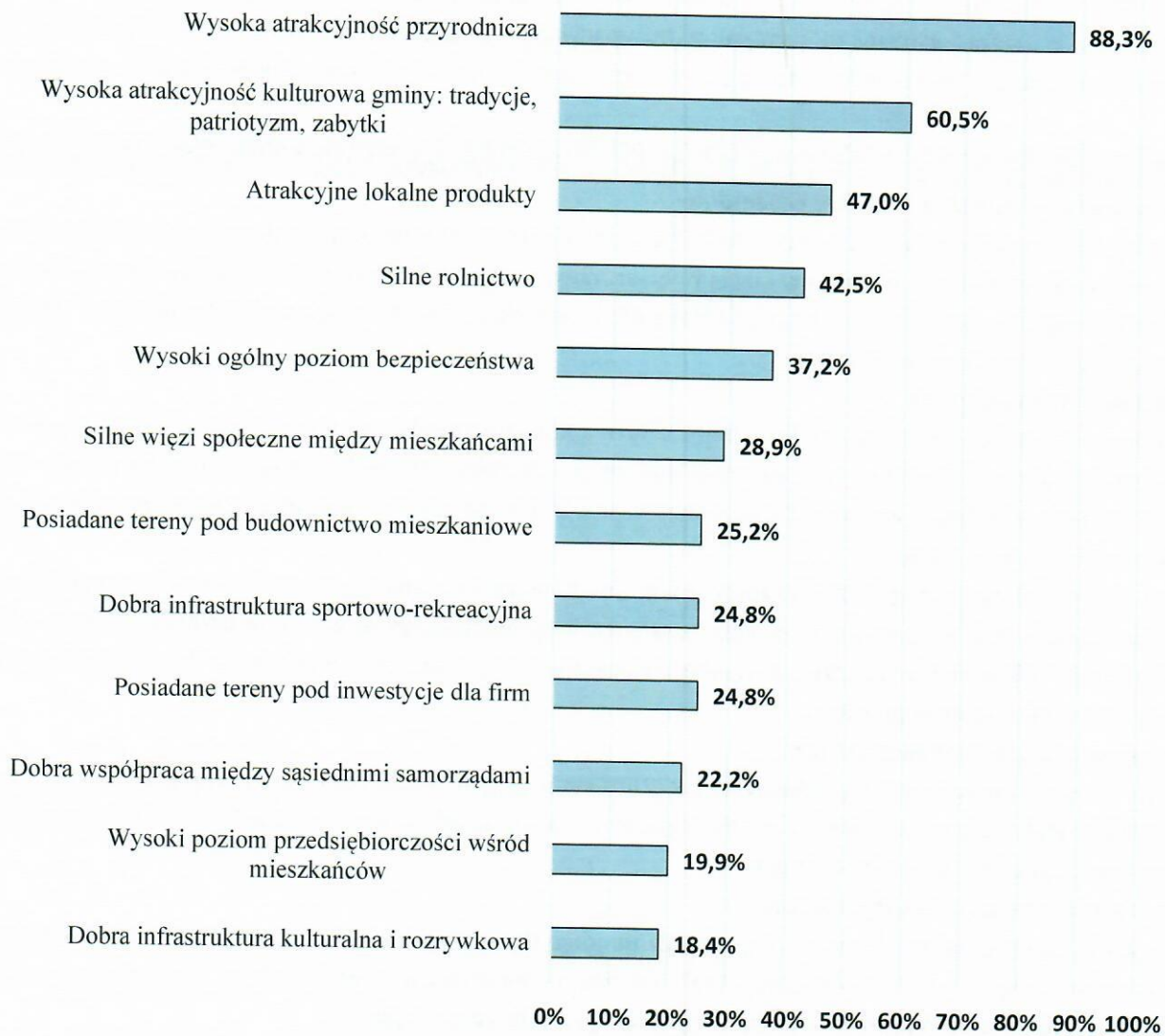
Badanym zadano pytanie o kluczowe potencjały i szanse rozwojowe gminy w której mieszkają. Można było udzielić odpowiedzi: „to kluczowy potencjał”, „to nie jest duży potencjał”, „to zjawisko w gminie nie występuje”.

Do największych atutów obszaru wg badanych należy dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe: atrakcyjność przyrodnicza - 88,3% wskazań, atrakcyjność kulturowa (tradycje, patriotyzm, zabytki) – 60,5% wskazań, produkty lokalne – 47,% odpowiedzi, rolnictwo – 42,5% wskazań.

Wśród dobrze ocenionych atutów LGD były także: „wysoki poziom bezpieczeństwa” – 37,2% wskazań, „silne więzi społeczne między mieszkańcami” – 28,9% badanych uznało to za kluczowy potencjał. Wśród potencjałów pojawiły się także zagadnienia infrastrukturalne: tereny pod budownictwo mieszkaniowe – 25,2% wskazań, infrastruktura sportowo-rekreacyjna – 24,8%, tereny inwestycyjne – 24,8%, infrastruktura kulturalna i rozrywkowa – 18,4%.

Ankietowani dostrzegli także potencjały miękkie: „dobra współpraca między sąsiednimi samorządami” – 22,2%, „wysoki poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców” – 19,9%.

Rysunek 22. Które z poniższych zjawisk uważa Pan(i) za kluczowe potencjały i szanse, które można wykorzystać do rozwoju gminy? Tylko odpowiedzi „to kluczowy potencjał”.

Źródło: badania własne.

Podrozdział opracowano jako podsumowanie analiz, wykorzystując dane statystyczne z rozdz. IV oraz analizę wniosków z przeprowadzonego procesu partycypacyjnego w procesie konstruowania LSR, w tym w szczególności wyniki badań mieszkańców którzy wyrażali opinie do co lokalnych potencjałów i problemów (rozdz. 4.11).

Potencjały

Unikalne środowisko naturalne i obszary chronione

Obszar LGD charakteryzuje duża ilość obszarów chronionych i walorów przyrodniczych oraz kulturowych. Obszar jest cenny przyrodniczo i powiązany ciągiem jezior, rzek, Kanałem Augustowskim i zwartym kompleksem leśnym Puszczy Augustowskiej. Na terytorium każdej z gmin występują zwarte obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 oraz liczne rezerваты.

Unikalne dziedzictwo kulturowe

Na obszarze każdej z gmin są obiekty objęte ochroną konserwatorską. Na terenie LGD znajduje się wiele cennych zabytków umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji zabytków. W mieście Augustów znajduje się 106 obiektów, 34 obiekty w gminie Augustów i 63 w gminie Płaska. W tym najcenniejsze obiekty, które zostały wpisane do rejestru zabytków nieruchomych.

Na obszarze znajduje się Kanał Augustowski z zespołem budowli i urządzeń, uznany za Pomnik Historii a w najbliższej przyszłości planowane jest wnioskowanie o wpis kanału na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Obszar LGD obfituje w tradycje kulinarne i artystyczne związane z kulturą ludową, które są wykorzystane do rozwoju branży turystycznej oraz rolnictwa ekologicznego.

Rozpoznawalność turystyczna Augustowa

Poza licznymi atrakcjami przyrodniczymi i kulturowymi silnym magnesem napędzającym turystykę na obszarze LGD jest status uzdrowiska jakie posiada Augustów. Miasto uzyskało ten status w 1993 roku. Miasto jest także znanym w kraju ośrodkiem turystycznym.

Rolnictwo i agroturystyka, produkty lokalne

Większość gospodarstw rolnych na terenie LGD znajduje się w gminie Augustów, która ma także najlepszą strukturę agrarną z większym niż w regionie i kraju udziałem gospodarstw powyżej 10 ha. Nakład pracy osób pracujących w gospodarstwach rolnych w gminie Augustów jest relatywnie wysoki.

Obszar LGD jest terenem o dobrych warunkach naturalnych, sprzyjających rozwojowi rolnictwa ekologicznego i turystyki, w tym agroturystyki. Przewagą rolnictwa jest dobry stan środowiska naturalnego oraz pielęgnowana w wielu gospodarstwach tradycyjna kultura rolna. Na terenach wiejskich obszaru funkcjonują kwatery agroturystyczne, głównie zlokalizowane w gminie Płaska. Łącznie dostępnych jest ok. 593 miejsc noclegowych w 53 obiektach.

Obszar obfituje w produkty lokalne, są to m.in.: augustowska jagodzianka, znajdują się na ministerialnej liście produktów tradycyjnych. Punkty gastronomiczne oferują dania kuchni regionalnej: kartacze, soczewiaki, pierogi z jagodami, sękacze, jagodzianka augustowska, miód, ryby, ptyś augustowski, babka ziemniaczana.

Dobre warunki do rozwoju przedsiębiorczości

W skład LGD wchodzi miasto powiatowe prawie 30 tys., co tworzy rynek do realizacji wielu usług dla mieszkańców. W związku z tym, że obszar LGD posiada doskonałe walory środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego, obfituje w tradycje kulinarne i artystyczne związane z kulturą ludową, mogą być one wykorzystywane do rozwoju branży turystycznej oraz innych powiązanych z turystyką usług, np. rehabilitacyjnych, noclegowych, gastronomicznych, czasu wolnego, itp.

Działalność kulturalna, sport i rozrywka

Na obszarze LGD w mieście Augustów działają prężne ośrodki kulturalne – Dom Kultury, Biblioteka i Muzeum funkcjonują pod wspólnym szyldem – Augustowskie Placówki Kultury. W gminie Augustów prężnie działa Centrum Kultury i Biblioteka Gminy Augustów w Żarnowie z dwiema świetlicami wiejskimi w Borze i Necie-

Folwarku i pięć filii bibliotecznych w: Białostrzegach, Borze, Janówce, Netcie-Folwarku i Rutkach. W gminie Płaska działa GOK oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Płaskiej z filią w Gruszkach.

Aktywność kulturalna miasta i obszaru LGD jest skierowana na mieszkańców i jest także elementem oferty turystycznej.

Liczba członków klubów sportowych na 1000 mieszkańców była wyższa w Augustowie i w gminie Augustów w porównaniu z krajem i regionem. Na obszarze LGD funkcjonują lokalne organizacje oraz kluby zrzeszające osoby zainteresowane działalnością na rzecz rozwoju kultury, turystyki, sportu i rekreacji.

Potencjał trzeciego sektora

Na obszarze LGD działa relatywnie duża liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Wskaźnik organizacji na 1000 mieszkańców dynamicznie rósł w latach 2011-2021. Wskaźnik jest bardzo wysoki w gminie Płaska i przeciętny w pozostałych gminach LGD. Lokalni liderzy prowadzą aktywną działalność społeczną i stanowią źródło zasobów lokalnych i dobrej energii rozwojowej.

Problemy

Starzejące się społeczeństwo, wyludnianie się obszaru

Przez ostatnie lata istotnie spadła liczba mieszkańców: pomiędzy 2014 i 2021 rokiem, zwłaszcza w gminie Płaska o 10,57% i gminie Augustów o 6,78%. Mniejsze spadki odnotowano na terenach miejskich – 3,74%. Niemniej są to spadki wyższe niż w kraju i w regionie. Prognoza liczby ludności w roku 2030 opracowana na podstawie danych z lat 2014-2021 wskazuje na spadek liczby mieszkańców w ciągu następnych kilku lat do 28 183 w mieście, 5 950 w gminie Augustów i 2 084 w gminie Płaska.

Przyrost naturalny w ostatnich latach jest ujemny i zdecydowanie spada od ok. 2017-2018 roku. Największe spadki i ujemne wartości odnotowuje się w gminie Płaska. Przyrost naturalny na pozostałych obszarach LGD jest ujemny, ale porównywalny z danymi dla kraju i dużo lepszy niż w regionie.

Saldo migracji na przestrzeni ostatnich lat jest ujemne w większości lat dla wszystkich samorządów. Saldo na 1000 ludności wyniosło w roku 2021 dla miasta Augustów -1,2, gminy Augustów -3,5 a dla gminy Płaska aż -6,3. Znacznie wyższe są wyniki salda dla grupy wiekowej 15-39 lat i w przypadku gminy Augustów osiągają powyżej -12.

Prognozowane zmiany liczby oraz struktury ludności wskazują na systematyczny spadek liczby mieszkańców, zwłaszcza osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, a także wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

Niska dostępność obiektów, przestrzeni i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami

Osoby ze szczególnymi potrzebami takie jak osoby starsze, osoby z niepełnosprawnością lub inne osoby mające trwale lub czasowo naruszoną sprawność w zakresie mobilności czy percepcji mają utrudniony dostęp do obiektów i przestrzeni na obszarze LSR. W rezultacie mają ograniczony dostęp do usług społecznych. Na niską dostępność obiektów i przestrzeni była głównie wskazywana w procesie opracowania LSR przez mieszkańców i samorządy, reprezentantów organizacji pozarządowych.

Odptyw ludzi młodych z terenów wiejskich

Szczególną grupę mieszkańców, która podlega procesom migracyjnym są mieszkańcy w wieku 15-39 lat. Wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców jest ujemny i zdecydowanie wyższy od średnich dla kraju, szczególnie problem dotyka tereny wiejskie z ograniczonym dostępem do usług, ośrodków kultury, Internetu światłowodowego, żłobków, przedszkoli, dobrych szkół. Problem jest ściśle powiązany z niskim poziomem przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, poziomem edukacji i niskimi wynagrodzeniami.

Rozproszenie sieci osadniczej na terenach wiejskich

Obszar LGD posiada rozproszoną strukturę osadniczą. Znajduje się tu tylko jedno miasto – Augustów liczące ok. 30 tys. mieszkańców oraz wsie i kolonie wsi (ok. 42 wsie w gminie Augustów i 33 w gminie Płaska). Gęstość zaludnienia to ok. 373 w mieście Augustów, 25 os. na km kwadratowy w gminie Augustów i zaledwie 7 osób na km kwadratowy w gminie Płaska przy 35 os. na km kwadratowy w powiecie augustowskim. Taki układ osadniczy skutkuje utrudnionym dostępem do usług publicznych, dużymi kosztami budowy i utrzymania infrastruktury sieciowej oraz zapewnienia transportu publicznego.

Relatywnie słabszy na obszarach wiejskich niż w miastach dostęp do dobrej jakości żłobków, edukacji przedszkolnej i szkolnej

Na obszarach wiejskich nie funkcjonują punkty opieki żłobkowej. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-6 lat jest bardzo wysoki w mieście Augustów (dużo powyżej średniej dla kraju i regionu) lecz na terenach wiejskich ok. dwukrotnie niższy i ok. 30% niższy w porównaniu z krajem.

Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe są skoncentrowane w mieście powiatowym, poza nim zlokalizowane są jeszcze szkoły podstawowe w gminie Augustów (6 obiektów) i w gminie Płaska (1 szkoła). Wyniki egzaminów ósmoklasisty są relatywnie niskie na obszarach wiejskich.

Spadająca aktywność kulturalna i sportowa na terenach wiejskich

Poziom aktywności kulturalnej mieszkańców LGD jest zbliżony do poziomu krajowego w przypadku miasta Augustów i jest wyraźnie niższy na terenach wiejskich. Dostrzegalny jest silny wpływ pandemii COVID-19 na liczbę odwiedzających filharmonię, muzea, wystawy i koncerty – duże spadki od 2020 roku. Aktywność sportowa mieszkańców była dosyć odporna na kryzys pandemiczny. Liczba członków klubów sportowych na 1000 mieszkańców była wyższa w Augustowie i w gminie Augustów w porównaniu z krajem i regionem. Gorzej pod tym względem wypada gmina Płaska.

Duży odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej

Problem jest szczególnie dotkliwy na obszarze gminy Płaska gdzie z pomocy korzysta 13% mieszkańców (wobec 4,2% w Augustowie i 2,8% w gminie Augustów, przy 5,0% w regionie). Najczęstszą przyczyną udzielania świadczeń jest długotrwała lub ciężka choroba (27%), w następnej kolejności ubóstwo (24,4%) oraz potrzeba ochrony macierzyństwa (21,8%). Z powodu niepełnosprawności udzielono wsparcia 9,6% przy czym niepełnosprawność często współistnieje z ciężkimi lub długotrwałymi chorobami, stąd trudno jest rozgraniczyć przyczynę udzielenia pomocy społecznej.

Bezrobocie i niska aktywność ekonomiczna

Na terenie LGD odnotowuje się niewielkie wzrosty bezrobocia od 2019 roku. Udział zarejestrowanych bezrobotnych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w mieście Augustów a szczególnie w gminie Płaska był wyższy od poziomu krajowego i wojewódzkiego. Udział bezrobotnych w 2021 r. na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym dla kraju wynosił 48,2, dla Podlaskiego 51,5, w mieście Augustów osiągnął prawie 60,0 a w gminie Płaska prawie 90. Bezrobocie rejestrowane w powiecie augustowskim wynosiło w 2021 roku 10% (kraj – 5,8%, województwo – 7,8%).

Rozdrobnione rolnictwo

Gmina Augustów odzwierciedla strukturę agrarną powiatu i prezentuje się lepiej niż struktura kraju. Znacznie gorzej wypada gmina Płaska i miasto Augustów, w mieście 58% to małe gospodarstwa od 1 do 5 ha, co jest zrozumiałe na terenach o charakterze małego miasta. W gminie Płaska praktycznie zlokalizowane są wyłącznie małe i mikro gospodarstwa: po 41% obejmują 1-5 ha i 5-10 ha.

Niskie wynagrodzenia na tle kraju

Wysokość przeciętnego wynagrodzenia brutto w powiecie augustowskim wzrosła dość wyraźnie w okresie 2011-2021, z 3,2 tys. zł do 5,45 tys. zł i było ono minimalnie wyższe od średniej wartości dla regionu i ok. 550 zł niższe niż w kraju. To co jest zdecydowanie negatywne, to relatywny spadek relacji tego wynagrodzenia do średnich dla regionu i kraju: z 107,6% (w relacji do regionu) i 94,4% (w relacji do kraju) w 2011 roku do 100,7% (w relacji do regionu) i 90,9% (w relacji do kraju) w 2021 roku.

Niewykorzystane walory turystyczne

Potencjał turystyczny jest niewystarczająco wykorzystywany. Główną barierą rozwoju turystyki na terenie LSR jest niski poziom odpowiedniego zagospodarowania turystycznego obszaru, ograniczona oferta turystyczna i brak zorganizowanej współpracy branży turystycznej, hotelarskiej i branż powiązanych. Wskaźniki rozwoju funkcji turystycznej pokazują dość słaby poziom rozwoju turystyki. Konfrontacja atrakcyjności walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu augustowskiego z jego pozycją rozwoju funkcji turystycznej, pozwala wnioskować o dużym niewykorzystanym potencjale.

Wsparcie aktywności społecznej, kultury, sportu i rozrywki

Lokalni liderzy do kontynuacji aktywnej działalności społecznej potrzebują wsparcia finansowego do realizacji pomysłów, wsparcia instytucjonalnego ze strony samorządów w tworzeniu grup nieformalnych i organizacji pozarządowych, co sygnalizowano w czasie konsultacji (2. Etap strategiczny, metoda 2.2. Warsztaty strategiczne).

Rozwój infrastruktury np. przebudowa, rozbudowa, wyposażenie obiektów do prowadzenia działalności kulturalnej (m.in. teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury, muzea) również przyczyni się do rozwoju aktywności kulturalnej, społecznej, oferty czasu wolnego.

Rozwój infrastruktury turystycznej i zintegrowanej oferty turystycznej

W ramach wspierania rozwoju turystyki niezbędne są działania mające na celu rewitalizację obszarów zdegradowanych - inwestycje infrastrukturalne ukierunkowane na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społeczno-gospodarczych jednocześnie sprzyjające rozwojowi turystyki.

Istniejące szlaki niewątpliwie stanowią atrakcję turystyczną, którą należy rozbudowywać. Podjęto działania zmierzające do utworzenia szlaku aktywnej turystyki wodnej CHa – KA – Bi (Czarnej Hańczy, Kanalu Augustowskiego i Biebrzy).

Kreowanie produktów turystycznych i tematycznych szlaków turystycznych opartych na walorach historycznych, przyrodniczych i kulturowych województwa o zasięgu lokalnym pozwoli wzmocnić potencjał turystyczny. Należy rozbudowywać sieci szlaków i powiązanie lokalnych odnóg z głównymi szlakami krajowymi i międzynarodowymi, potrzebny jest również system oznakowania i popularyzacja. Konieczna jest budowa kolejnych ścieżek rowerowych i miejsc odpoczynku oraz wyposażenie ich w tablice informacyjne, działania promocyjne: opracowanie i wydruk przewodników z mapami, opracowanie aplikacji na smartfony. Bardzo mocno wskazywano takie potrzeby w czasie konsultacji (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.4. Debata diagnostyczna; 2. Etap strategiczny, metoda 2.2. Warsztaty strategiczne).

Wsparcie aktywności społeczno-zawodowej

Wsparcie aktywności społeczno-zawodowej dałoby szansę na rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR i poprawę dochodów mieszkańców. Jest to możliwe zwłaszcza w branżach opartych o lokalne potencjały: naturalną przyrodę i dziedzictwo kulturowe, m.in. w turystyce i usługach z nią związanych. Przydatne mogą być działania animujące do wdrożenia innowacji na obszarze LSR (organizacja szkoleń i warsztatów dotyczących rozwiązań innowacyjnych, poszukiwanie podmiotów do współpracy, spotkania kojarzące podmioty skłonne do współpracy w zakresie innowacji, w szczególności skierowane do grup w niekorzystnej sytuacji). Pozytywne rezultaty mogą odnieść zachęty do współpracy pomiędzy kwaterami agroturystycznymi, podmiotami z branży turystycznej, ośrodkami kultury i sportu oraz inne działania jak np. warsztaty kreacji nowych produktów lokalnych mogą również przyczynić się do rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji społeczno-zawodowej.

Wsparcie seniorów

W związku ze wzrostem odsetka najstarszych mieszkańców w kolejnych latach musi nastąpić rozwój usług i produktów kierowanych do grupy osób w wieku poprodukcyjnym. Wskazane jest tworzenie infrastruktury: centrów usług społecznych i opiekuńczych dla osób starszych, a także niepełnosprawnych, niesamodzielnych i wymagających różnych form wsparcia. Inne konieczne działania to rozwój usług asystenckich wspomagających aktywność społeczną, edukacyjną i zawodową osób z niepełnosprawnościami i problemami, rozwój form teleopieki oraz wielopłaszczyznowe wsparcie opiekunów osób niesamodzielnych, pomoc i stymulowanie usamodzielniania się osób przebywających w placówkach całodobowych. W przeprowadzonych badaniach mieszkańcy wskazywali jako zdecydowanie potrzebne m.in. usługi dla osób z niepełnosprawnościami (usługi asystenckie, opieka wytchnieniowa, inne) – 32,7%, usługi uwzględniające starzenie się społeczeństwa – 31,6%, tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora, dziennych domów seniora, środowiskowych domów opieki – 28,9% (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD).

Wsparcie bezrobotnych i poszukujących pracy

Pomimo zmniejszania się bezrobocia w Polsce problem ten na obszarze LSR jest nadal istotny. W szczególności odsetek osób długotrwale pozostających bez pracy jest wyższy niż w kraju i województwie (oprócz gminy Augustów). Dlatego bardzo istotne jest podejmowanie działań w zakresie aktywnej integracji na poziomie społeczności lokalnej osób zagrożonych ubóstwem, osób biernych zawodowo i ich rodzin oraz działania i programy na rzecz aktywizacji społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz ich integracji z otoczeniem, ukierunkowane w szczególności na aktywizację społeczno-zawodową. Przedsięwzięcia pozytywnie wpłyną i zniwelują problemy osób bezrobotnych, zagrożonych ubóstwem i osób niepełnosprawnych a także ich rodzin.

Racjonalizacja infrastruktury OZE

W ubiegłych latach samorządy intensywnie inwestowały w OZE w obiektach publicznych. Obecnie aby racjonalnie wykorzystywać wytwarzaną energię konieczne są inwestycje w magazyny energii. Pozwolą one na realne obniżenie rachunków za prąd oraz na stabilizację dostaw energii szczególnie na terenach wiejskich ze słabą, przestarzałą siecią energetyczną, która przeciążona wytwarzaną masowo energią z fotowoltaiki jest coraz bardziej awaryjna.

Aktywna integracja

Wskazane są działania rozwijające usługi społeczne kierowane do dzieci i rodzin z dziećmi, związane ze wsparciem rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, usługi psychologiczne, pedagogiczne i edukacyjne i inne wspierające i pozytywnie wpływające na wszystkich mieszkańców.

Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy podejmowali tematy związane z trudnością dostępu do służby zdrowia w szczególności specjalistycznej, usług medycznych, rehabilitacji i postulowali działania ułatwiające dotarcie do lekarza zwłaszcza osobom starszym i niepełnosprawnym, wykluczonym komunikacyjnie oraz rodzicom z dziećmi, w tym dziećmi niepełnosprawnymi (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD; (1. Etap operacjonalizacji, metoda 3.1. Warsztaty wewnętrzne).

Poprawa jakości edukacji

Dostęp do opieki przedszkolnej na obszarze LSR może zostać polepszony zwłaszcza na terenach wiejskich poprzez tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego. Poszerzenie oferty o zajęcia o charakterze kompensacyjnym i wyrównującym oraz poprawa dostępności dla dzieci z niepełnosprawnościami, szczególnymi potrzebami oraz przez podnoszenie kompetencji kadr wychowawców i opiekunów pozwoli dzieciom na lepszy start w szkole podstawowej.

Konieczne jest wsparcie szkół podstawowych w wyposażaniu pracowni lekcyjnych, poprawie dostępu do nowoczesnych technologii i możliwości prowadzenia zajęć w ciekawy, nowoczesny sposób z wykorzystaniem narzędzi multimedialnych. Potrzebne jest szczególne zwrócenie uwagi na dzieci z problemami, zagrożone wykluczeniem, potrzebujące wsparcia psychologicznego, podnoszenia kompetencji społeczno-emocjonalnych, a także poszerzania możliwości uczniów na rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień i zainteresowań poza edukacją formalną. Specyfika małych wiejskich szkół z małą liczbą dzieci w oddziałach sprzyja indywidualnemu tokowi edukacji, zwróceniu uwagi na szczególne predyspozycje dzieci i pokierowaniu rozwojem, jednak wymaga to od nauczycieli i wychowawców szczególnych umiejętności, wrażliwości, kompetencji. Dlatego bardzo ważne i potrzebne jest również wsparcie kadr systemu edukacji.

Wzrost lokalnej innowacyjności

Poziom lokalnej innowacyjności na obszarze LSR jest niski. Nowoczesne, innowacyjne rozwiązania są często impulsem do dalszego rozwoju. Wiele podmiotów i mieszkańców wzoruje się na innowacyjnych rozwiązaniach, kopiuje je lub wykorzystuje w zmienionej formie. Dlatego ważne jest, aby wdrażać innowacje. Obszar LSR może być miejscem wdrażania innowacji w połączeniu z rozwojem turystyki.

4.14. GRUPY DOCELOWE, W TYM GRUPY W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI

Działania zaplanowane w LSR będą służyć wszystkim mieszkańcom tego obszaru, jest to szeroka grupa docelowa wszystkich zaplanowanych działań.

Do **grup docelowych** szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR należą: osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, seniorzy (60+), ludzie młodzi do 25 lat (w tym także młodzież ok. 15-19 roku życia i dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym), turyści.

Dodatkowymi grupami docelowymi są osoby o specjalnym statusie, będące **w niekorzystnej sytuacji**: osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, rolnicy z małych gospodarstw, osoby poszukujące zatrudnienia.

Problemy w/w grup docelowych są ze sobą powiązane, ponieważ mieszkańcy obszaru LSR często należą do więcej niż jednej grupy docelowej.

Poniżej opisano w/w grupy docelowe, w tym grupy osób w niekorzystnej sytuacji i przypisano dedykowane im przedsięwzięcia, zawarto uzasadnienie kierowanej interwencji. Szczegółowe dane, w tym statystyczne potwierdzające potrzeby tych grup zawarte są w rozdz. 4.1-4.13.

Opis sposobów animowania, komunikowania się z tymi grupami oraz animowania społeczności lokalnych do realizacji projektów dla tych grup znajduje się w planie komunikacji. Część tych działań zawarta jest w logice LSR: grupy w niekorzystnej sytuacji są zdiagnozowane, a przedsięwzięcia są do tych grup skierowane, co powoduje, że beneficjenci na etapie wnioskowania muszą poruszać się w pewnych ramach zakresowych, w tym kierować planowane operacje do osób w niekorzystnej sytuacji. Dodatkowo w lokalnych kryteriach oceny ujęto kryteria, które premiuje operacje przeznaczone dla osób w niekorzystnej sytuacji (rozdz. 7.2). Wybranym przedsięwzięciom przypisano wskaźniki produktu, które dotyczą udziału w projektach osób w niekorzystnej sytuacji.

Grupy w niekorzystnej sytuacji

Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie

Na obszarze LSR prawie 10% przyczyn przyznawania rodzinom pomocy społecznej wynika z niepełnosprawności, a aż 27% z przyczyn długotrwałej lub ciężkiej choroby, co jest najczęściej powiązane z realną niepełnosprawnością. Obszar wiejski LSR jest dość rozległy, zabudowa rozproszona, dostępność do podstawowych usług społecznych jest dla tej grupy szczególnie utrudniona. Osoby z niepełnosprawnościami borykają się z typowymi dla tej grupy problemami: zatrudnieniem, depresjami, ograniczoną samodzielnością, dostępem do opieki zdrowotnej, rehabilitacji, organizacją życia rodzinnego (domownicy często pracują, problemem pozostaje kwestia opieki nad osobami z niepełnosprawnością). Sytuacja wymaga wsparcia szczególnie w obszarze integracji, wsparcia psychologicznego, rehabilitacyjnego i opiekuńczego. Problem pogłębia ograniczona dostępność usług wspierających niepełnosprawnych i ich rodziny (profilaktyka, terapia, rehabilitacja, integracja). Ważne jest więc wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie. Kluczowe są usługi opiekuńcze, osoby z niepełnosprawnością wymagają często stałej lub dziennej opieki, z którą mają problemy członkowie rodzin, czy to pracujący na umowę o pracę i w rolnictwie. W ramach LSR dla tej grupy zaplanowane jest szczególne wsparcie w ramach następujących przedsięwzięć: P.2.1, P.2.2, P.3.1, , P.3.3. Opis operacji/ projektów w ramach tych przedsięwzięć znajduje się w rozdz. 6.3. przy opisach każdego z przedsięwzięć.

Rolnicy z małych gospodarstw

W strukturze gospodarczej obszaru wiejskiego LSR zdecydowanie dominuje rolnictwo oparte na indywidualnych gospodarstwach rolnych. W gminach funkcjonuje 1 528 gospodarstw rolnych, głównie małych (do 10 ha), w tym w gminie Płaska ok. 41% i w mieście Augustów ok. 58% powierzchni wszystkich gospodarstw zajmują gospodarstwa od 1 do 5 ha. Rolnictwo odgrywa istotną rolę w gospodarce lokalnej, jednak w przypadku małych gospodarstw rolnicy poszukają także innych źródeł dochodu. Sytuacja wymaga zatem wspierania pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich, co uwzględniając potencjał obszaru LSR powinno koncentrować się wokół turystyki i powiązanych z nią branż oraz rolnictwa ekologicznego i produktów lokalnych

Osoby poszukujące zatrudnienia

Na obszarze LSR jest dość duża grupa osób, które są bezrobotne lub poszukują pracy w celu jej zmiany na bardziej atrakcyjną. Osoby bezrobotne wykazują często niską aktywność zawodową podyktowaną niskimi kwalifikacjami zawodowymi lub niedostosowaniem do potrzeb rynku pracy lub nawarstwieniem problemów osobistych, rodzinnych, w tym zdrowotnych. W ostatnich latach problem bezrobocia został w dużej mierze zredukowany ze względu na rozwój gospodarczy kraju. Mimo to bezrobocie jest bardzo istotną przyczyną przyznawania świadczeń z pomocy społecznej na obszarze LSR (prawie 22%). Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w dwóch gminach obszaru LSR był wyższy niż średnia dla województwa.

Konieczna jest więc aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, podnoszenie kwalifikacji, wsparcie indywidualnej działalności gospodarczej, zwiększenie inicjatywy w zakresie wsparcia przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy.

W ramach LSR dla tej grupy zaplanowane jest szczególne wsparcie w ramach przedsięwzięcia: , P.3.2. Opis operacji/ projektów w ramach tego przedsięwzięcia znajduje się w rozdz. 6.3. przy opisach każdego z przedsięwzięć.

Pozostałe grupy docelowe

Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

Najczęściej są to członkowie rodzin, w których trudną sytuację społeczno-ekonomiczną powodują: bezrobocie - szczególnie długotrwałe, wielodzietność, uzależnienia, co skutkuje pojawiającymi się trudnościami opiekuńczo – wychowawczymi, ograniczoną rolą i funkcją rodziny, niskim poziomem świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny. Na terenie obszaru LSR zmniejsza się liczba mieszkańców korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, jednak w gminie Płaska jest to nadal 13% społeczeństwa, czyli więcej niż wynosiła średnia dla kraju 10 lat temu, a w mieście Augustów odsetek jest zbliżony do wyniku krajowego. W roku 2020 wśród przyczyn przyznawania świadczeń z pomocy społecznej na obszarze LSR najważniejszą było ubóstwo (23,7% wszystkich przyczyn). Wskazane są zatem działania rozwijające usługi społeczne kierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem.

W ramach LSR dla tej grupy zaplanowane jest szczególne wsparcie w ramach następujących przedsięwzięć: , P.3.1, P.3.2, P.3.3. Opis operacji/ projektów w ramach tych przedsięwzięć znajduje się w rozdz. 6.3. przy opisach każdego z przedsięwzięć.

Seniorzy (60+)

Seniorzy stanowią szeroką grupę skupiającą częściowo problemy innych grup: niepełnosprawnych, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Problemy seniorów skupiają się wokół niedostosowania infrastruktury do ich potrzeb, na utrudnionym dostępie do usług na terenach wiejskich, gdzie nie ma komunikacji publicznej, a odległości do miejsc świadczenia usług bywają znaczne. Problemem jest dostęp do opieki zdrowotnej, usług opiekuńczych, ale także kulturalnych zwłaszcza w oddalonych wsiach. Wskazane jest tworzenie infrastruktury usług społecznych i opiekuńczych dla osób starszych, w tym niepełnosprawnych, niesamodzielnych i wymagających różnych form wsparcia. Rosnąca społeczność seniorów wymaga także oferty integracyjnej, kulturalnej.

W ramach LSR dla tej grupy zaplanowane jest szczególne wsparcie w ramach następujących przedsięwzięć: .P. 3.1, P.3.3. Opis operacji/ projektów w ramach tych przedsięwzięć znajduje się w rozdz. 6.3. przy opisach każdego z przedsięwzięć.

Ludzie młodzi do 25 lat (w tym młodzież do ok. 15-19 roku życia i dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym)

Ze względu na niskie płace i niską atrakcyjność pracy na obszarach wiejskich obserwuje się odpływ młodych ludzi z tych terenów. Związane jest to też z migracją młodych ludzi w poszukiwaniu lepszych warunków edukacji i pracy. Młodzież w wieku do 15-19 lat boryka się także z problemem oferty kulturalnej i sportowej, która jest na obszarach wiejskich mało atrakcyjna.

Wymagana jest zatem interwencja w obszarze rozwoju przedsiębiorczości, tworzenia warunków do powstawania nowych, lepiej płatnych i bardziej atrakcyjnych miejsc pracy. Ważne jest stymulowanie rozwoju lokalnego przez

innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego. Istotne są usługi edukacyjne, kulturalne, a także szeroko pojęta integracja ludzi młodych z innymi grupami wiekowymi z obszaru LSR.

W ramach LSR dla tej grupy zaplanowane jest szczególne wsparcie w ramach następujących przedsięwzięć: P.2.1, P.2.2, P.3.1, . Opis operacji/ projektów w ramach tych przedsięwzięć znajduje się w rozdz. 6.3. przy opisach każdego z przedsięwzięć.

Turyści

Na obszar objęty LSR przybywa około 20,5 tys. turystów rocznie. Jest też duża grupa osób przejezdnych, które odwiedzają okoliczne atrakcje i wypoczywają na łonie natury w ramach jednodniowej wizyty. Oczekują oni wszyscy czystego, zadbanego środowiska, możliwości bezpiecznego i szybkiego dojazdu oraz infrastruktury technicznej: hoteli i obiektów noclegowych, szerszej oferty gastronomicznej.

W ramach LSR dla tej grupy zaplanowane jest szczególne wsparcie w ramach następujących przedsięwzięć: P.1.1, P.1.2. Opis operacji/ projektów w ramach tych przedsięwzięć znajduje się w rozdz. 6.3. przy opisach każdego z przedsięwzięć.

ROZDZIAŁ V SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

5.1. OPIS ZGODNOŚCI I KOMPLEMENTARNOŚCI Z INNYMI DOKUMENTAMI NA WYŻSZYM POZIOMIE

Cele LSR charakteryzują się zgodnością z celami dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym. Zapewnia to spójność i koncentrację wysiłków rozwojowych różnych poziomów administracji samorządowej.

Tabela 32. Zgodność celów i przedsięwzięć LSR z celami SRWP 2030

Cele LSR	Cel 1. Rozwój turystyki i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego				Cel 2. Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej		Cel 3. Integracja i partycypacja społeczna		
	P.1.1. Rewitalizacja na potrzeby turystyki (EFRR)	P.1.2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (EFRR)	P.1.3. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury (EFRR)	P.1.4. Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej (EFRR)	P.2.1. Edukacja przedszkolna (EFS+)	P.2.2. Wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego (EFS+)	P.3.1. Aktywna integracja (EFS+)	P.3.2. Aktywność społeczno-zawodowa (EFS+)	P.3.3. Usługi opiekuńcze (EFS+)
Przedsięwzięcia LSR									
Cele SRWP 2030									
Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka									
1.1. Przemysły przyszłości									
1.2. Podlaski system otwartych innowacji									
1.3. Lokalna przedsiębiorczość									
1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego									
1.5. E-podlaskie									
Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy									

Augustowskiego jako zintegrowanego międzynarodowego produktu turystycznego. Planowany w ramach strategii rozwój infrastruktury wodnej ma służyć obsłudze turystycznej Kanału Augustowskiego w celu profesjonalizacji ruchu turystycznego na odcinku ponad 80 km wzdłuż Kanału i jego otoczenia. W ramach LSR zaplanowano rozwój infrastruktury szlaków turystycznych (P.1.2) i ochrony dziedzictwa kulturowego (P.1.3), które uzupełniają infrastrukturę wodną i wpisują się w koncepcję Kanału Augustowskiego jako elementu produktu międzynarodowego.

5.2. ZGODNOŚĆ LSR Z CELAMI OKREŚLONYMI W PROGRAMACH, Z KTÓRYCH FINANSOWANA BĘDZIE LSR

Cele i przedsięwzięcia LSR są spójne z celami funduszy EFS+ i EFRR oraz programu FEoP 2021-2027. Cele funduszu EFRR dotyczą inwestycji na rzecz zatrudnienia i wzrostu oraz szeroko rozumianej współpracy terytorialnej. Cele funduszu EFS+ skupiają się na włączeniu społecznym, edukacji i umiejętnościach obywateli oraz zatrudnieniu. W ramach LSR zaplanowano szereg celów i przedsięwzięć, które realizują powyższe cele wymienionych funduszy.

Tabela 33. Zgodność celów i przedsięwzięć LSR z celami i typami projektów/ zakresami wsparcia FEoP 2021-2027

Cele/ przedsięwzięcia/ fundusz/ programy	Fundusz (program)	Cel/ Priorytet/ Działanie programu	Typ projektu/ działanie z programu
Przedsięwzięcia w ramach C.1 (Rozwój turystyki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego)			
P.1.1. Rewitalizacja na potrzeby turystyki (EFRR)	EFRR	Priorytet V: Zrównoważony rozwój terytorialny. Cel szczegółowy (ii). Działanie 5.4 Lokalna kultura i turystyka.	Typ 4 - Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych
	(FEoP 2021-2027)		
P.1.2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (EFRR)	EFRR	Priorytet V: Zrównoważony rozwój terytorialny. Cel szczegółowy (ii). Działanie 5.4 Lokalna kultura i turystyka.	Typ 1 - Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.
	(FEoP 2021-2027)		
P.1.3. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury (EFRR)	EFRR	Priorytet V: Zrównoważony rozwój terytorialny. Cel szczegółowy (ii). Działanie 5.4 Lokalna kultura i turystyka.	Typ 2 - Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.
	(FEoP 2021-2027)		
P.1.4. Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej (EFRR)	EFRR	Priorytet X: Wspieranie energii odnawialnej na potrzeby lokalnych społeczności. Cel szczegółowy (ii): Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju. Działanie 10.01 Lokalna energia odnawialna.	Typ 2 - Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej oraz magazynów ciepła poprawiających sprawność wykorzystania energii z OZE, z przeznaczeniem na potrzeby własne lokalnych społeczności.
	(FEoP 2021-2027)		
Przedsięwzięcia w ramach C.2 (Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej)			
P.2.1. Edukacja przedszkolna (EFS+)	EFS+	Priorytet IX: Fundusze na rzecz Rozwoju Lokalnego. Cel szczegółowy (f). Działanie 9.1 – Rozwój lokalnej edukacji i kształcenia.	Typ 1 - Edukacja przedszkolna
	(FEoP 2021-2027)		
	EFS+	Priorytet IX: Fundusze na rzecz Rozwoju Lokalnego. Cel	Typ 2 - Kształcenie ogólne

P.2.2. Wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego (EFS+)	(FEoP 2021-2027)	szczegółowy (f). Działanie 9.1 – Rozwój lokalnej edukacji i kształcenia.	
Przedsięwzięcia w ramach C.3 (Integracja i partycypacja społeczna)			
P.3.1. Aktywna integracja (EFS+)	EFS+	Priorytet IX: Fundusze na rzecz Rozwoju Lokalnego. Cel szczegółowy (l). Działanie 9.4 – Wzmocnienie lokalnej aktywnej integracji społecznej	<p>Typ 1 - Rozwój usług wsparcia rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo – wychowawcze, w tym m.in. asystentury rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, mediacji, pomocy prawnej, grup wsparcia, rodziny wspierającej, usług interwencji kryzysowej oraz usługi w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym przemocy w rodzinie.</p> <p>Typ 2 - Wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży m.in. ogniska wychowawcze i koła zainteresowań, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe organizujące zajęcia socjoterapeutyczne lub z programami socjoterapeutycznymi.</p> <p>Typ 3 - Usługi dla dzieci i młodzieży wymagających wsparcia, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z niepełnosprawnością, przebywających w rodzinach oraz w różnego rodzaju instytucjach całodobowych, np. w ośrodkach wychowawczych.</p> <p>Typ 4 - Działania wspierające otoczenie osób objętych wsparciem, aktywizacja społeczna osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na rzecz rozwoju lokalnego (wyłącznie jako element wsparcia).</p> <p>Typ 5 - Wsparcie na rzecz aktywnej integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym kierowane do seniorów</p>
	(FEoP 2021-2027)		
P.3.2. Aktywność społeczno-zawodowa (EFS+)	EFS+	Priorytet IX: Fundusze na rzecz Rozwoju Lokalnego. Cel szczegółowy (h): Działanie 9.2 – Zwiększenie lokalnej aktywności społeczno - zawodowej	<p>Typ 1 – Kompleksowe i zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej z wykorzystaniem usług aktywnej integracji o charakterze społecznym, zawodowym, zdrowotnym i edukacyjnym, służące aktywizacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i ich rodzin (w tym osób w kryzysie bezdomności) oraz osób biernych zawodowo</p>
	(FEoP 2021-2027)		
	EFS+		

P.3.3. Usługi opiekuńcze (EFS+)	(FEoP 2021-2027)	Priorytet IX: Fundusze na rzecz Rozwoju Lokalnego. Cel szczegółowy (k). Działanie 9.3 – Wzrost dostępności lokalnych usług społecznych	Typ 1 – Rozwój usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu Typ 2 – Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami
---------------------------------	------------------	--	---

Źródło: opracowanie własne

Przedsięwzięcia ujęte w LSR będą finansowane z FEoP 2021-2027. Powyżej w tabeli zestawiono wszystkie cele i przedsięwzięcia LSR ze wskazaniem źródeł dofinansowania wg programów i typów projektów/ operacji lub zakresów wsparcia. Wszystkie przedsięwzięcia zaplanowane w LSR odpowiadają stosownym typom projektów lub zakresom wsparcia z programów, z których LSR będzie finansowana.

W ramach LSR zaplanowano również korzystanie z innych środków finansowych, niż środki instrumentu RLKS. Te inne źródła to:

- Program Interreg Litwa – Polska 2021-2027. Możliwe do realizacji w tym programie są operacje w ramach celu 1, przedsięwzięcia LSR - P.1.2. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych (EFRR).
- Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030. W ramach Priorytetu 4. Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich. Operacje są możliwe do realizacji w ramach celu 3, przedsięwzięcia LSR - P.3.1. Aktywna integracja (EFS+).

Szerzej o dodatkowych źródłach finansowania – w rozdz. IX.

5.3. OPIS KOMPLEMENTARNOŚCI, SYNERGII I SPOSOBU INTEGROWANIA RÓŻNYCH SEKTORÓW, PARTNERÓW, ZASOBÓW, BRANŻ

Zaplanowane przedsięwzięcia są komplementarne i wykazują synergię pomiędzy sobą, zarówno w ramach tych samych celów, jak i pomiędzy różnymi celami LSR. Odzwierciedlona jest także komplementarność pomiędzy funduszami. W ramach realizacji LSR nastąpi także pogłębiona integracja sektorów i partnerów.

Tabela 34. Komplementarność i synergia celów i przedsięwzięć LSR

Cele/ przedsięwzięcia LSR		Komplementarność i synergia								
		Cel 1.				Cel 2.		Cel 3.		
		P.1.1.	P.1.2.	P.1.3.	P.1.4.	P.2.1.	P.2.2.	P.3.1.	P.3.2.	P.3.3.
Cel 1. Rozwój turystyki i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego	P.1.1. Rewitalizacja na potrzeby turystyki (EFRR)		X	X	X					
	P.1.2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (EFRR)			X	X					
	P.1.3. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury (EFRR)				X					
	P.1.4. Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej (EFRR)									
Cel 2. Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej	P.2.1. Edukacja przedszkolna (EFS+)						X			
	P.2.2. Wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego (EFS+)									

Cel 3. Integracja i partycypacja społeczna	P.3.1. Aktywna integracja (EFS+)								X	X	
	P.3.2. Aktywność społeczno-zawodowa (EFS+)									X	
	P.3.3. Usługi opiekuńcze (EFS+)										
										Synergia	
										X	Komplementarność
										X	Synergia i komplementarność

Źródło: opracowanie własne

Działania P.1.1., P.1.2. i P.1.3. są komplementarne względem siebie, gdyż wspólnie realizują cel 1 dotyczący turystyki. Działania te są synergiczne do przedsięwzięć zarówno z celu 2 jak i 3 w szczególności związanych z edukacją, ponieważ w ramach P.1.1. mogą być przebudowywane i adaptowane w ramach rewitalizacji obiekty na potrzeby edukacyjne i kulturalne. Z kolei poprawa atrakcyjności zdegradowanych przestrzeni usprawni aktywną integrację, np. na potrzeby rekreacyjne, organizację wydarzeń i innych. Rewitalizacja przestrzeni lub obiektów poprawi również dostępność dla osób niepełnosprawnych i seniorów, którzy będą w stanie bezpiecznie dotrzeć na miejsce zorganizowanych zajęć lub wydarzenia kulturalnego, itp. dzięki czemu wykazuje to także synergię do działania P.3.3. związanego z usługami opiekuńczymi. Do realizacji wykorzystany będzie potencjał trzeciego sektora, który odpowiednio zachęcony i wspierany przez samorząd będzie mógł rozwijać działalność na obszarach zrewitalizowanych. Zachodzi tu również synergia pomiędzy sektorami, ponieważ przestrzenie lub obiekty są publiczne i rewitalizacja realizowana będzie przez sektor publiczny, a warsztaty lub imprezy będą mogły być organizowane przez sektor społeczny. Dodatkowo ze zrewitalizowanych obszarów korzystają także turyści, co wskazuje na powiązanie z sektorem gospodarczym.

Działanie P.1.2. dotyczące rozwoju szlaków turystycznych wykazuje synergię do działań związanych z aktywizacją społeczno-zawodową (P.3.2.) poprzez możliwości rozwoju usług związanych ze szlakami: miejsca noclegowe, handel pamiątkami, punkty gastronomiczne, wypożyczalnie i inne. Przedsięwzięcia łączące ochronę, rozwój i promocję dziedzictwa kulturowego i usług kulturalnych (P.1.3.) są synergiczne do inicjatyw związanych z edukacją oraz integracją (P.3.1.) i aktywizacją społeczno-zawodową (P.3.2.). Obiekty zabytkowe, miejsca pamięci mogą być miejscem docelowym wycieczek, lekcji historii i innych zajęć szkolno-wychowawczych. Odnowione zabytki lub szlaki turystyczne pośród obiektów dziedzictwa mogą zainspirować do rozpoczęcia działalności związanej np. z usługami turystycznymi: organizacją wycieczek, warsztatów, pracą przewodnika turystycznego, itp. Ma tu miejsce również współpraca między sektorowa ponieważ na bazie zasobów publicznych będzie mógł rozwijać się sektor gospodarczy. Wykorzystane też będą do realizacji różnorodne zasoby i potencjały np. potencjał rozpoznawalności miasta Augustów oraz potencjał środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Działania w zakresie wprowadzania OZE (magazynów energii) (P.1.4.) mogą dotyczyć obiektów związanych z edukacją i wychowaniem przedszkolnym, gdzie przeprowadzane będą działania P.2.1. i P.2.2., a powstałe oszczędności w rachunkach mogą być spożytkowane na działania z zakresu wspierania edukacji. Oprócz powyższych powiązań zachodzi również synergia w przypadku działań dotyczących edukacji (P.2.1. i P.2.2.) i P.3.1. związanego z integracją ponieważ integracja społeczna będzie zachodziła wielopłaszczyznowo: pomiędzy dziećmi, rodzinami, osobami z niepełnosprawnością, seniorami, osobami zagrożonymi ubóstwem i marginalizacją. Komplementarne są również działania skoncentrowane wokół celu 2: P.2.1. i P.2.2, ponieważ wspólnie wpływają na rozwój edukacji. Wychowanie przedszkolne rzutuje na dalsze etapy nauki oraz rozwój społeczny dzieci.

Działania wypełniające cel 3: P.3.1, P.3.2. i P.3.3. są komplementarne względem siebie, gdyż każdy z nich oddziałuje na wzmocnienie integracji mieszkańców a zwłaszcza grup potrzebujących wsparcia: niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, wsparcie w aktywizacji społecznej i zawodowej oraz różnego rodzaju wsparcie w usamodzielnianiu się osób wymagających opieki.

Synergia zachodzi także w obrębie celu 3 pomiędzy działaniem P.3.2. obejmującym aktywność społeczno-zawodową a P.3.3. usługi opiekuńcze, gdyż do opieki nad seniorami mogą być włączone w ramach np. wolontariatu

osoby objęte aktywizacją społeczno-zawodową, z kolei osoby wymagające opieki z powodu bezdomności mogą uzyskać usamodzielnienie się poprzez skorzystanie z działań z grupy P.3.2. np. projektów LSR dedykowanych do grup w niekorzystnej sytuacji. Działania wykazują również komplementarność sektorową, gdyż wpływają jednocześnie na sektor publiczny, gospodarczy i społeczny a także komplementarność między funduszami: EFRR i EFS+.

5.4. WARTOŚĆ DODANA PODEJŚCIA LEADER

Przedsięwzięcia i sposób ich realizacji oraz wdrażanie LSR zaplanowano zgodnie z podejściem LEADER.

Oddolność. Zapewniono szeroki udział społeczności lokalnej w tworzeniu i realizacji strategii, w tym w określaniu przedsięwzięć, działań i operacji. Dzięki temu zrealizowane zostaną projekty dopasowane do lokalnych potrzeb.

Doboru zakresów wsparcia dokonano w oparciu o wyniki diagnozy i konsultacji społecznych. Spotkania konsultacyjne odbywały się w każdej gminie członkowskiej. Poświęcone były omówieniu planowanych zakresów w ramach EFRR, EFS+. W badaniach mieszkańców pytano o potrzebne działania w sferach: społecznej, ochrony środowiska i infrastruktury, przedsiębiorczości i gospodarki, współpracy międzyludzkiej i międzygminnej. Ponadto sformułowano cele w odniesieniu do niwelowania problemów społecznych, z którymi boryka się obszar LGD, ale z wykorzystaniem lokalnych potencjałów.

Terytorialność. Lokalna strategia rozwoju przygotowana została dla danego obszaru, który jest spójny. Przedsięwzięcia są ze sobą spójne, wykazują się komplementarnością i efektem synergii w oddziaływaniu na obszar LGD, wykorzystane są lokalne potencjały.

Zintegrowanie. Przedsięwzięcia łączą różne dziedziny i branże, zapewniono współpracę różnych grup interesu, zaplanowane przedsięwzięcia wskazują na szeroką integrację i synergię oraz komplementarność celów i przedsięwzięć.

Partnerstwo. W realizacji LSR uczestniczą różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego.

Innowacyjność. Opracowano definicję innowacyjności w skali lokalnej, zaplanowano wdrożenie innowacji i animowanie do jej uczestnictwa.

Decentralizacja zarządzania i finansowania. W ramach realizacji LSR zapewniono brak dominacji sektora publicznego. Zaplanowano różnorodność źródeł finansowania. LSR jest strategią wielofundusową. Zakresy operacji w ramach różnych funduszy odpowiadają na potrzeby i problemy wynikające z diagnozy oraz konsultacji społecznych. **Wybór dostępnych źródeł finansowania** wynikał z potrzeb, w zakresie operacji infrastrukturalnych (EFRR), miękkich (EFS+). Zakresy w ramach tych funduszy odpowiadają na potrzeby i problemy wynikające z diagnozy przeprowadzonej przez LGD oraz szeregu warsztatów, spotkań i dyskusji z mieszkańcami, lokalnymi liderami.

Siaciowanie i współpraca. Zaplanowano w ramach LSR udział partnerów w realizacji projektu. Partnerstwo ma odzwierciedlenie w lokalnych kryteriach wyboru (jest premiowane). Dodatkowo podejście LEADER umożliwia czynny udział w kształtowaniu LSR, wyborze operacji do realizacji, w realnym uczestnictwie w rozwoju obszaru. Ważne w LSR jest także możliwość dotowania określonej działalności społecznej na obszarach wiejskich. Inne źródła dotacyjne są trudne do aplikowania, a małe podmioty pozarządowe z terenów wiejskich nie miałyby potencjału konkurować o środki dotacyjne z podmiotami w regionie lub kraju.

Ponadto podejście LEADER umożliwiło zaplanowanie **projektów wykraczających poza obszar jednostek administracyjnych**. To co jest także kluczowe i bardzo wartościowe dla obszaru objętego LSR, dotyczy sposobu myślenia o rozwoju. Gminy najczęściej myślą kategoriami własnej powierzchni i przestrzeni, natomiast LGD myśli o rozwoju w kontekście spójnego obszaru wykraczającego znacznie poza obszar gmin, obszaru powiązanego

funkcjonalnie i tematycznie wokół Kanału Augustowskiego jego otoczenia. Nie byłoby to możliwe na tę skalę w przypadku innych instrumentów.

Przyjęto sposób wdrażania LSR poprzez stosowanie harmonizacji zakresów tematycznych następujących po sobie naborów wniosków, ale także z uwzględnieniem innych inwestycji (gminnych) realizowanych na obszarze LSR. Planuje się, np. w pierwszej kolejności realizację projektów dotyczących rewitalizacji obszarów i obiektów, których stan uniemożliwia ich wykorzystanie na cele społeczne, a następnie wyposażenie tychże obiektów i przestrzeni, miejsc aktywności lokalnej w sprzęt do prowadzenia działalności ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej co pozwoli na rozwój lokalnej społeczności.

Spośród dostępnych **metod wdrażania operacji** w ramach LSR zaplanowano udział partnerów w realizacji projektów.. Różnorodność sposobów realizacji pozwala wielu różnym grupom beneficjentów na realizację projektów na dogodnych dla nich zasadach.

Wpływ podejścia LEADER na rozwój społeczny. Metoda LEADER pozytywnie wpływa na rozwój kapitału społecznego na obszarach wiejskich dając szanse małym organizacjom na uzyskanie dofinansowania. Pozwoli to w przyszłości na sięganie przez te organizacje po inne środki na rozwój, spoza LSR, na realizację innych, być może większych projektów. Metoda LEADER pozwala małym organizacjom uczyć się realizacji projektów, lepiej rozumieć potrzeby otoczenia społecznego. Wzrasta współpraca pomiędzy mieszkańcami pochodzącymi z różnych grup społecznych oraz podmiotami z różnych sektorów: gospodarczego, społecznego, publicznego.

Na obszarze LGD będą realizowane projekty **przez inne podmioty**, które pozwolą osiągnąć **dotatkowe korzyści dla samej LSR**. Będą realizowane instrumenty terytorialne (IIT) – opisano w rozdz.5.1, który pozwoli na realizację projektów wzajemnie uzupełniających w podnoszeniu jakości życia mieszkańców LGD i rozwoju turystyki. Na obszarze LGD funkcjonują liczne podmioty administracji publicznej, które będą realizować działania wynikające z dokumentów strategicznych gmin, także w zakresie bieżącej działalności ośrodków kultury, opieki społecznej, szkół i innych jednostek. Operacje planowane w ramach LSR będą zharmonizowane z aktywnością tych podmiotów, co pozwoli na dodatkowe efekty synergiczne i komplementarne.

ROZDZIAŁ VI. CELE I WSKAŹNIKI

6.1. SPECYFIKACJA I OPIS CELÓW

Niniejsza LSR jest strategią wielofundusową. Zdiagnozowane problemy oraz określone grupy docelowe, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji, będą wspierane ze środków dostępnych dla wielofundusowej strategii – z FEoP 2021-2027 (EFRR i EFS+).

Na obszarze LSR kompleksowo i komplementarnie wsparte zostaną przedsięwzięcia niwelujące problemy określone w diagnozie i wskazane podczas konsultacji społecznych, wynikające z badań i innych narzędzi partycypacyjnych wykorzystywanych w procesie prac nad dokumentem. Wszystkie cele i przedsięwzięcia uwzględniają wyniki diagnozy, co zostało szczegółowo wskazane w poszczególnych podrozdziałach Rozdziału IV i V oraz w niniejszym Rozdziale VI. Przy formułowaniu celów i przedsięwzięć oparto się w dużej mierze na wnioskach wynikających z konsultacji społecznych, co także zostało opisane w Rozdz. III Partycypacja oraz IV Analiza potrzeb i potencjału LSR.

W procesie prac nad nową LSR wypracowano cel nadrzędny. Nadrzędny cel rozwojowy obszaru LGD jest swoistym połączeniem wizji i misji. Stanowi opis stanu obszaru objętego LSR oczekiwany w przyszłości, ale jednocześnie opisuje mandat do realizacji wizji rozwoju oraz ukazuje nadrzędne wartości (zasady), jakimi będą się kierować operatorzy strategii podejmując działania na rzecz realizacji wizji.

Nadrzędny cel rozwoju obszaru LGD brzmi:

Aktywizacja, integracja i efektywne wykorzystanie zasobów społecznych, przyrodniczych, kulturalnych i gospodarczych obszaru LGD – Kanał Augustowski na rzecz poprawy jakości życia

Z celu nadrzędnego wynikają cele oraz przedsięwzięcia, rozumiane jako zbiór konkretnych działań, czasem nawet operacji, które pozwalają na osiągnięcie określonego celu.

W trakcie prac nad LSR podjęto decyzję o przyjęciu trzech celów rozwoju, które są konkretyzacją wizji i misji rozwoju. Numeracja celów spełnia wyłącznie funkcję porządkującą, nie zaś hierarchizującą; cele są sobie równe pod względem wagi i znaczenia:

- Cel 1. Rozwój turystyki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego
- Cel 2. Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej
- Cel 3. Integracja i partycypacja społeczna

Określając cele szczegółowe dla nowej perspektywy wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju posłużono się wynikami diagnozy społecznej tego obszaru, wynikami badań mieszkańców i wykonaną pracą analityczną i partycypacyjną w ramach prac grup roboczych.

Cel 1. Rozwój turystyki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego

Cel sformułowano w związku z kluczowymi zdiagnozowanymi **problemami**: starzejące się społeczeństwo, wyludnianie się obszaru; niska dostępność obiektów, przestrzeni i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami; odpływ ludzi młodych z terenów wiejskich; bezrobocie i niska aktywność ekonomiczna; rozdrobnione rolnictwo; niskie wynagrodzenia na tle kraju; niewykorzystane walory turystyczne; **potencjałami**: unikalne środowisko naturalne i obszary chronione; unikalne dziedzictwo kulturowe; rozpoznawalność turystyczna Augustowa; rolnictwo i agroturystyka, produkty lokalne; dobre warunki do rozwoju przedsiębiorczości; działalność kulturalna, sport i rozrywka; **potrzebami**: wsparcie aktywności społecznej, kultury, sportu i rozrywki; rozwój infrastruktury turystycznej i zintegrowanej oferty turystycznej; wsparcie seniorów; racjonalizacja infrastruktury OZE; wzrost lokalnej innowacyjności.

Określenie celu, identyfikacja problemów i potencjałów została przeprowadzona także w oparciu o proces partycypacyjny m.in. w ramach 1. Etapu diagnostycznego, metody 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD, co scharakteryzowano w podrozdz. 4.12. Cel został także sformułowany w oparciu o cały proces partycypacyjny w etapie 2 partycypacji, gdzie rozwój turystyki był oczywistym elementem dla wszystkich grup interesariuszy biorących udział w partycypacji. Wynika to z aktualnej rozpoznawalności Augustowa i potencjału turystycznego obszaru.

Poza problemami i potencjałami w badaniach mieszkańców (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD) wskazywano jako potrzeby następujące elementy: budowa ścieżek rowerowych (42,5% badanych), budowa OZE (ponad 40% badanych); przebudowa lub adaptacja zdegradowanych budynków i nadanie im nowych funkcji (40,2%); remonty obiektów zabytkowych (33,8%), poprawa dostępności miejsc i obiektów dla osób z niepełnosprawnościami (podjazdy, windy, tablice informacyjne w alfabecie Braille'a (32,3%), tworzenie/ budowa ścieżek ekologicznych i dydaktycznych (31,6%); poprawa estetyki przestrzeni (rewitalizacja skwerów, placów, rynków (30,8%).

Turyści oczekują oprócz dostępu do walorów środowiska naturalnego oraz kulturowego, utrzymania go w czystości, dbałości o zachowanie w dobrym stanie, dlatego konieczne jest zachowanie walorów i charakteru obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez kompleksowe prace konserwatorskie i restauratorskie, w tym zabytków ruchomych i muzealiów oraz innych zasobów, a także dbałość o rozwój infrastruktury szlaków turystycznych.

Projekty rewitalizacyjne i infrastrukturalne w miejscu zamieszkania poprawią dostęp do infrastruktury społecznej, skrócą czas dotarcia do usług, pośrednio w długim okresie poprawią ogólną atrakcyjność miejscowości co przyczyni się do wyhamowania migracji, zwłaszcza młodych i ograniczenia zjawiska starzejącego się społeczeństwa. Projekty rewitalizacyjne będą dotyczyć przywrócenia lub nadania obiektom lub przestrzeniom nowych funkcji w tym turystycznych, co przyczyni się do wzrostu atrakcyjności obszaru dla turystów. Podobne skutki będą miały inwestycje w szlaki turystyczne oraz ochronę zabytków. Firmy z branży turystycznej będą mogły

oferować nowe usługi na bazie nowej infrastruktury szlaków i zachowanych zabytków. Podniesienie atrakcyjności turystycznej będzie przyczynkiem do powstania nowych miejsc pracy, do wzrostu płac, co wpłynie pozytywnie na osoby poszukujące pracy, rolników z małych gospodarstw, aktywność ekonomiczną. Zostaną wykorzystane lokalne potencjały. Projekty rewitalizacyjne i infrastrukturalne będą dotyczyć infrastruktury przyjaznej osobom z niepełnosprawnościami. Realizacja celu umożliwi łatwiejsze powstanie zintegrowanej oferty turystycznej, także opartej na innowacyjnych rozwiązaniach.

Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej poprawiających sprawność wykorzystania energii z OZE, z przeznaczeniem na potrzeby własne lokalnych społeczności (obiekty użyteczności publicznej) przyczyni się do zmniejszenia niskiej emisji i poprawy stabilności sieci energetycznej, a tym samym również poprawy bezpieczeństwa, co sprzyja rozwojowi turystyki.

Cel 2. Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej

Cel sformułowano w związku z kluczowymi zdiagnozowanymi **problemami**: niska dostępność obiektów, przestrzeni i usług dla osób ze szczególnymi potrzebami; odpływ ludzi młodych z terenów wiejskich; relatywnie słabszy na obszarach wiejskich niż w miastach dostęp do dobrej jakości żłobków, edukacji przedszkolnej i szkolnej; **potencjałami**: działalność kulturalna, sport i rozrywka; potencjał trzeciego sektora; **potrzebami**: aktywna integracja; poprawa jakości edukacji.

Określenie celu, identyfikacja problemów i potencjałów została przeprowadzona także w oparciu o proces partycypacyjny m.in. w ramach 1. Etapu diagnostycznego, metody 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD, co scharakteryzowano w podrozdz. 4.12. Cel został także sformułowany w oparciu o cały proces partycypacyjny w etapie 3 partycypacji, gdzie wzrost poziomu edukacji przedszkolnej i szkolnej wskazywano na warsztatach wewnętrznych (3. Etap operacjonalizacji, metoda 3.1. Warsztaty wewnętrzne) oraz w ramach spotkań konsultacyjnych w gminach (3. Etap operacjonalizacji, metoda 3.2. Spotkania konsultacyjne w gminach).

Poza problemami i potencjałami w badaniach mieszkańców (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD) wskazywano jako potrzeby następujące elementy: rozwój zajęć pozalekcyjnych w szkołach (41%), poprawa oferty edukacyjnej (32%), poprawa oferty żłobków i przedszkoli (32%).

Projekty realizowane w ramach celu 2 poprawią dostęp do zajęć i podniosą jakość edukacji przedszkolnej i szkolnej, w tym dla dzieci zdolnych, niepełnosprawnych. Poprawi to dostęp do dobrej oferty edukacyjnej i pośrednio w długim okresie poprawi ogólną atrakcyjność miejscowości co przyczyni się do wyhamowania migracji, zwłaszcza osób młodych i ograniczenia zjawiska starzejącego się społeczeństwa. Jednym z powodów migracji jest niski dostęp do dobrej jakości edukacji.

Cel 3. Integracja i partycypacja społeczna

Cel sformułowano w związku z kluczowymi zdiagnozowanymi **problemami**: starzejące się społeczeństwo, wyludnianie się obszaru, odpływ ludzi młodych z terenów wiejskich, spadająca aktywność kulturalna i sportowa na terenach wiejskich, duży odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, bezrobocie i niska aktywność ekonomiczna, rozdrobnione rolnictwo, niskie wynagrodzenia na tle kraju; **potencjałami**: rozpoznawalność turystyczna Augustowa; rolnictwo i agroturystyka, produkty lokalne; dobre warunki do rozwoju przedsiębiorczości; działalność kulturalna, sport i rozrywka; potencjał trzeciego sektora; **potrzebami**: wsparcie aktywności społecznej, kultury, sportu i rozrywki; wsparcie aktywności społeczno-zawodowej; wsparcie seniorów; wsparcie bezrobotnych i poszukujących pracy; racjonalizacja infrastruktury OZE; aktywna integracja; wzrost lokalnej innowacyjności.

Określenie celu, identyfikacja problemów i potencjałów została przeprowadzona także w oparciu o proces partycypacyjny m.in. w ramach 1. Etapu diagnostycznego, metody 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD, co scharakteryzowano w podrozdz. 4.12. Cel został także sformułowany w oparciu o cały proces partycypacyjny w etapie 3 partycypacji, gdzie potrzeby w zakresie aktywnej integracji wskazywano na warsztatach wewnętrznych (3.

Etap operacjonalizacji, metoda 3.1. Warsztaty wewnętrzne) oraz w ramach spotkań konsultacyjnych w gminach (3. Etap operacjonalizacji, metoda 3.2. Spotkania konsultacyjne w gminach).

Poza problemami i potencjałami w badaniach mieszkańców (1. Etap diagnostyczny, metoda 1.1. Badanie potrzeb mieszkańców obszaru LGD) wskazywano jako potrzeby następujące elementy: organizacja pomocy terapeutycznej i psychologicznej dla dzieci, młodzieży i dorosłych, w tym seniorów (34,5%), usługi dla osób z niepełnosprawnościami np. usługi asystenckie, opieka wytchnieniowa (32,7%), usługi uwzględniające starzenie się społeczeństwa (31,6%), organizacja wystaw, festiwali, jarmarków i innych wydarzeń w zakresie dziedzictwa kulturowego (35,3%), organizacja zawodów sportowych i różnych konkurencji dla młodzieży (35,3%), organizacja spotkań lub warsztatów prozdrowotnych np. dietetyczne, fizjoterapeutyczne, medytacyjne, ekologiczne (29,7%), organizacja wycieczek dla młodzieży (33,1%), organizacja zajęć tanecznych i ruchowo-rekreacyjnych np. aerobik, joga, zumba (28,2%).

Projekty wsparcia społecznego pozwolą na opiekę na seniorami i osobami z niepełnosprawnością, podniosą ich poziom życia, zapewnią bardziej bezpieczną i komfortową egzystencję; ochronią przed wykluczeniem społecznym. Wsparcie aktywności zawodowej umożliwi wzrost aktywności ekonomicznej w oparciu o potencjał turystyczny, kulturowy i rolniczy obszaru LGD. Pozwoli to wielu mieszkańcom poszukującym pracy, bezrobotnym powrót na rynek pracy. Aktywna integracja, także poprzez organizację pomocy terapeutycznej i psychologicznej oraz z wykorzystaniem kultury i przyrody umożliwi utrzymanie i rozwój aktywności społecznej przy pomocy lokalnych potencjałów.

6.2. PRZEDSTAWIENIE CELÓW Z PODZIAŁEM NA ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Do celów przypisano przedsięwzięcia stanowiące operacjonalizację ich osiągnięcia. LSR będzie finansowana z FEdP 2021-2027 (EFRR i EFS+).

Cel 1 dotyczący rozwoju turystyki, ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego będzie finansowany ze środków EFRR z ramach FEdP 2021-2027. Wydatkowanie na cel 1 wyniesie 1 009 207,13 Euro.

Cel 2 odnosi się do edukacji przedszkolnej i szkolnej i będzie w całości finansowany ze środków EFS+ w ramach FEdP 2021-2027. Realizowane będą projekty tzw. "miękkie" dotyczące realizacji zajęć w szkołach i przedszkolach. Planowana wartość środków w ramach celu 2 wynosi 133 443,84 Euro.

Cel 3 dotyczący integracji i partycypacji społecznej będzie finansowany ze środków EFS+ w ramach FEdP 2021-2027 w kwocie 756 181,78 Euro.

Szczegółowe zestawienie celów, przedsięwzięć, grup docelowych znajduje się w załączniku, w formularzu nr 1: Cele i przedsięwzięcia.

6.3. PRZEDSTAWIENIE PRZEDSIĘWZIĘĆ REALIZOWANYCH W RAMACH RLKS, OPIS SPOSOBU REALIZACJI

Poniżej scharakteryzowano przedsięwzięcia w ramach poszczególnych celów. Wszystkie planowane przedsięwzięcia będą zrealizowane w trybie konkursowym. Dotyczy to projektów infrastrukturalnych (P.1.1, P1.2., P1.3, P.1.4) oraz „miękkich” projektów edukacyjnych (P.2.1., P2.2.) i dotyczących wsparcia społecznego (P.3.1, P.3.2, P3.3). Taki sposób realizacji tych przedsięwzięć wynika z doświadczeń LGD z lat ubiegłych. Przy właściwym doborze określonych lokalnych kryteriów naboru takie podejście daje szansę na przygotowanie i wybór najlepszych projektów. Są to najczęściej projekty o relatywnie dużej wartości, stąd szczególnie podejście konkursowe jest uzasadnione.

Zaplanowano w ramach LSR udział partnerów w realizacji projektu. Poniżej przy opisie każdego z przedsięwzięć uzasadniono zastosowany sposób realizacji.

W LSR przewidziano także szereg działań i operacji w ramach przedsięwzięć dedykowanych ludziom młodym lub/ i seniorom lub/ i osobom ze zdefiniowanych grup w niekorzystnej sytuacji. Szczegółowy opis

przedsięwzięć dedykowanych wprost lub w szczególności wg grup docelowych i grup w niekorzystnej sytuacji znajduje się poniżej.

Poniżej zaprezentowano przedsięwzięcia wynikające z analizy problemów i potencjałów z rozdz. IV oraz wyników procesu partycypacji (rozdz. III). Szczegółowe analizy i uzasadnienia odnośnie problemów, potencjałów i potrzeb obszaru LSR znajdują się w rozdz. IV oraz w rozdz. 6.1 przy opisie celów.

Innowacyjność, metody wdrożenia, skutki rozwojowe

Zgodnie z dokumentacją dotyczącą przygotowania LSR przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych w kontekście lokalnym.

Jednym z istotnych problemów na obszarze LGD, jak się okazało, jest niewystarczająca koordynacja i integracja zasobów wykorzystywanych dla rozwoju w kontekście posiadanych potencjałów przyrodniczych, rolniczych i szans rozwojowych upatrywanych w turystyce. Na analizowanym terenie brakuje rozwiązań integrujących wiedzę i informacje o atrakcjach przyrodniczych, produktach lokalnych, aktywności mieszkańców, szlakach turystycznych, obiektach dziedzictwa kulturowego i innych ważnych elementach przestrzeni społeczno-gospodarczej istotnych dla rozwoju obszaru.

Nowa perspektywa finansowa stwarza przestrzeń do wdrażania kreatywnych rozwiązań, które mogą znacząco wpłynąć na rozwój regionu, a innowacyjne podejście jest pożądane w aktywizacji społecznej, edukacji, ochronie środowiska, promocji regionu. Na terenie LGD wprowadzenie nowatorskich przedsięwzięć będzie odpowiadało na aktualne potrzeby mieszkańców, a w procesie oceny wniosków punktacji podlegać będzie oryginalność rozwiązań:

1. rozwiązania kreatywne - nowe produkty, usługi, procesy lub sposoby organizacji powstałe w wyniku autorskiego pomysłu wnioskodawcy. Takie rozwiązania powinny być unikatowe nie tylko na obszarze LSR - muszą wykraczać poza zwykłe naśladownictwo istniejących już gdzie indziej rozwiązań;

2. rozwiązania imitujące - rozwiązania wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub sposobach organizacji. Mogą być nowe na obszarze LSR, ale były już wcześniej stosowane poza nim. Ich innowacyjność polegać będzie na osadzeniu w lokalnym kontekście i wykorzystaniu lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych;

3. innowacje pozorne - w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR, a jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

Cel 1. Rozwój turystyki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego

P.1.1. Rewitalizacja na potrzeby turystyki (EFRR)

Typ projektu 4. Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych.

Zakres wsparcia:

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych obejmie inwestycje infrastrukturalne ukierunkowane na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społeczno-gospodarczych na obszarze rewitalizowanym takie jak:

- 1) Przebudowa i adaptacja zdegradowanych obiektów, terenów i przestrzeni funkcjonalnie związanych z obiektem w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji, np. gospodarczych, społecznych, mieszkaniowych, edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych.
- 2) Tworzenie systemów poprawy bezpieczeństwa publicznego.
- 3) Zagospodarowanie/uporządkowanie zdegradowanych przestrzeni wraz z przyległym otoczeniem.

Projekty realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR objętego rewitalizacją.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FEoP 2021-2027 (Działanie FEoD.05.04 Lokalna kultura i turystyka) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

P.1.2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (EFRR)

Typ projektu 1. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych.

Zakres wsparcia:

- w szczególności interwencja będzie dotyczyła produktów turystycznych i tematycznych szlaków turystycznych opartych na walorach historycznych, przyrodniczych i kulturowych województwa o zasięgu lokalnym;
- budowa i rozwój infrastruktury turystycznej i zagospodarowania turystycznego.

Projekty realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FEoP 2021-2027 (Działanie FEoD.05.04 Lokalna kultura i turystyka) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

P.1.3. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury (EFRR)

Typ projektu 2. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.

Zakres wsparcia:

- Kompleksowe prace konserwatorskie, restauratorskie pozwalające zachować walory i charakter obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Kompleksowe prace konserwatorskie i restauratorskie zabytków ruchomych oraz zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, materiałów bibliotecznych, archiwalnych i zbiorów audiowizualnych, (w tym filmowych) wraz z ich ochroną, digitalizacją i udostępnieniem w szczególności nowym grupom odbiorców, w tym ze specjalnymi potrzebami;
- Rozwój infrastruktury (przebudowa, rozbudowa, wyposażenie) do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej (m.in. teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury, muzea).

Projekty/ operacje realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FEoP 2021-2027 (Działanie FEoD.05.04 Lokalna kultura i turystyka) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

P.1.4. Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej (EFRR)

Typ projektu 2. Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej oraz magazynów ciepła poprawiających sprawność wykorzystania energii z OZE, z przeznaczeniem na potrzeby własne lokalnych społeczności.

Projekty/ operacje realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FEoP 2021-2027 (Działanie FEoD.10.01 Lokalna energia odnawialna) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

Cel 2. Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej

P.2.1. Edukacja przedszkolna (EFS+)

Typ projektu 1. Edukacja przedszkolna.

Zakres wsparcia:

- 1) Zajęcia o charakterze kompensacyjnym i wyrównującym szanse dzieci w edukacji przedszkolnej mające na celu niwelowanie na wczesnym etapie edukacyjnym ewentualnych deficytów rozwojowych, co przyczyni się do wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci;
- 2) Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego na obszarach, gdzie występują deficyty i potrzeby w tym zakresie, w szczególności na obszarach wiejskich;

- 3) Wsparcie przedszkoli w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej, w tym dostosowanie istniejących miejsc do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, w celu zapewnienia równego dostępu do edukacji przedszkolnej oraz zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, podnoszenie kompetencji kadr pedagogicznych, bezpośrednie wsparcie dzieci, w tym poprzez zapewnienie usług asystenckich dla dzieci;
- 4) Wspieranie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych, realizacja elementów doradztwa zawodowego w celu zwiększenia atrakcyjności placówek przedszkolnych;
- 5) Podnoszenie kompetencji kadr systemu edukacji w ramach edukacji przedszkolnej, w tym do prowadzenia kształcenia w systemie on-line oraz podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej systemem edukacji w celu poprawy jakości kształcenia dzieci.

Projekty/ operacje realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR, dzieci, młodzież, nauczyciele i kadra placówek edukacyjnych oraz rodzice, osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FEoP 2021-2027 (Działanie FEoP.09.01 Rozwój lokalnej edukacji i kształcenia) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

P.2.2. Wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego (EFS+)

Typ projektu 2. Kształcenie ogólne.

Zakres wsparcia:

- 1) Wsparcie małych szkół podstawowych, nie będących szkołami dostępnymi wyłącznie dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, na obszarach objętych realizacją LSR, ich uczniów i nauczycieli, ukierunkowane na podniesienie jakości edukacji z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, w tym zwłaszcza narzędzi cyfrowych, obejmujące m.in. rozwój kompetencji kluczowych, umiejętności uniwersalnych, przekrojowych oraz zawodowych, w tym cyfrowych oraz nauki języka angielskiego;
- 2) Wsparcie małych szkół podstawowych i placówek w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej np.: zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, podnoszenie kompetencji kadr pedagogicznych, bezpośrednie wsparcie uczniów, zapewnienie usług asystenckich dla uczniów;
- 3) Realizacja działań społeczno-wychowawczych, w tym kształtowanie kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów, edukacja prozdrowotna, a także wsparcie psychologiczne będące odpowiedzią na problemy wychowawcze oraz trudności w nauce;
- 4) Rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień, zainteresowań uczniów poza edukacją formalną;
- 5) Podnoszenie kompetencji kadr małych szkół podstawowych, w tym do prowadzenia kształcenia w systemie on-line oraz podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej w celu poprawy jakości kształcenia dzieci i młodzieży.

Projekty/ operacje realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR, dzieci, młodzież, nauczyciele i kadra placówek edukacyjnych oraz rodzice, osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FEoP 2021-2027 (Działanie FEoP.09.01 Rozwój lokalnej edukacji i kształcenia) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

Cel 3. Integracja i partycypacja społeczna

P.3.1. Aktywna integracja (EFS+)

Typy projektów:

- 1) Rozwój usług wsparcia rodziny przeżywającej trudności opiekuńczo – wychowawcze, w tym m.in. asystentury rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, mediacji, pomocy prawnej, grup wsparcia, rodziny wspierającej, usług interwencji kryzysowej oraz usługi w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w tym przemocy w rodzinie;
- 2) Wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży m.in.: ogniska wychowawcze i koła zainteresowań, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe organizujące zajęcia socjoterapeutyczne lub z programami socjoterapeutycznymi;
- 3) Usługi dla dzieci i młodzieży wymagających wsparcia, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z niepełnosprawnością, przebywających w rodzinach oraz w różnego rodzaju instytucjach całodobowych, np. w ośrodkach wychowawczych;
- 4) Działania wspierające otoczenie osób objętych wsparciem, aktywizacja społeczna osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na rzecz rozwoju lokalnego (wyłącznie jako element wsparcia);
- 5) Wsparcie na rzecz aktywnej integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym kierowane do seniorów.

Projekty/ operacje realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR w szczególności dzieci, młodzież, rodzice, jako osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami, pozostałe grupy: osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, ludzie młodzi do 25 lat, seniorzy.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FE dP 2021-2027 (Działanie FEPD.09.04 Wzmocnienie lokalnej aktywnej integracji społecznej) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

P.3.2. Aktywność społeczno-zawodowa (EFS+)

Typ projektu 1: Kompleksowe i zindywidualizowane programy aktywizacji społeczno-zawodowej z wykorzystaniem usług aktywnej integracji o charakterze społecznym, zawodowym, zdrowotnym i edukacyjnym, służące aktywizacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i ich rodzin (w tym osób w kryzysie bezdomności) oraz osób biernych zawodowo.

Projekty/ operacje realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR w szczególności osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w niekorzystnej sytuacji: osoby poszukujące zatrudnienia.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FE dP 2021-2027 (Działanie FEPD.09.02 Zwiększenie lokalnej aktywności społeczno – zawodowej) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

P.3.3. Usługi opiekuńcze (EFS+)

Typy projektów:

1. Rozwój usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu:

- a) w miejscu zamieszkania (niestacjonarnie),
- b) w formach stacjonarnych poprzez tworzenie miejsc:
  - stałego lub krótkookresowego pobytu dziennego,
  - stałego lub krótkookresowego pobytu całodobowego w placówkach, w których są realizowane usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej lub miejsc opieki wytchnieniowej w formie krótkookresowego pobytu,
- c) w gospodarstwach opiekuńczych.

2. Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami. Projekty/ operacje realizowane w formule konkursowej.

Grupy docelowe: mieszkańcy obszaru LSR w szczególności osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie.

Pozostałe warunki realizacji projektów zgodnie z SZOP FEoP 2021-2027 (Działanie 09.03 Wzrost dostępności lokalnych usług społecznych) zostaną wskazane w Regulaminie naboru wniosków.

6.4. PRZYPISANIE WSKAŹNIKÓW DO CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ

Wskaźniki produktów przypisano do przedsięwzięć, wskaźniki rezultatów przypisano do celów. Wykorzystano wszystkie obowiązkowe wskaźniki produktu i rezultatu z programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR. z EFRR i EFS+ pozostawiono ich symbole klasyfikacyjne. Wskaźniki są przypisane wg programów i funduszy. Ze względu na fakt, iż niektóre wskaźniki rezultatu dotyczą tylko wybranych przedsięwzięć, pozostawiono w tabeli w formularzu nr 2: Plan działania, oznaczenia umożliwiające identyfikację tych wskaźników w stosunku do przedsięwzięć.

W przypadku celów i przedsięwzięć wspieranych w ramach FEoP 2021-2027 (EFS+ i EFRR) wskaźniki przyjęte do monitorowania w ramach LSR odnoszą się do Priorytetów V, IX i X FEoP 2021-2027, w ramach których realizowane będą operacje przewidziane w LSR.

W związku z tym, że dwa wskaźniki: Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność [szt.] i RCO074 Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [osoby] dotyczą całej LSR nie przypisywano ich do poszczególnych przedsięwzięć, jedynie w tym miejscu wskazano, że przyjmują one wartości:

- Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – 1 szt.,
- RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego - 38 481 osób, dane wg stanu na 31.12.2020 roku.

Wskaźniki są mierzalne, przejrzyste, wskazano je narastająco, do każdego z nich podano termin osiągnięcia wartości wg poszczególnych lat. Harmonogram osiągania wskaźników produktu i rezultatu uwzględnia wymagane kamienie milowe związane z wydatkowaniem środków z poszczególnych programów oraz opóźnienie we wdrażaniu RLKS jako narzędzia terytorialnego.

Aby osiągnąć kamienie milowe związane z wydatkowaniem środków rok 2026 i 2027 będzie bardzo intensywne w zakresie ogłaszania konkursów. Stąd też, stosownie zaplanowane są wartości wskaźników produktu i rezultatu. Ze względu na ok. roczną inercję w osiąganiu rezultatów konkretnych projektów (po realizacji) intensywny wzrost wartości większości wskaźników rezultatów zaplanowano w drugiej połowie z okresu realizacji LSR.

Wsparcie w ramach LSR dla grup w niekorzystnej sytuacji oraz dla szczególnych grup docelowych (seniorzy, osoby młode do 25 lat) określono w ramach szeregu przedsięwzięć.

Szczegółowe przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć znajduje się w załączniku nr 2: Plan działania.

7.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WEWNĘTRZNEJ ORGANIZACJI PRACY LGD, W TYM PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ FORMALNO-INSTITUCJONALNYCH

Organem decyzyjnym LGD - Kanał Augustowski, zgodnie ze statutem, jest Rada. Żaden z trzech sektorów reprezentowanych w składzie Rady nie przekracza 49%. Skład Rady spełnia wymóg określony w art. 31 ust. 2 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060. Dla sprawnego funkcjonowania Rady zapewniono taki jej skład, aby połowa jej członków posiadała wcześniejsze doświadczenie w zakresie oceny wniosków o dofinansowanie. Procedury są uchwalane przez Zarząd Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania - Kanał Augustowski”.

Procedura ustalania niebudzących wątpliwości interpretacyjnych kryteriów wyboru operacji określa zasady i tryb ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji, które mają być realizowane w ramach LSR.

Procedura oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia ma na celu: ustalenie zasad przeprowadzania naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach LSR, ustalenie zasad oceny zgodności operacji z LSR, przyznania kwoty wsparcia, wyboru operacji w oparciu o lokalne kryteria wyboru i inne aspekty. Ustalanie lub zmiany kryteriów oceny operacji dokonuje Zarząd LGD Kanał Augustowski. Wybór operacji jest dokonywany przez Radę.

Procedury wyboru i oceny operacji oraz kryteria wyboru operacji w poprzednim okresie funkcjonowania LSR (2014-2020) powstały w oparciu o odpowiednie zapisy Ustawy o RLKS z dn. 20 lutego 2015 r. i podobnie będzie w nowym okresie 2021-2027. Podczas wyboru operacji zachowane zostaną m.in. następujące zasady: zachowanie procedury zapewniającej bezstronność członków Rady; zapewnienie składu Rady zgodnie z wymogami określonymi w art. 33 ust. 3 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060; zapewnienie paritetu na wszystkich posiedzeniach; ustalenie kwoty wsparcia.

Kryteria wyboru operacji będą stanowiły kryteria obligatoryjne wynikające z wymogów dla programów, w ramach których planowane jest dofinansowanie LSR i innych wymogów ZW oraz kryteriów lokalnych. Lokalne kryteria wyboru operacji przyjęte będą na podstawie analizy wniosków płynących z konsultacji społecznych w ramach tworzenia LSR oraz wynikać będą z diagnozy obszaru LSR i uwarunkowań prawnych wdrożenia LSR w okresie programowania 2021-2027.

Wraz z kryteriami wyboru operacji funkcjonują procedury zmiany kryteriów. W procedurach tych uwzględniono także powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami. Podobnie będzie w nowym okresie 2021-2027. W dokumencie tym określa się także zasady konsultacji społecznych zmiany kryterium. Zmiana lokalnych kryteriów wyboru operacji dokonuje się na podstawie inicjatywy zmian o którą może wystąpić: grupa minimum 3 członków Rady, Zarząd, Komisja Rewizyjna, grupa minimum 10 członków zwyczajnych lub mieszkańców obszaru LSR. Zmiana lokalnych kryteriów wyboru operacji wymaga konsultacji z mieszkańcami obszaru LGD, co najmniej przez okres 7 dni. Po konsultacjach społecznych zmiany kryteriów wyboru operacji publikowane są na stronie internetowej LGD.

7.2. SPOSÓB USTANAWIANIA I ZMIANY KRYTERIÓW WYBORU

W LSR zostaną ustalone dwa rodzaje kryteriów, które będą stanowiły kryteria obligatoryjne wynikające z wymogów dla programów i w ramach których planowane jest dofinansowanie LSR oraz dodatkowych wymogów ZW, jeśli takie zostaną sformułowane.

- Kryteria obligatoryjne w odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie operacji finansowanych ze środków EFRR.

— Kryteria obligatoryjne w odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie operacji finansowanych ze środków EFS.

Jednocześnie LGD oświadcza, że projekty wskazane w LSR będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ i EFRR, a także iż promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Trzeci rodzaj kryteriów stanowić będą kryteria lokalne, które będą uwzględniały wyniki diagnozy obszaru LSR, cele i wskaźniki.

Na etapie przygotowania LSR, w trakcie konsultacji na etapie 3 pracy nad LSR – Operacjonalizacja, w ramach różnych spotkań i warsztatów rekomendowane następujące elementy do ujęcia jako potencjalne kryteria wyboru: wpływ operacji na turystykę, rolnictwo, produkty lokalne, środowisko, dziedzictwo kulturowe, partnerstwo w realizacji oraz elementy podejścia LEADER (opisano w Rozdz. III). Ujęto te elementy w kryteriach. Uwzględniając wyniki konsultacji oraz wyniki diagnozy obszaru LSR zaproponowano wstępnie kryteria lokalne premiujące wg źródeł dofinansowania.

Proponowane kryteria dla projektów finansowanych z EFRR:

- 1) Pozytywny wpływ na rozwój turystyki, rolnictwa, produktów lokalnych.
- 2) Pozytywny wpływ na poprawę stanu środowiska naturalnego.
- 3) Pozytywny wpływ poszanowanie praw podstawowych, zasady równości kobiet i mężczyzn, zasady równości szans i niedyskryminacji.
- 4) Pozytywny wpływ na ochronę dziedzictwa kulturowego.
- 5) Udział partnerów w realizacji projektu.
- 6) Wkład własny wnioskodawcy w finansowanie projektu ponad wymagane minimum.
- 7) Pozytywny wpływ na aktywizację seniorów i/lub ludzi młodych do 25 roku życia.
- 8) Pozytywny wpływ na osoby z grup w niekorzystnej sytuacji.
- 9) Wykazują komplementarność z innymi projektami, które zrealizowano ze środków poprzedniej LSR.

Proponowane kryteria dla projektów finansowanych z EFS:

- 1) Pozytywny wpływ na utworzenie nowych miejsc pracy.
- 2) Pozytywny wpływ poszanowanie praw podstawowych, zasady równości kobiet i mężczyzn, zasady równości szans i niedyskryminacji.
- 3) Udział partnerów w realizacji projektu.
- 4) Wkład własny wnioskodawcy w finansowanie projektu ponad wymagane minimum.
- 5) Pozytywny wpływ na aktywizację seniorów i/lub ludzi młodych do 25 roku życia.
- 6) Pozytywny wpływ na osoby z grup w niekorzystnej sytuacji.
- 7) Wykazują komplementarność z innymi projektami, które zrealizowano ze środków poprzedniej LSR.

7.3. WSKAZANIE W JAKI SPOSÓB W KRYTERIACH WYBORU OPERACJI ZOSTANIE UWZGLĘDNIONA INNOWACYJNOŚĆ

W procesie oceny wniosków punktacji podlegać będzie oryginalność rozwiązań:

1. rozwiązania kreatywne - nowe produkty, usługi, procesy lub sposoby organizacji powstałe w wyniku autorskiego pomysłu wnioskodawcy. Takie rozwiązania powinny być unikatowe nie tylko na obszarze LSR - muszą wykraczać poza zwykłe naśladownictwo istniejących już gdzie indziej rozwiązań;

2. rozwiązania imitujące - rozwiązania wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub sposobach organizacji. Mogą być nowe na obszarze LSR, ale były już wcześniej stosowane poza nim. Ich innowacyjność polegać będzie na osadzeniu w lokalnym kontekście i wykorzystaniu lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych;

3. innowacje pozorne - w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR, a jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

7.4. UDZIAŁ PARTNERÓW W REALIZACJI PROJEKTU.

W ramach Kryteriów Wyboru Operacji premiowany będzie udział partnera w realizacji projektu z obszaru LSR:

1. dla projektów z EFRR - udział co najmniej jednego partnera w realizacji projektu z obszaru LGD,
2. dla projektów z EFS+ - operacje, które realizowane będą przez podmioty mające siedzibę lub oddział na terenie gmin objętych LSR.

ROZDZIAŁ VIII. PLAN DZIAŁANIA

Harmonogram osiągania poszczególnych celów odzwierciedlają wartości wskaźników rezultatów wskazujące lata osiągnięcia kluczowych efektów wdrażania LSR.

Są one powiązane z zakładanymi kamieniami milowymi:

- 31 grudnia 2026 – minimum 50% zaplanowanego udzielonego wsparcia na wdrażanie LSR w ramach FEoP 2021-2027,
- 31 grudnia 2028 – minimum 95% zaplanowanego udzielonego wsparcia na wdrażanie LSR w ramach FEoP 2021-2027.

Powiązanie z kamieniami milowymi określającymi poziom wydatkowania środków na wdrażanie z różnych programów wynika z przesunięcia osiągnięcia wskaźników rezultatu względem kamieni milowych – wskaźniki rezultatu są zazwyczaj przesunięte rok lub dwa lata względem terminów udzielonego wsparcia, zwłaszcza dotyczy to celów skoncentrowanych na efektach inwestycyjnych.

Cel 1. Rozwój turystyki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – zakłada się że duże projekty rewitalizacyjne (P.1.1) i tworzenia szlaków turystycznych (P.1.2) oraz dot. zabytków (P.1.3) wymagają przygotowania, stąd wartości wskaźników produktów pojawią się w 2026 r. a wskaźniki rezultatów w roku 2027 i 2028. Końcowe efekty w ramach celu 1 zostaną osiągnięte w 2029 roku.

Cel 2. Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej zostanie osiągnięty w 2028 roku. Wynika to przede wszystkim z faktu, że w ramach celu zaproponowano przedsięwzięcia „miękkie”, które można szybciej przygotować.

Cel 3. Integracja i partycypacja społeczna dotyczy działań w zakresie włączenia społecznego, integracji i współpracy, usług opiekuńczych, cel będzie osiągnięty stopniowo, a intensywność osiągania celu (wskaźników rezultatów) jest proporcjonalnie rozłożona w okresie realizacji LSR.

Szczegółowy harmonogram znajduje się w załączniku, w formularzu nr 2: Plan działania.

ROZDZIAŁ IX PLAN FINANSOWY LSR

Bezpośrednie źródła dofinansowania LSR

LSR jest strategią wielofundusową, która będzie finansowana z EFRR i EFS+ w ramach FEoP 2021-2027. Koszty wdrażania LSR z EFRR wynoszą - 1 009 207,13 Euro, z EFS+ - 889 625,62. W sumie koszty wdrażania z FEoP 2021-2027 wyniosą 1 898 832,75 Euro. Koszty zarządzania będą sfinansowane z EFS+ (284 824,91 Euro), jako 15% kosztów wdrażania finansowanych z FEoP 2021-2027.

Konstruując budżet uwzględniono ograniczenia wynikające z dokumentacji aplikacyjnej na wybór LSR:

- 30% budżetu EFRR w LSR na wdrażanie operacji poświęconych wspieraniu energii odnawialnej na potrzeby lokalnych społeczności,

- maksymalnie 15% budżetu EFS+ w LSR na wdrażanie operacji poświęconych na przedsięwzięcia związane z wspieraniem edukacji (cel szczegółowy 4f), a pozostałe działania przewidziane w LSR będą poświęcone każdemu z celów szczegółowych (4h, 4k, 4l).

Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR zaprezentowano w rozdz. 6.2. Źródła finansowania i plan działania w bezpośredni sposób są powiązane z celami i przedsięwzięciami, co zaprezentowano w załączonych formularzach nr 3: Budżet LSR i 4: Plan wykorzystania budżetu LSR.

Inne źródła dofinansowania LSR

W ramach LSR zaplanowano także korzystanie z innych środków niż środki instrumentu RLKS.

Jednym z planowanych dodatkowych źródeł dofinansowania jest Program Interreg Litwa – Polska 2021-2027. Wsparcie będzie tam udzielane beneficjentom w formie refundacji na poziomie 80% dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Program obejmuje swoim zasięgiem obszar LGD i LGD jako stowarzyszenie lub samorządy mogą być beneficjentem Programu.

Potencjalne źródła dofinansowania dotyczą Priorytetu 2: Promocja dobrego stanu zdrowia fizycznego i emocjonalnego oraz promocja dziedzictwa kulturowego, działania 2.2 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

Projekty z działania 2.2. mają ułatwić wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego dla rozwoju wspólnych produktów i usług kulturalnych i turystycznych, szczególnie tych związanych ze zrównoważoną turystyką, w tym tworzenia wspólnych szlaków turystycznych. Można realizować projekty wykorzystujące dziedzictwo nie tylko dla celów turystycznych, ale także dla innych celów wspólnotowych, takich jak cele społeczne, edukacyjne, ponieważ celem jest, aby wspierane obiekty łączyły potrzeby turystyczne i kulturalne z potrzebami społecznymi i edukacyjnymi społeczności lokalnych. Ogólnie rzecz biorąc założeniem działania 2.2. jest rozwój kultury i turystyki, który powinien zmniejszać sezonową zmienność branży, ułatwiać integrację społeczną i dążyć do innowacji społecznych. Wpisuje się to w cele LSR związane zarówno z rozwojem turystyki, jak i integracją społeczną. Dodatkowo ważnym argumentem przemawiającym za tym źródłem dotacji jest fakt, iż innowacje społeczne są wykluczone z dofinansowania z EFS+ w ramach RLKS, a Program Interreg Litwa – Polska 2021-2027 daje taką możliwość.

Operacje są możliwe do realizacji w ramach przedsięwzięcia LSR P.1.2. Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych (EFRR).

Drugim z planowanych dodatkowych źródeł finansowania przedsięwzięć LSR jest Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030. W ramach Priorytetu 4. Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich mogą być realizowane projekty dotyczące poprawy zarządzania w organizacjach obywatelskich, budowania struktur, tworzenia i doskonalenia zasobów, tworzenia i rozwijania strategii działania organizacji, w tym strategii fundraisingowych, strategii finansowych, strategii związanych z komunikowaniem, strategii związanych z zarządzaniem zespołem, wypracowywania i wdrażania standardów działania organizacji, dotyczących np. zarządzania, oceny skuteczności działań organizacji, przejrzystości i otwartości, w tym upowszechniania w przystępny i przejrzysty sposób informacji o prowadzonych działaniach, kosztach i źródłach finansowania, kosztach pozyskiwania funduszy. W ramach Priorytetu 4. możliwe będzie wspieranie tworzenia i rozwijania porozumień, związków, federacji, konfederacji organizacji obywatelskich.

Operacje są możliwe do realizacji w ramach przedsięwzięcia LSR P.3.1. Aktywna integracja (EFS+).

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanej LSR w aspekcie finansowym i rzeczowym. Pozwala na określenie, czy LSR jest wdrażana prawidłowo, a jej realizacja przebiega zgodnie z założeniami i czy sposób funkcjonowania LGD przebiega w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych zadań. Monitorowanie służy dostarczeniu informacji, na podstawie których Zarząd, Rada i członkowie LGD mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu rozbieżności w realizacji planów i osiąganiu celów. Dzięki temu LGD dba o swoją stabilną sytuację finansową i podejmuje działania interwencyjne w przypadku rozbieżności lub niepowodzeń w realizacji LSR.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Zarząd LGD i Biuro LGD. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych odpowiada biuro LGD.

Tabela 35. Procedura i elementy monitoringu

Elementy monitorowane	Charakter monitoringu (wewnętrzny/zewnętrzny)	Sposób pozyskiwania danych	Czas/ okres pomiaru	Zakres oceny i analizy danych. Sposób wykorzystania wyników.
Harmonogram ogłaszania konkursów	Wewnętrzny	Rejestr ogłoszonych konkursów	Ocena bieżąca	Zgodność ogłaszania naborów z harmonogramem naborów. Sposób wykorzystania: korekta harmonogramu.
Budżet	Wewnętrzny	Zakontraktowane i rozliczone kwoty operacji; procent realizacji budżetu	Ocena bieżąca	Stopień wykorzystania budżetu LSR wg celów. Wysokość zakontraktowanych środków. Sposób wykorzystania: intensyfikacja organizacji naborów, przesunięcia budżetu między celami.
Wskaźniki realizacji	Wewnętrzny	Porównanie wartości planowanej i osiągniętej przyjętych wskaźników w LSR.	Ocena bieżąca	Stopień realizacji wskaźników. Sposób wykorzystania: intensyfikacja wdrażania LSR.
Informowanie o LGD i wdrażaniu LSR	Wewnętrzny	Analiza działań związanych z informowaniem o LSR; liczba ogłoszeń, akcji promocyjnych, spotkań informacyjno-konsultacyjnych (zestawienie danych, liczba odwiedzin na stronie www)	Ocena roczna do 31 stycznia następnego roku	Skuteczność przekazywania informacji i uzyskiwania informacji na temat działalności LGD. Sposób wykorzystania: poprawa działań informacyjnych.
Jakość prowadzonych działań aktywizujących	Wewnętrzny	Ankiety oceniające jakość działań aktywizujących: spotkań, szkoleń, wydarzeń	Ocena roczna do 31 stycznia następnego roku	Ocena jakości przeprowadzonych działań aktywizujących. Sposób wykorzystania: poprawa działań aktywizujących.
Jakość prowadzonych działań animacyjnych i promocyjnych	Wewnętrzny	Analiza ilości i jakości działań animacyjnych i promocyjnych: liczba akcji promocyjnych, spotkań, wydarzeń	Ocena roczna do 31 stycznia następnego roku	Ocena jakości przeprowadzonych działań animacyjnych i promocyjnych. Sposób wykorzystania: poprawa działań animacyjnych i promocyjnych.
Efektywność i jakość pracy pracowników biura LGD	Zewnętrzny	Ankiety; wywiady bezpośrednie lub telefoniczne z beneficjentami	Ocena roczna do 31 stycznia następnego roku	Ocena pracy biura LGD. Sposób wykorzystania: szkolenia, zmiany kadrowe.

Źródło: opracowanie własne.

Ewaluacji poddane zostaną elementy wdrażania i funkcjonowania LSR, które pozwolą na systematyczne badanie jakości prowadzonych działań, w celu poprawy skuteczności i efektywności. Ewaluacja pozwoli na analizę wpływu realizowanej LSR na rozwój obszaru LGD, na sytuację mieszkańców i przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji oraz umożliwi analizę osiągnięcia celów określonych w odpowiednich dokumentach strategicznych.

Tabela 36. Procedura i elementy ewaluacji

Elementy ewaluowane	Charakter ewaluacji (wewnętrzna/zewnętrzna)	Sposób pozyskiwania danych	Czas/ okres pomiaru	Zakres oceny i analizy danych. Sposób wykorzystania wyników.
Stopień realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć (aspekt finansowy)	Ocena wewnętrzna /Ocena zewnętrzna (eksperti)	Analiza liczby operacji oraz budżetów operacji wybranych w ramach naborów. Analiza stopnia wykorzystania budżetu w ramach poszczególnych celów oraz przedsięwzięć.	Ewaluacja mid-term w 2027 / ewaluacja ex-post 2030	Ocena wysokości wydatkowanych środków na poszczególne przedsięwzięcia. Stopień realizacji celów i przedsięwzięć. Rekomendacje do celowej korekty zapisów LSR. Uwzględnia kryterium ewaluacyjne: efektywność/wydajność. Sposób wykorzystania: intensyfikacja organizacji naborów, przesunięcia budżetu między celami.
Stopień realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć (wskaźniki realizacji)	Ocena wewnętrzna /Ocena zewnętrzna (eksperti)	Analiza wartości planowanej i osiągniętej przyjętych wskaźników w LSR. Analiza zgodności realizacji celów i wskaźników z dokumentami wyższego rzędu - analiza dokumentów względem zakładanych celów.	Ewaluacja mid-term w 2027 / ewaluacja ex-post 2030	Ocena trafności i celowości założeń realizowanych w ramach LSR. Stopień realizacji celów i przedsięwzięć w oparciu o oszacowane wskaźniki. Analiza wpływu na rozwój obszaru LGD. Uwzględnia kryterium ewaluacyjne: skuteczność. Sposób wykorzystania: intensyfikacja organizacji naborów, zmiana wskaźników.
Stopień zaspokojenia potrzeb grup docelowych	Ocena zewnętrzna (eksperti) Przewidziany: udział społeczności lokalnej (beneficjentów)	Ocena zaspokojenia potrzeb, ankiety beneficjentów, wywiady fokusowe z członkami Rady.	Ewaluacja mid-term w 2027 / ewaluacja ex-post 2030	Funkcjonalność i trafność wyboru operacji. Opinia mieszkańców LGD nt. wdrażania LSR i realizowanych operacji. Uwzględnia kryterium ewaluacyjne: trafność. Sposób wykorzystania: zmiana celów/ przedsięwzięć.
Ocena prawdopodobieństwa trwałości podjętych działań	Ocena zewnętrzna (eksperti) Przewidziany: udział społeczności lokalnej (beneficjentów)	Ankiety beneficjentów, wywiady fokusowe z członkami Rady.	Ewaluacja mid-term w 2027 / ewaluacja ex-post 2030	Funkcjonalność i trafność wyboru operacji. Opinia mieszkańców LGD nt. wdrażania LSR i realizowanych operacji. Uwzględnia kryterium ewaluacyjne: trwałość. Sposób wykorzystania: zmiana celów/ przedsięwzięć.
Ocena adekwatności procedur wewnętrznych stosowanych w LGD	Ocena wewnętrzna	Analiza dokumentów regulujących zasady działania LGD.	Ewaluacja mid-term w 2027 / ewaluacja ex-post 2030	Jakość świadczonych usług i ich adekwatność do założeń LSR; realizacja LSR zgodnie z harmonogramem. Ocena pracy LGD i jej organów. Uwzględnia kryterium ewaluacyjne: skuteczność. Sposób wykorzystania: zmiana procedur.

Funkcjonowanie biura LGD	Ocena zewnętrzna Przewidziany: udział społeczności lokalnej (beneficjentów)	Ankieta dotycząca rozpoznawalności LGD wśród mieszkańców obszaru. Badanie ankietowe beneficjentów, instytucji otoczenia LGD, wywiady z mieszkańcami na otwartych spotkaniach, wywiady z wnioskodawcami, Focus z członkami Zarządu i Stowarzyszenia.	Ewaluacja mid-term w 2027 / ewaluacja ex-post 2030	Ocena prowadzonych przez LGD działalności określająca adekwatność realizowanych zadań w odniesieniu do celów LSR. Sposób wykorzystania: zmiana pracy biura LGD.
Aktywizacja społeczności lokalnej	Ocena wewnętrzna	Ankiety wśród mieszkańców prowadzone bezpośrednio lub za pośrednictwem strony internetowej i portalu społecznościowego.	Ewaluacja mid-term w 2027 / ewaluacja ex-post 2030	Ocena adekwatności zastosowanych narzędzi aktywizacyjnych w stosunku do zaplanowanych celów LSR w zakresie partycypacji aktywności lokalnej. Uwzględnia kryteria ewaluacyjne: trafność. Sposób wykorzystania: zmiana metod aktywizacji

Źródło: opracowanie własne.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych do ewaluacji odpowiada biuro LGD.

Ewaluacja planowana jest jako:

- ewaluacja mid-term, obejmie realizację i wdrażanie LSR oraz funkcjonowanie LGD i obejmie swoim pomiarem lata 2023-2026; zostanie przeprowadzona w roku 2027;
- ewaluacja ex-post, ewaluacja końcowa o charakterze strategicznym, podsumowująca wdrażanie LSR, obejmie swoim pomiarem lata 2023-2029, przeprowadzona w 2030 r.

Przyjęto następujące kryteria ewaluacji:

- Trafność – stopień, w jakim przyjęte cele LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom i potrzebom grup docelowych. Ocena stopnia rozwiązywania problemów dzięki realizacji LSR.
- Efektywność/wydajność – ocena poziomu efektywności LSR, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów.
- Skuteczność – ocena stopnia, na ile cele i przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte. Ocena rezultatów w stosunku do zakładanych celów LSR.
- Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty LSR na poziomie celów mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu w dłuższym okresie. Ocena prawdopodobieństwa, że zmiany będą utrzymane.

- 1) Program Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027.
- 2) Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027.
- 3) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
- 4) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej.
- 5) Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 LGD – Kanał Augustowski
- 6) Ewaluacja wsparcia podlaskich inteligentnych specjalizacji w dziedzinie innowacyjności oraz badań i rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
- 7) *Metodyka ram wykonania wskaźników wybranych do realizacji programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego na lata 2021-2027*
- 8) Baza danych: Bank Danych Lokalnych GUS, <https://bdl.stat.gov.pl>.
- 9) Bazy danych Monitora Rozwoju Lokalnego: <https://monitorrozwoju.pl>.
- 10) Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030).
- 11) Zaktualizowana lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją na potrzeby programowania 2021 – 2027.
- 12) Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030).
- 13) Strategia Partnerstwa Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny (projekt), Związek Miast Polskich 2022. Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego”.
- 14) Dane przekazane przez gminy obszaru objętego LSR.
- 15) Dane z raportów i badań przeprowadzonych w ramach procesu przygotowania LSR.

1. CELE I PRZEDSIĘWZIĘCIA

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 (Rozwój turystyki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego)	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
250 000,00	P.1.1. Rewitalizacja na potrzeby turystyki (EFRR)	mieszkańcy obszaru LSR objętego rewitalizacją	Konkurs
250 000,00	P.1.2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych (EFRR)	mieszkańcy obszaru LSR	Konkurs
206 444,99	P.1.3. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury (EFRR)	mieszkańcy obszaru LSR	Konkurs
302 762,14	P.1.4. Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej (EFRR)	mieszkańcy obszaru LSR	Konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 (Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej)	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
90 000,00	P.2.1. Edukacja przedszkolna (EFS+)	mieszkańcy obszaru LSR, dzieci, młodzież, nauczyciele i kadra placówek edukacyjnych oraz rodzice, osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami	Konkurs
43 443,84	P.2.2. Wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego (EFS+)	mieszkańcy obszaru LSR, dzieci, młodzież, nauczyciele i kadra placówek edukacyjnych oraz rodzice, osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami	Konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.3 (Integracja i partycypacja społeczna)	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
450 000,00	P.3.1. Aktywna integracja (EFS+)	mieszkańcy obszaru LSR w szczególności dzieci, młodzież, rodzice, jako osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami, pozostałe grupy: osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, ludzie młodzi do 25 lat, seniorzy	Konkurs
100 000,00	P.3.2. Aktywność społeczno-zawodowa (EFS+)	mieszkańcy obszaru LSR w szczególności osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w niekorzystnej sytuacji: osoby poszukujące zatrudnienia	Konkurs

206 181,78	P.3.3. Usługi opiekuńcze (EFS+)	mieszkańcy obszaru LSR w szczególności osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, seniorzy, osoby w niekorzystnej sytuacji: osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Konkurs
------------	---------------------------------	--	---------

2. PLAN DZIAŁANIA - WSKAZUJĄCY HARMONOGRAM OSIĄGANIA POSZCZEGÓLNYCH WSKAŹNIKÓW PRODUKTU

CEL		do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029	
Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary		Wartość z jednostką miary		Wartość z jednostką miary		Wartość z jednostką miary		Wartość z jednostką miary		Wartość z jednostką miary	
lata		% realizacji wskaźnika narastająco		% realizacji wskaźnika narastająco		% realizacji wskaźnika narastająco		% realizacji wskaźnika narastająco		% realizacji wskaźnika narastająco		% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	P.1.1. Rewitalizacja na potrzeby turystyki (EPRR)	Cel 1. Rozwój turystyki, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego											
		PLRO146. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,25	50,00%	0,50	100,00%	0,50	100,00%	0,50
P.1.2. Rozwój tematycznych szlaków (turystycznych (EPRR))	PLRO135. Długość wspartych szlaków turystycznych [km]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	10,00	100,00%	10,00	100,00%	10,00	100,00%
		0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	10,00	100,00%	10,00	100,00%	10,00	100,00%

Cel 2. Wzrost dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz szkolnej

C.2. P.2.1. Edukacja przedszkolna (EFS+)	PLFCO11. Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością [szk.]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	1,00	100,00%	1,00	100,00%	100,00%
	PLFCO01. Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej [osoby]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	30,00	50,00%	60,00	100,00%	100,00%
	PLFCO07. Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem [podmioty]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	2,00	100,00%	2,00	100,00%	100,00%
	PLFCO03. Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem [osoby]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	160,00	100,00%	160,00	100,00%	100,00%
PLFCR01. Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu [osoby] (W.2.2)	0,00	-	0,00	-	0,00	-	80,00	-	-	160,00	-	-

Cel 3. Integracja i partycypacja społeczna

C.3. P.3.1. Aktywna integracja (EFS+)	EECO01. Całkowita liczba osób objętych wsparciem [osoby]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	75,00	50,00%	150,00	100,00%	100,00%
	EECO02+04. Liczba osób niezatrudnionych objętych wsparciem w programie [osoby]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	40,00	50,00%	80,00	100,00%	80,00	100,00%	100,00%

P.3.3. Usługi opiekuńcze (EFS+)	PLK1CO02. Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie [osoby]	0,00	0,00%	0,00	0,00%	150,00	100,00%	150,00	100,00%	FEdP
	PLHILCR01. Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu [osoby](W.3.1, W.3.2)	0,00	-	0,00	-	0,00	-	200,00	-	FEdP
	PLKLCR02. Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej [szt.] (W.3.3)	0,00	-	0,00	-	10,00	-	10,00	-	FEdP

3. BUDŻET LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	0,00	1 009 207,13	889 625,62	1 898 832,75
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	0,00	0,00	284 824,91	284 824,91
Razem	0,00	1 009 207,13	1 174 450,53	2 183 657,66

* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.

** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.

4. PLAN WYKORZYSTANIA BUDŻETU LSR

środki zakontraktowane (w Euro) do:														
fundusz	2024-12-31		2025-12-31		2026-06-30		2026-12-31		2027-12-31		2028-12-31		2029-12-31	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%
EFS+	88 962,56	10,00%	222 406,41	25,00%	400 331,53	45,00%	489 294,09	55,00%	622 737,93	70,00%	854 040,60	96,00%	889 625,62	100,00%
EFRR	100 920,71	10,00%	252 301,78	25,00%	413 774,92	41,00%	514 695,64	51,00%	655 984,63	65,00%	968 838,84	96,00%	1 009 207,13	100,00%
RAZEM	189 883,28	10,00%	474 708,19	25,00%	814 106,45	42,87%	989,73	52,87%	1 278 722,57	67,34%	1 822 879,44	96,00%	1 898 832,75	100,00%

PREZES ZARZĄDU
Marzena Pęczyńska

Marzena Maciejewska